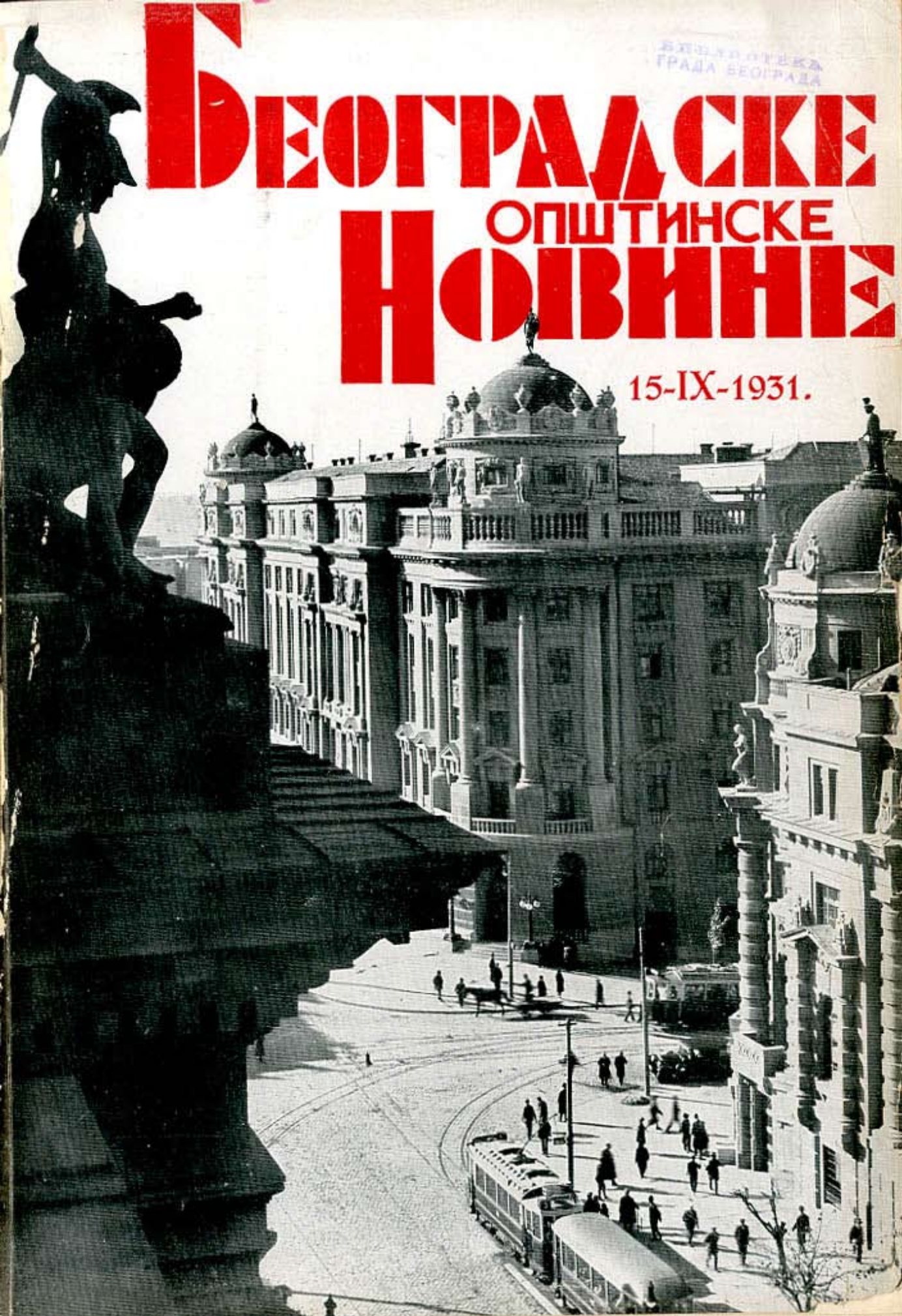
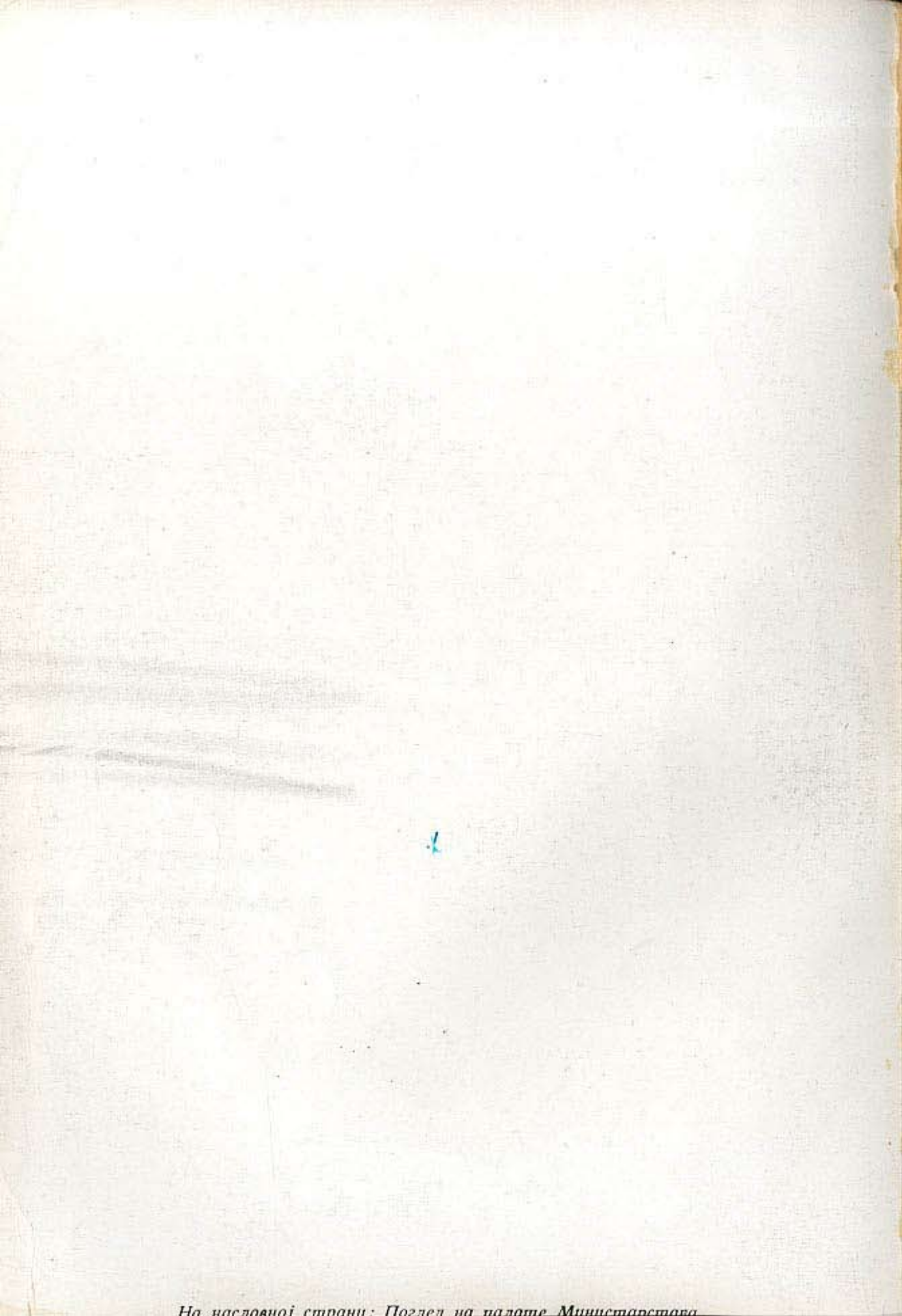

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

15-IX-1931.

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

ГОД. XLIX

15 СЕПТЕМБАР 1931

БР. 18

САДРЖАЈ:

<i>Наши социјални проблеми — потреба реформе самоуправних финансија — Слободан Ж. Видаковић, референт за штампу О. Г. Б. — — — — —</i>	1167
<i>Београдски паркови и њихово подизање у овој години — Инж. Александар Крстић, шеф отсека за паркове О. Г. Б. — — — — —</i>	1179
<i>Продајне понуде код непокретности у Београду — Д-р Стојан Павловић — — — — —</i>	1188
<i>Штампа и комунална политика — Влада Миленковић, новинар — — — — —</i>	1199
<i>Стремљења савремених градова — поводом немачке грађевинске изложбе — Станислав Винавер, књижевник</i>	1203
<i>Велики градови и њихове културне установе — Д-р Марија Илић-Агапова, референт за библиотеку и музеј О. Г. Б. — — — — —</i>	1211
<i>Две неједнаке извршне одлуке по једном и истом правном односу — Драг. О. Новаковић, шеф таксено-привредног отсека О. Г. Б. — — — — —</i>	1219

Друштвена хроника:

<i>Београђани су спонтано и срдечно прославили осми рођендан Њ. Кр. В. Престолонаследника Петра — Величанствен реви трупа на Бањици — —</i>	1221
<i>Дар Општине београдске Соколском друштву у Александрову, на Јадрану — — — — —</i>	1225

Службени део:

Рад општинског одбора:

<i>Записник Одборске седнице од 8 јуна 1931 год. — —</i>	1226
<i>Службени огласи — — — — —</i>	1234

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Издази аванс месечно	Београд, 15. септембар 1931.	Година XLIX — Број 18
Годишња претплата 150.— дин. За пола године . . . 80.— дин. Претплату слати на чеков, рачун бр. 54.300 Поштан. Штаб. Београд	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Уредништво и администрација: улица Краља Петра број 26/III Телефон 26242

Слободан Ж. Видаковић,

отправник послова Савеза Градова Кр. Југославије

Наши социјални проблеми

III

Потреба реформе самоуправних финансија

Из првих наших студија о децјем и школском проблему видело се јасно да се потпуном решавању ма којег социјалног проблема не може приступити без претходне реформе комуналних финансија. А комуналне се финансије не могу реформисати без једног унификативног закона о самоуправним финансијама, који би био заснован на новим и социјалним начелима, и истинским привредним изворима.

Једно из тих побуда, а друго и због тога што се у овај мах чине последње припреме за дефинитивну редакцију закона о самоуправним финансијама — сматрамо за потребно, да и ми ову малу студију дамо као свој прилог правилном решењу проблема самоуправних финансија.

*

Једно је ван спора. Данашњи се хаос у комуналним финансијама наших општина не сме даље оставити. Прирези су достигли несхватљиву висину, не само социјално неправичну, него и економски неподношљиву. А ти прирези су по прорачунима финансијско-комуналних стручњака без мало били једини извор прихода код наших сеоских општина и кретали су се од 58—70% целокупних прихода буџетских.

Неизбежност реформе комуналних финансија показује се данас у толико већма у колико се из дана у дан све више опажа тенденција сваке државе, па и наше, да велики део својих функција пребаци на општину. На тај начин општине постају државе у маломе. Духовни, материјални и физички живот грађана њених њима је данас неограничено поверен. Док су оне биле само нижи административни инструмент државе,

буџет је и могао да се у главном састоји из персоналних издатака, али чим су оне примиле на себе велики део културно-социјалних дужности државе, морају им онда победити и средства за вршење тих њихов најважнијих и најделикатнијих дужности.

Не може се рећи да је једна од европских држава решила овај проблем комуналних финансија ни довољно у свестраној његовој просторности, ни правично у пуном смислу његове социјалне улоге. Али се све државе упућују да то што пре донесу здраво и правично решење. Међутим, док западне државе, бр. напредне, живо настојавају на његовом решењу, дотле се код нас не опажају та стремљења. На против, код нас је освојено међу давне духове једно скроз нетачно гледиште. Ако је један закон код западних држава добар, онда наши у хору веле, како не треба копирати никога! Закони се не преводе; они поничу као билака на нацистичком тлу, као производ нашега поднебља и наших животних услова!... Ако је један закон рђав или непотпун и код напредних западних држава, наши одмах довикују софистички: ето, и напредни народи имају исте законске принципе. Откуда ми можемо бити паметнији од њих!

У ствари за нашу младу државу споредно је како је и где регулисано ово или оно социјално или комунално питање. Туђинска социјално-комунална политика може да буде за нас или поучна или индикативна, али никада и обавезна. Ми треба из туђег искуства да користимо само оно што је добро, напредно и правично.

Једино је еклектички метод у социјалном законодавству разуман,

У овај мах готово код свих народа влада један тежак финансијски провизоријум у комуналним финансијама. Истражују се нови методи, нови извори, нове оријентације. Пробало се много, и увек су постигнути негативни резултати. Тако је сада Чехословачка завела неку врсту финансијске централизације у којој су јако скучена права општина у комуналним финансијама. Она не допушта веће општинске прирезе од 100%; завела је неку врсту субвенције општинама од стране државе, која им признаје право на 30—60% у порези на зграде. Али и сами чешки надлежни кругови изјављују да су све ове финансијске мере привремене и да ће се са израдом новог закона о комуналним финансијама прићи новим оријентацијама, и, по свему судећи, строгом прогресивном прирезу.

Код Француза, је на пример, стање комуналних финансија још несређеније. Ни у једној врсти француског законодавства нема већих палијатива него у законодавству о комуналним финансијама. Што се тиче нас, Југославије, ми смо, да речемо у парадоксу, у најгорем и најбољем положају у исти мах. У најгорем зато, што смо на комуналним финансијама најмање радили; у најбољем зато, што у том правцу немамо ни рђавих традиција, ни непремостивих класних и сталешких препрека; и сада, када је израда закона о општинским финансијама на дневном реду, можемо да добијемо један добар, савремен и социјално праведан закон, и њиме да изведемо не само унификацију него и оздрављење комуналних финансија у целој држави.

*

Ако станемо на једно правилно гледиште, да је главни задатак сваке општине од најмање сеоске суднице до највеће градске муниципије — да социјално и културно подиже своје грађане и пружи им живот достојан културних људи, онда морамо примити и логичан закључак тога гледишта, да за такав социјални програм треба пуно новчаних средстава, и да та средства морају бити по превасходству социјалног карактера.

Треба имати довољно добре воље, довољно етичке снаге и државничке далековидности да се схвате данашња стремљења широких грађанских маса; а чим се уђе у динамику народних покрета — самим тим створиће се много. На велике се препреке овде неће никада наћи. Некада се на прогресивни порез и прирез гледало са свим погрешно и са непојмљивим страхом. Наивни социолошки теоретичари гледали су у њему најбољи инструменат да се постигне општа правда и изгледе социјалне супротности. Данас су га једни огласили за утопију, други за једно у социјалном погледу потпуно безазлено средство. Трећи, најближи истини, гледају у ње-

му само један праведан провизоријум. И код нас се данас на њега не гледа као на баука! Савез Градова, као највиши форум југословенских градова, изјаснио се у својој једној резолуцији за прогресивни прирез, а Министарство Финансија, као највиша инстанција за одобрење или касирање општинских буџета, није ставило никакве примедбе на покушаје неких наших градских општина да уведу прогресиван прирез.

Све ово наводимо само да покажемо као пример да прогресивни прирез није никакав финансијски ни социјални баук као што се једни неоправдано боје, ни финансијски чаробни штап за социјалну нивелацију, као што се други неоправдано надају! А кад су пале све заблуде, које су се до скоро везивале за прогресивни порез и прирез, онда су сва друга средства у реформи комуналних финансија толико социјално безазлена, да ни једно од њих не изазива данас ни протесте, ни сумње у некакву уображену политичку позадину њихову!

*

Целокупна акција на изграђивању наше србијанске општинске самоуправе може се поделити у главном у три јасно изразита периода: први се обележава снажним борбом сељачких и ситно буржоаских редова од 1870—1900 год. на задобијању основних политичких права. У том периоду општинска самоуправа била је претежно политичког карактера. Сви напори те дуге и тешке борбе револуционарног сељаштва и ситно-буржоаских елемената нису били упућени за подизање културног и економског нивоа широких народних маса, за омогућавање једне социјалне и комуналне акције на широкој линији, него је сва снага народних маса била сконцентрисана да се бирачко активно и пасивно право у општинским и парламентарним изборима што јаче заштити од насртаја тадање конзервативне бирократије.

Од 1903 године почиње други период у животу самоуправних тела. У њему се све те постигнуте политичке слободе афирмирају и проширују до крајње могућих граница. За време овог периода, — чија је добра трећина отишла на мучне дане ратова и избеглиштва, — изборне и друге политичке манифестације апсорбују највећи део самоуправне енергије. И тако се социјална и комунална акција тек после светског рата почиње да појављује на успамтелом небу јавног живота.

Како за време првог периода тако и за време другог у нашим општинама готово ништа није предузето ширих размера што би живот сељачких и сиромашних варошких маса подигло на потребну висину. А о каквом раду на еугеници или на широј социјалној акцији, која би створила боље услове живота на селу и у вароши, услове који би

одговарали културним и научним захтевима нашег времена, не може се ни говорити, јер је тај рад и до данас остао ембрионалан.

Тек сада, после стеченог искуства да политичке слободе нису саме по себи циљ једне акције маса него само неопходан услов за економски препород и културни прогрес народа, појављују се спонтано, на целој линији, додуше још слаби али јасно наговештени покрети да се самоуправни живот постави на нове основице и да се целокупна функција његова води у знаку социјалне акције.

То што се сад код нас јавља у зачетку, да ускоро добије снажне акценте, јавило се у паметном свету већ одавно.

Широке масе народа увиделе су најзад, нарочито после рата, који је од свих својих ужасних страна имао само једну једину добру, што је уништио многе велике предрасуде—да политичка права за народ нису ништа ако он мора живети у бедним кулачама и крочињарама, раздиран болештинама, које хронична беда собом доноси, неписмен, без основне културе, без знања, са најпримитивнијим средствима производње, физички трован алкохолизмом, духовно празноверницама и незнањем!

Једна општа парола пролетела је целим светом и заталасала не само оне који немају ништа, него и оне који осећају само релативно економско тешкоће: *дајте нам живот достојан човека!*

И са том паролом, као централним делом програма, излазе данас пред народ сви они који су дужношћу позвани да воде социјалну и економску политику. Погледајмо само Немачку. Тамо се данас воде огромне социјалне борбе против туберкулозе. Та борба, и ако је по хучности мања него немачки парламентарни избори, она је по резултатима и по истрајности далеко већа! У Аустрији, не само њеном Бечу, ради се на социјалној реформистичкој акцији у једном грозничавом темпу, и постижу резултати који задивљују чак и непријатеља.

Све напредне европске државе налазе се сада у знаку реформизма. Разна су гледишта данас о реформизму као социјалној мери. Никаком реформистичком акцијом не може се зауставити гвоздени ход историје, која снагом челичних тенкова гази и мрви све пред собом! Али се зато реформистичком акцијом може поправити општи стандард живота у садашњици и ублажити овај вихор немаштине, кризе и јада, који фијуче над главама грађана свих континената!

Економски детерминизам не треба схватити фаталистички! Зар има смисла живети у глибу и чекати тако боље дане који морају доћи. Свака утрта суза са ока паћеничког човечанства — то је један корак ближе ка пуној победи ослободилачке идеје! Према то-

ме социјални реформизам није издаја прогреса — него стимулатор његов!

Северне државе, нарочито мала Данска, најлепше показују колико се много може постићи брзим, паметним и коренитим реформама јавног живота.

Задржимо се тренутно само на данској социјалној акцији, на асанацији услова живота за широке друштвене слојеве.

Сви друштвени редови Данске приметили су оно што је данас за цео свет јасна истина, да се европски народи дегенеришу, али не зато што то лежи у антрополошкој судбини њиховој, у метафизици људског бића да се физички изрођава све јаче што год се више културно развија! Не! Та је заблуда давно пала и још се може наћи само у застарелим уџбеницима некојих социолога као Смеринга и Д-р Алфред Сорина. Али зато ипак стоји факат, да човечанство страда из дана у дан све већма, да садашњи друштвени живот, са низом својих испреплетаних утицаја и једне од најсвирипијих борби за опстанак, утиче разорно на психофизичку организацију данашњег човека, нарочито на становника савременог модерног града. Луес, туберкулоза, алкохол, нервна оболења, проституција, криминал претстављају данас један страشان бич над главом садашњег друштва; један крвав и бруталан трибут, страшнији по броју жртава него најсвирипији рат; ужаснији по реперкусији на расу по читав божији помор.

И људи који мисле о судбини Данске, — а о њој мисле деведесет и девет од сто Данаца — бацили су се свом снагом у један моћан и ваљано организован комунални покрет да горњем социјалном злу стану на пут.

Афиши, свестрана пропаганда, популарна предавања, резолуције, митинзи, дани колективне борбе, једном речју отпочела је снажна социјална акција и борба на свима линијама, која је одмах донела и узакоњење свега оног, у чему дански народ гледа спас своје расе и гаранцију за срећнију будућност.

Према том широком и већ у пола озвученом реформистичком програму, кога воде и остварују на првом месту одељења за социјалну политику градских општина, имају се забранити стално или за извесно профилатичко време бракови туберкулозним, сифилистичним, хроничним пијаницама и професионалним злочинцима. Сваки ко ступа у брак мора да буде од стране општинског санитета лекарски прегледан и испитан рентгенски, бактериолошки, са свима хемијским анализама крви, течности кичмене мождине, пљувачке и т. д.

Заводи се најстрожији општински порез на нежењене, али само на оне имућне, који у брак не ступају из каприса или психичке

перверзије, и од тог се пореза образује фонд за регенерацију грађанског брака.

За малолетнике, утростручиле су све варошке општине број модерних корекционих завода.

За ове тешке дане привредне кризе и беспослице отварају се државни и општински послови најширих размера, појачавају се буџетске позиције противу беспослице, а држава даје радничким фондovima, који су установљени при већим општинама, дотације у износу од 70% целокупног радничко-послодавачког улога за борбу против беспослице.

Закон о проституцији подвлачи принципи да се проститутке присилно упуте на принудно изучавање заната, а по свршетку запата упосле. Дужност њиховог упославања пада на општину и преко ње на разне градске хумане институције, основане за ту специјалну сврху. За оне несретнице које и по свршеном занату наставе проститутски живот, има да се примени од стране контролне санитетске полиције принцип аболације, као једино праведно начело у борби за решење проблема проституције...

Алкохол ће имати да се забрани чак у тако званој физиолошкој дози, коју су пронашли они који су у току живота попили једну реку алкохола. Њега може бити само у фармакопејској примени.

То су прве реалне мере.

Друге би имале ускоро да ступе у живот и генералног су карактера. Сваки дански дом, почевши од куће најсиромашнијег данског рибара па до куће председника владе, добио би од стране Општинског Контролног Санитета свој Здравствени картон. На њему има да се испише историја и садашњи здравствени налаз целе породице. Лекар респективног градског санитарног сектора има да изврши најдетаљнији преглед сваког члана куће, нарочито у погледу на туберкулозу, луес, лепру, душевна оболења, алкохолизам, теже инфекционе болести и криминалне патолошке појаве. Дупликат тог здравственог картона са свима узгредним графиконима и напоменама има да чува сваки Данац у својој свечаној соби, урамљеног као икону, онако како су наши сељаци суревњиво чували слике својих партиских вођа!

Сваке године ови се подаци имају да проконтролишу и допуне новим прегледом. Где год се укаже потреба за амбулантним или болничким лечењем оно ће се одмах и предузети.

Лекарски прегледи, лекови и лечење има да падне на терет општине како за сиромашне тако и за имућне. А систем опорезивања за исти да буде прогресиван.

Сва данска градска деца имаће ићи на обавезна летовалишта. Преглед и пелцовање деце против туберкулозе су обавезни.

И један у овом срећном хору данских реформатора Д-р Граудинг, понесен општом реформистичком акцијом, тврди да ће његов градски лабораторијум ускоро дати данском народу серум за предохрану против сифилистичног оболења.

То је у кратким потезима акција мале Данске и њених општина на регенерацији расе.

Предосећа се (и то ми са задовољством подвлачимо) да ће се и код нас рад на социјалној акцији и акцији за еугенику расе развити ускоро на целој линији нашег државног и самоуправног живота. Тако се за последњих пет шест година у раду београдске општине јасно оцртава један видан успех и данас се већ изразито назире велики план за будући рад на пољу социјалне акције.

За сеоске и маловарошке општине у овом правцу не може се рећи ништа ласкаво. Али то није њихов грех; то је грех свију нас. Кад се са њима правилно руководи, онда и оне могу да покажу задовољавајуће резултате.

Сетимо се само ранијег закона о кошевској храни. Кад је дошао балкански рат наши су кошеви били набијени, а новчани фондови кошевске хране пребогати. Није претерано рећи, да су нам наше велике трофеје добрим делом обезбедиле ове огромне резерве у храни и новцу, које су нам пружиле дивне сеоске општине мале предкумановске Србије. Тај би се исти резултат манифестовао и у свима другим појавама сеоског живота само да је он био правилно упућен. Овако су сви остали резултати били негативни. У току свога досадашњег живота, наше самоуправе нису подигле ни 10% шума, а уништено је 70%. За то исто време живот народни у погледу боље исхране, одевања, здравља, опште културе, опао је за читавих 25%, место да се побољша за 50%!

То стање не сме и даље да траје. Општина је на првом месту позвана да живот својих грађана учини бољим и културнијим. Нека нам зато послужи као најлепши пример Бечка општина. Некадашњи центар аустријске аристократије, стари Беч Ронехера, тиргартера, пратера, варијетеа и оргија заменио је нови Беч рада, цивилизације и социјалног напретка. Бар у колико се тиче оних који управљају Бечком општином. Нема дана, шта више нема ни сата, да се из огромне области комунално-социјалног рада не покаже и не створи нешто ново. Или су то раднички станова или дечја обданишта, или народне кујне, или општинске продавнице за сузбијање скупоће, или каква модерна санитарна установа, или јавна библиотека, уопште ма шта што би живот бечких грађана учинило лакшим, културнијим и бољим. У том племенитом утркивању код многих општина на западу иде се тако далеко да се у комунални програм уноси установа једног

варошког општег централног грејања, које би се после као електрична светлост разводило по домовима; као и то да се и последња тако рећи труп варошке прашине усиса специјалним апаратима; иде се једном речју на то да се живот подигне на висину коју последњи научни резултати пружају!

*

Понова подвлачимо да социјални и комунални проблеми претстављају данас централни део старања и брига меродавних кругова, свих народа, али не зато што је тешко израдити један леп програм, него зато што је тешко њега финансијски остварити.

Лако је направити и најпомпезније програме рада. За њих треба само разумевања и смисла. Али је зато њихово спровођење у живот једно од најтежих и најболнијих напора. Реализовању свих таквих програма не стоје на путу само разнолике социјалне препреке, конзервативизам духова, интереси група и класа, него на првом месту немање материјалних средстава, немање буџетских кредита. То немање буџетских кредита не треба схватити буквално. Њих и кад има, они су по правилу или недовољни, или су цели буџети неверни, или су стопе самоуправних приреза тако огромне, да за грађане претстављају један неподношљив терет, и од буџета праве само једну бедну фикцију.

Сви програми, планови и пројекти, ма како они били фантастично лепи и прогресивни, остаће само као архивски раскош ако се тешко и сложено питање самоуправних финансија не расправи онако како то траже модерни захтеви социјалне науке, и самоуправама не пружи услови не само за обичан вегетативан живот него за пун замах и полет у смислу брзог и потпуног остварења њихових социјално-комуналних дужности.

Шта вреде лепи и паметни програми о децим обдаништима, санаторијумима, клиникама, диспансерима, бесплатним покретним апотекама и путујућим лекарским мисијама, о социјалној заштити деце и матера, о корекционим децим заводима, о установама за заштиту посрнутих девојака, о радничким склоништима, о јевтиним становима, о организацији здравља и јевтине исхране, сузбијању вештачке скупине, о покретним периферијским библиотекама и народним универзитетима, о професионалним школама, о шетрским домовима, о заштити уличне деце, малих Гавроша и Скампола, шта вреди читав тај сплет паметних и напредних рефорама на хартији, ако се не буде обезбедила сигурна и рационална финансијска основа за њихово извођење!

Они ће остати као утопистичке фикције оних хуманих људи који су хтели да велике пароле човечанства остваре на малим финансијским основама!

Па кад нема никаквог рационалног и планског рада без осигуране финансијске базе, дужност нам је, пре свега, да расмотримо који су главни видови финансијских извора код финансирања наших општина, којима је данас и стављена у дужност највећим делом социјална политика у свима њеним облицима. Да ли су ти општински приходи продуктивни, рационални и социјално правични, и ако нису, да ли би се на којој другој страни могли наћи нови извори прихода, јачи и социјално праведнији?!

Треба бацити само поглед на један наш просечни сеоски или маловарошки буџет. Шта ће нам пружити та најповршнија анализа? Огроман порез и то за плате, стан, канцеларије, огрев и осветлење! За школске се потребе натеже, а за заштиту јавне безбедности или има мало или ни мало пара. Како је у оваквом случају и смешно и жалосно говорити о неком вишем социјално-комуналном програму!

Када се прегледају сви варошки и сеоски буџети Краљевине Југославије запазиће се следећа факта:

- 1) Да су код градских буџета главни извори прихода трошарина, таксе и прирези.
- 2) Код сеоских општина, готово без изузетка, само општински прирези.

Како се код нас велики део предвиђених прихода и не остварује никада, то је финансијска страна свих тих буџета доста проблематична, због чега се још већма кочи живот општинских самоуправа, нарочито њихова социјална акција.

Упоредни преглед самоуправних буџета показује и други неповољан факат: да расходи у нашим општинским буџетима само на личне издатке пребацују 60% и да за културно-социјални рад самоуправних тела није готово ништа ни остало, јер се од оног остатка од 40% ни трећина не може да наплати!

Шта су према томе до скоро биле готово две трећине општина у Југославији? Само обичне административне канцеларије и мале управне експозитуре, које су успевале једва толико да плаћају своје кметове и пандуре. За културно-социјалне послове није им остајало ни времена, ни новаца. Често ни размывања!

Даља упоредна проучавања показују нам и трећи факат, да је због оскудице великих, снажних и груписаних општина, општински прирез из године у годину све више растао, тако да је код извесног броја општина отишао у финансијско безумље, јер је дотерао негде чак до 8.500%!

Познати писац о проблемима комуналних финансија г. Р. Драшковић, инспектор Самоуп. одељења минист. фин., наводи у својој најновијој књизи „Наше општинске финансије“ да скоро 49% од целокупног броја сеоских општина имају прирез до 1000%, око

18% имају — 2000% а 4% општина достижу невероватну висину општинског приреза чак од преко 3000%. То нам страшно стање показује и званична статистика по старим областима (јер по општинама није још објављена) коју је овог месеца званично публиковало самоуправни одељење Министарства финансија:

Општин. прирези у сеоским општинама

ОБЛАСТИ	Број општ.	1929		
		Држ. непосред. порези	Општин. прирези	% прирез
Београдска	154	13,935.374	41,139.511	295
Подунавска	169	5,965.728	16,810.964	332
Бачка	110	9,163.614	39,365.859	430
Подрињска	100	1,452.908	5,136.140	346
Валевака	71	1,026.142	4,434.861	432
Шумадијска	145	1,906.321	7,454.162	403
Моравска	127	778.535	5,127.216	658
Пожаревацка	150	1,329.540	6,746.110	507
Тимочка	168	4,733.567	6,213.085	462
Нишка	209	1,382.966	12,076.525	903
Врањска	79	681.081	5,539.923	814
Крушевачка	85	640.351	4,359.639	681
Ужичка	114	585.232	6,146.057	1051
Рањка	126	927.963	8,874.359	1213
Косовска	136	1,187.819	10,316.317	868
Скопска	127	1,054.604	14,152.691	1392
Брегалничка	35	329.932	3,584.062	1330
Битољска	131	1,366.105	15,529.686	1137
Зетска	103	1,006.735	8,258.732	1141
Сарајевска	46	2,032.457	2,165.553	107
Мостарска	46	1,483.401	1,495.642	101
Врбаска	75	3,379.590	4,021.103	119
Тузланска	69	3,264.263	3,418.256	105
Бихаћска	29	1,758.109	909.148	52
Сплитска	43	1,552.116	4,658.766	300
Дубровачка	16	1,075.625	1,709.952	159
Приморско-Крајинска	129	3,004.944	20,907.428	696
Загребачка	108	4,015.056	23,153.807	577
Осијечка	161	5,894.379	38,649.528	656
Сремска	164	5,343.747	33,455.486	626
Љубљанска	327	3,616.604	6,650.447	184
Мариборска	706	4,699.043	11,333.429	241

Дакле, у ранијој нишкој, ужичкој, скопској и битолској области општински прирез прелазно је 1000% па се у појединим областима не до 1392% а код градских општина он је на пр. у областима врањској, београдској, брегалничкој, сплитској и др. прелазно 250% и не до 434%.

Ово су просечни проценти приреза у целим областима а у појединим општинама, нарочито сеоским, он је одлазио до просто невероватних граница.

На пример неке општине у најсиромашнијим окрузима у Црној Гори, као и многе општине предкумановске Србије, наплаћују од 5000% до 8500% општинског приреза, јер

су не само бројно мале, него и материјално сиромашне. Тако на пример општине округа цетињског: Горњо Лешанска наплаћује 14067% приреза, Цуцка 8548%, Грљска (Колашине) 6376%; Будимска (срез Беране) 8261%; Ђучичка (срез Беране) 7141%; Средње Лешанска (Подгорица) 7556% итд. Али ни остале сеоске општине у Југославији нису у

Општин. прирези у градским општинама

ОБЛАСТИ	Број општ.	1929		
		Држ. непосред. порези	Општин. прирези	% прирез
Београд, Загреб и 5 др. већих градова	7	174,702.817	41,350.375	24
Београдска (без Београда)	16	11,321.659	29,145.200	344
Подунавска	22	4,575.284	6,037.262	142
Бачка (без Суботце)	8	8,104.738	16,918.158	209
Подрињска	10	835.506	1,112.622	133
Валевака	5	1,441.024	711.441	49
Шумадијска	19	1,545.132	3,616.026	234
Моравска	13	1,833.870	3,010.046	166
Пожаревацка	16	1,561.396	1,703.323	109
Тимочка	16	1,628.128	2,206.688	136
Нишка	15	5,863.063	2,914.076	134
Врањска	10	472.359	1,356.632	287
Крушевачка	7	1,009.406	1,739.333	172
Ужичка	13	1,829.586	1,150.636	63
Рањка	9	1,676.389	1,476.157	88
Косовска	14	2,101.794	1,396.284	66
Скопска (без Скопља)	16	2,052.479	1,438.042	54
Брегалничка	8	491.302	2,131.563	434
Битољска	14	1,672.113	3,176.793	190
Зетска	38	5,599.040	2,362.187	42
Сарајевска (без Сарајева)	12	1,528.284	357.815	23
Мостарска	10	1,055.395	1,083.529	65
Врбаска	14	2,086.377	1,564.106	75
Тузланска	20	2,010.710	1,406.411	70
Травничка	16	2,041.859	575.470	28
Бихаћска	12	1,151.696	630.080	55
Сплитска (без Сплита)	13	1,519.514	3,869.941	354
Дубровачка	5	2,092.579	2,577.778	123
Приморско-Крајинска	15	4,055.940	5,536.676	136
Загребачка (без Загреба)	13	3,936.314	6,644.167	169
Осијечка	24	9,447.463	18,519.914	196
Сремска	12	5,176.016	13,045.206	252
Љубљанска (без Љуб.)	28	3,568.749	4,540.756	127
Мариборска	23	4,251.781	4,700.183	111

завиднијем положају. То се најбоље види из горњих статистичких података који показују да код сеоских општина прирез износи просечно око 500%. Код варошких општина он је, природно, мањи и буди илузију да су наше варошке самоуправне финансије боље и правичније консолидоване. У ствари то је заблуда, једна врста економске фатаморгане, јер кад се општинском прирезу додаду разне таксе, трошарине и други посредни намети, онда стваран самоуправан прирез код варошких општина није ништа мањи и сношљивији него код сеоских. Каква је очајна ра-

злика између нашег максималног општинског приреза од 14067%, затим просечног приреза од 500% и идеалног приреза који и према пракси код напредних народа и према економској теорији не сме да пређе ни 40%?! То значи да смо ми сваку општину оптеретили несправљено више него што она може да сноси.

Кад би то урадили са лађом она би потонула; кад би то урадили са палатом она би се срушила, али нама се свима чини да је то допуштено када су у питању општина и њени грађани!

Према овим изнетим фактима једно од првих, најпречих и најпримордијалнијих дужности позваних кругова јесте оздрављење самоуправних финансија и омогућавање да општине, као основне државне јединице, успешно врше своје социјалне задатке. А вршење социјалних дужности у најширем смислу те речи — дужности око асанације народног здравља, културног подизања и привредног препорођаја — претставља далеко важнији и већи задатак општинске управе, него што су то данашње дужности око израђивања ових или оних спискова, формулара, администрације и др.

Од великих европских градских општина не само Бечка и Прашка општина — чији су социјално-комунални успеси у извесним правцима просто пословични, него и Берлинска, Париска и Бриселска и остале знатније градске општине предвиђају на издатке социјалне акције четвртину од целокупног буџета, (а Енглески градови и половину од својих буџета да ју на социјалне потребе), догле, на пример, многи наши велики градови нису никада предвиђали за ове социјалне цели ни тридесети део свога буџета, а мале варошице и сеоске општине ни осамдесети део својих прихода!

Многи од њих нису их ни помињали, јер према стању свог буџета наше општине, бар оне мање, које су у огромној већини, нису могле и поред најбоље воље да се посвете ни својим основним социјалним дужностима. Ми имамо у држави око 6000 општина, организованих и пројектованих. То значи просечно 450 домова или 2400 душа на једну општину. Кад се одбију варошке општине — онда на једну сеоску општину не долази просечно ни 150 домова! Кад би општински прирез био не више од 200% — а и ова стопа претставља нездраву, неподношљиву и неправичну стопу приреза — он би једва достигао за плате часника, деловођа, служитеља и канцеларијски материјал!

Зар нам се зато не намеће као први природан и логичан закључак потреба великих сеоских општина, па чак и један корак даље — потреба Савеза неколико општина. Али наш стари затрован, јалов и демагошки живот, ситне амбиције сеоских главара и њихо-

ви лични интереси, локални патриотизам и жеља сељана да им општина и кафана буде пред кућом, и пуно других безначајних разлога, учинили су да се процес распадања великих општина вршио у једном лудом темпу због чега ми данас имамо преко 6000 општина у земљи, од којих 1700 њих имају мање од 500 душа а то значи ни 80 пореских глава! Место овог огромног броја општина, неспособних за живот и рад, ми би требали да имамо свега 1500-2000 снажних и груписаних општина или око 1000 Савеза општина, финансијски јаким и дораслим за вршење правих самоуправних функција, јер те праве самоуправне функције — да подвучемо још једном — на привредном уздицању народа и његовој културној ренесанси и јесу праве функције самоуправе, а њене административне функције су споредне, привремене, често наметнуте и за регенерацију наше расе безмерно мање важне, ако не чак и безначајне.

После ових неповољних констатација ми ћемо наше примедбе и предлоге о санирању самоуправних финансија поделити у две основне групе: општу, која се односи на све наше општинске финансије, и на специјалну, која се односи само на финансије наших великих градова, који нас интересују на првом месту зато што су на њима најтежи социјални задаци.

*

Општински прирез код сеоских општина креће се, као што смо видели, око 500% просечно и достиже негде баснословну висину од 14.000% и више! Код варошких општина креће се просечно од 20—450%. Подвлачимо и ударамо гласом на тај факат да је овај огроман прирез један од важних и пресудних узрока наглог осиромашавању нашег села.

Једини изузетак чини један мали део Словеначке, где је прирез у истини доста сносљив, јер тамо све општине имају мање више своје продуктивне приходе и расходе. Али на жалост многе од њих имају и трошарину на консумације и друге животне потребе што за напредност словеначких општина не говори много ласкаво. Иначе у другом погледу словеначке општине заузимају данас онако високо место какво су са пуно части и достојанства заузимале пре 35—40 година општине предкумановске Србије у борби против режимског насиља и у одбрани отаџбине.

Финансијско санирање општина и самоуправа лежи по нашем мишљењу у следећим енергичним мерама које би се имале засновати у будућем закону о општинама:

1) Груписању многих села у велике општине и савез општина, тако да бројно стање будућих југословенских општина не пребаци две хиљаде!

Тиме би се редуцирали расходи често са 50—60%, јер место неколико претседника,

дошао би један; место десетак деловођа — двојица; место 20 кметова — пет или шест; место пет општинских зграда — једна; место пет издатака за огрев — један итд.

И кад се још више сведу лични расходи и концентришу материјални расходи онда ће се сузбити онај у истини саблажњив појав, да лични издаци код сеоских општина износе просечно 60% (што са неприкупљеним сумама износи готово цео буџет) и успети да се приближе личним расходима на пр. чешких самоуправа, који већ сада износе једва 10%, негде чак и 8% од целокупног обласног буџета.

Ово ће се лако постићи кад се уз груписање општина заведе нов систем у награђивању општинских часника и место сталних месечних плата уведе систем награда и дијурни као у многим општинама на Западу. По том систему, који све више осваја терен, сеоски општински часници представљају почасна звања, без икакве награде. Али зато ти општински функционери имају права на одређену дијурну од заинтересованих лица за приватне изласке.

2) За инвестиционе потребе (подизање школа, мостова, општинских судница итд.) завести систем дугорочних зајмова или резервних штедних фондова, али никако не уносити цео инвестициони износ у годишње буџете, као што многе наше градске општине то данас чине. Дугорочним зајмовима или резервним штедним фондовима учествовало би у подели терета више генерација, што би и било право јер су подигнута јавна здања и општа добра намењена свима генерацијама а не само онима које су их подигле. Шта више, принцип апсолутне правичности налагао би, да се радна генерација самим тим што је стварала за потомке мање оптерећује од њих... Док се код нас у пракси ради сасвим супротно.

Што се тиче општинских инвестиционих зајмова треба стварати могућност да општине не очекују једино зајмове од Државне Хипотекарне Банке. Поред свег њеног рада и успеха, њен је кредитни капацитет недовољан. Преко Савеза Градова треба ангажовати стране финансијске групе. Могла би се и требала основати у Савезу Градова или Савезу наших градских штедионица и Комунална банка, а по угледу на белгијске сличне установе, са државном гаранцијом, која би руководила овим зајмовима, ануитетом, амортизацијама и др.

3) Подићи продуктивност рада општом мобилизацијом радне снаге тиме, што ће се узаконити принудни рад за све и свакога.

4) Трошарину на животне потребе и исхрану одбацити као неправичну и несоцијалну установу јер она оптерећујући непосредно живот врши неправичан економски притисак на широке народне масе и тиме индиректно

спроводи њихово дегенерисање, изрочито оних којима и без тог терета треба социјална заштита. Трошарина је у својој суштини социјално неправична; етички неморална; фискално — недовољна; административно — гломазна и скупа; привредно — стагнациона! Многе чешке вароши па и Праг не познају систем трошарине на предмете намењене исхрани и неопходном животу. У Италији је трошарина свуда укинута, а у Француској у 90% градова.

Место трошарине завести општински прирез на прогресивној основи до граница његове логичне изводљивости.

Са задовољством наводимо овде једну најновију резолуцију Савеза градова, где се поред осталог отворено и без резерве пледира за прогресивни прирез. У опште запазили смо да се представници Савеза градова у финансијској политици држе последњих дана тако зналачки, напредно и либерално да је то за поштене посматраоце просто једино духовно уживање у овим данима духовне и моралне зачмалости.

Та интересантна и мудра резолуција Савеза градова, коју модерна финансијска наука са врло малим модификацијама прима као потпуно правилну, завршава се овим констатацијама и жељама:

„Савез градова Краљевине Југославије моли Краљевску владу, да, као што је пре доношења појединих закона саслушавала интересе, а нарочито привредне кругове и њихове корпорације, тако исто саслуша увек и Савез градова пре издавања нормативних одредаба, које се односе на општинску управу, специјално на финансије општина и градова као носиоца највећег дела културних, социјалних и економских задатака јавне управе и општих интереса.

Исто тако моли Савез градова, да и пре доношења закона или уредаба, којима се уводе или регулишу бановинске дажбине, буде саслушан Савез градова, како би се увек нашао модус за праведну и целесходну расподелу приходних прела између државе, бановине и општине.

Савез градова моли Краљевску владу, да начелно не уврштава у поједине специјалне законе одредбе, којима се затварају или ограничавају приходна прела за општинеке дажбине или којима се забрањује увођење или наплаћивање појединих облика општинских дажбина. Ово у толико пре, јер Министарство финансија има увек могућност, да не одобри увођење појединих облика општинских пореза, приреза и других дажбина, односно да постигне модификацију, намену, односно ревизију постојећих. Општинама и градовима треба у начелу оставити могућност, да према образложеним потребама, као и општим локалним приликама изграде своје финансије и да својом иницијативом настоје изнаћи најповољнија прела прихода за покривање потреба управних и комуналних задатака, које се све више на општине гомилају услед напретка културног и економског живота, повећаног саобраћаја и т. д., али који се такође појединим законима обавезно налажу

општинама и стављају тако у обавезу задатке њихове.

У вези раније изражене жеље Савеза градова моли се Краљевска влада и овог пута, да се приходи обезбеђени за извесну буџетску годину ничим и ни у каквом не ремете тоном те године, а све евентуалне промене да се односе искључиво на наредну буџетску годину.

Савез градова нарочито је мишљао, да није недоследно, да се пре доношења Закона о газдовању комуналних тела доносе специјалне законске одредбе, које се односе на општинске финансије, јер све могу пореметити газдовање општина, а редовно су јединице, јер не узимају у обзир цели комплекс проблема, те стога већим делом само фаворизирају поједине економске кругове поресних обавезника на штету других.

Савез градова и овом приликом моли Краљевску владу, да уз сарадњу Савеза што пре донесе закон о општинама и закон о градовима и закон о газдовању самоуправних тела, да се тако створи правна и финансијска стабилност у раду градова и општина.

Пословни одбор Савеза градова сматра потребним, да сви градови по међусобном споразуму прихвате једнак начин буџетирања, једнаку шему, како би се буџетирање вршило по истим принципима и омогућило, да се стално за веће периоде времена узмогне статистичким подацима дати приказ о издацима и принципима градова у њиховом финансирању, а специјално и о издацима учешћем за преносени (повећени) делокруг и за задатке наложене градовима појединим законима.

При том имало би се нарочито установити, који постотак за личне издатке опште управе према обиму послова пада на послове повереног делокруга и на позицију. Даље, не би се сви лични издаци имали скупили у буџетском поглављу опште управе, већ би се имали раздвојити по поглављима (санитет, просвета, ветеринарство, пољопривреда и т. д.).

Пословни одбор Савеза градова истиче, да се у свим градовима осећа потреба, да се појачају приходи, како би градови могли задовољити све већим захтевима јавне и комуналне управе. Стога пословни одбор моли, да се што пре донесе закон о газдовању и самосталности комуналних тела, основан на што *већој финансијској слободи и самосталности градова и општина, а нарочито да се градовима остави слобода, да општински прирез ПРОГРЕСИВНО РАЗРЕЗУЈУ* и да проценат приреза диференцира код разних пореских облика.

Југословенски градови нарочито желе, да се уведе систем партиципације на државним порезима и таксама, а специјално на оним облицима, чија надашност је у великом делу плод комуналног рада локалне општинске управе, као што је то случај са порезом на пословни промет, са таксама на рачуне у јавним локалитетима, са таксама за разна превозна средства, те да савим преноси градовима и општинама таксе од забаве, биоскопа и т. д. Пошто држава није увела порез на свеукупни доходак, жеља би била градова, да се тај облик пореза уведе као општински приход ма и са ниском стопом и тако тај порески облик опроба."

5) Од осталих финансијских извора увести т.зв. културно-продуктивне таксе, као таксе: на луксузна кола, алкохол, на већи број соба од 4—5 према броју чланова, на клавире, ауте, моторне чамце, на радио-апарате, на већи број послуге, на странце (у комуналном, а не само националном смислу) на свилу и све луксузне материје за одело, на скупоцене гардеробе, трпезарије, персиске и анадолске ћилимове, на крзна, на наките, на рачуне свих ноћних локала итд.

6) Увести тако зв. цestarински порез по примеру Чешке за сва саобраћајна средства, сем тањига и воловских кола.

7) Завести систем учествовања општине у индустрији и велетрговини.

8) Искључиво права истраживања руда треба да припада свакој општини у њеном атару. Ако поједине општине немају финансијске снаге за експлоатацију пронађеног рудног блага онда прибећи евентуалном уор-тачавању са којим финансијским синдика-том и банком.

9) Завести прирез на појачану вредност имања (у Чешкој тај прирез иде данас 25%).

10) Узаконити нарочити општински прирез на празне плацеве и дотрајале трошне зграде, као и на зграде ослобођене за 20—30 год. од државне порезе.

11) Завести високе таксе на псе и коње за трку, затим на све улазнице ради забаве, сем на улазнице за народни универзитет и предавања намењена широким слојевима народа.

12) Увести општински прирез на кирију већу од 8000 дин. месечно, и нарочити порез за веће кућне плацеве од 1000 м², као и на луксузне виле.

13) Узаконити општински специјалан порез на сва осигуравајућа друштва, бар у износу целе режije око одржавања градских пожарних чета.

14) Завести прогресиван порез за заштиту имовинске безбедности, од кога би ослобођени били сви они који немају шта да чувају или имају мало.

15) Увести специјалне таксе за луксузне свадбе и погребе.

16) Законом ставити у обавезну дужност општина извођење електрификације (где год се може а у Југославији може се она извести без мало свуда). Електрификацију проширити поред саобраћајних средстава још и на индустрију.

Не треба заборавити да у електрификацији лежи тајна нашег будућег економског препорођаја.

А ако сви ови наведени приходи не би некој општини били довољни, морало би се у том случају прибећи државним субвенцијама по чешком систему, или установи само-сталног пореза на зграде и непокретна имања.

17) На крају приступити подизању и стварању општинских предузећа, која би имала двогубу улогу у животу комуналном: била би прво значајан извор прихода, а друго — вршила би важну улогу у спровођењу општег социјално-комуналног плана и успославању великог броја општинских грађана.

Тако све веће сеоске и варошке општине имале би да оснују свој нарочити привредни отсек. Тај отсек имао би да управља свима општинским радовима у режији. Зашто да општине издају огромне суме на набавку дрва и другог материјала преко посредника за себе и установе које оне по закону снабдевају дрвима, када то за пуну половину износа могу саме општине да раде а другу да уштеде!

Тај би отсек требао даље да се стара о отварању и акцији свих општинских предузећа која су подигнута ради обарања вештачки високих цена и ради регулисања тржишних купопродајних односа.

Даље, да приступе отварању речних и варошких купатила (која и кад не би била опште корисна са хигијенског гледишта дају велике приходе. Ово једино београдско општинско купатило даје годишњу чисту зараду од скоро 200.000 динара).

Овде је потребно да учинимо једну малу реплику. Приговориће нам се да је на пример баш Београдска општина имала неколико својих трговачких предузећа са циљем да њима утиче на регулисање пијачних цена, и да су она брзо пропала, а док су постојала, била су вазда пасивна. То је заиста тако било и биће увек тако кад се трговачка предузећа бирократизирају. Највећа је опасност за сва самоуправна тела, па природно и за Београдску општину, када се у њихова привредна трговачка и индустријска предузећа усели бирократски дух. Тада режија постаје прескупа, продуктивност рада лабава, надзор, никакав, интерес пословни — успаван. А код нас је било све тако, и онда није чудо што су та предузећа општинска вегетирала и брзо угинула! Али кад се привредним предузећем управља по привредним и комерцијалним начелима — онда је успех сигуран и увек већи него код приватног предузећа!

Београдска општина, као и многе друге наше градске општине, има огромна непокретна добра, која треба одмах да прикупи од државе и да их рационално искористи. Али њен би најважнији задатак био, као и осталих већих градова, да једном живом акцијом привуче нове и свеже индустрије у свој атар. Мала вировитичка општина, да би што више привукла индустрију и тиме поред осталог решила претешки социјални проблем беспослице, донела је специјалан статут о олакшицама у индустрији, која се има подићи на њеној територији. Тако за индустрију са упослених педесет радника предви-

дела је статутом бесплатно земљиште и ослобођење од општинских приреза за пет година. Овако су већ одавно урадиле и то још у много већим и снажнијим потезима, многи градови у Европи и Америци.

Да ли би општине наших великих градова требале да заведу овај систем фаворизирања индустрије, то зависи просто од рачунице, јер у комунално-финансијским питањима не може и не сме да буде sentimentalности. Имало би да се рачуницом изнађе, колико би заинтересована градска општина требала да даје на сузбијање беспослице и остале социјалне недаће које неминовно прате беспослицу, па та сума да се упореди са сумом која би се прогресивним оптерећењем имала да прими од тих индустрија на име општинског приреза. Ако би прва сума била већа или бар приближна другој, треба прибегнути систему фаворизације, јер за њега говоре и други привредни разлози сем успославања беспослених радника.

Подвукли смо већ, да наше општине, нарочито већих градова, невероватно мало дају на социјалну акцију којој се данас у целом културном свету посвећује првостепена пажња. На пример, при проучавању прошлогodiшњег буџета општине једног нашег већег града пала нам је у очи једна просто чудна омашка, која се да објаснити само недовољном студијом од стране буџетских референата и особља. По том буџету предвиђа се: I) За тај туберкулозни град, на име помоћи друштву за борбу против туберкулозе дин. 6000.—; II) у том граду, који кипи од венеричних оболења и тајне проституције — на сузбијање венеричних болести дин. 6000.—; III) у истом граду пуном инфекциозних оболења, у коме су сиротињски станова легла свих зараза — за дезинфекцију тих станова, дин. 4500.—; IV) у том граду, где снобизам једних и безмерна морална и материјална беда других упропашћују толику женску омладину — предвиђа се помоћ за заштиту девојака дин. 5000.—; V) у истом граду, који је пун просјачких инвалида помоћ за просјаче — дин. 2500.—; VI) најзад, у том граду који је пун радничке сиротиње помоћ за беспослицу дин. 17.000.—. Све то укупно износи 41.000 дин.

Али дотле општинска помоћ тога града за три цркве износи дин. 55.000 или за 14.000 дин. више но за све ове социјалне функције укупно!

Ове цифре не значе ни тврдичлук према јединима, ни расипање према другима. Оне нису нека ни нарочита класна, ни клерикална политика. Такво тврђење било би подметање. Оне не значе ништа друго до „лапсус калами“ услед недовољне студије одговорних буџетских чиновника.

Али исто тако оне не значе ни неки изузетак. Не, то је, на жалост, верна слика ог-

ромне већине наших градских буџета где има и много горих и много тежих примера него што је овај.

Рекли смо раније да је стара самоуправа била по превасходству административна; нова самоуправа треба да буде привредно-социјална.

Али да она то буде мора се измењати цео стандард живота, мора се на првом месту препородити село. У Југославији је 80% земљорадника. Препорођај села значи препорођај и града и целе државе.

А село се може подићи:

I) облигаторним радом на законској принуди;

II) повећаном радном продукцијом;

III) подизањем рентабилности земљорадничког рада.

Још пре више од десет година Савез земљорадничких задруга у Србији извршио је једну анкету о животу и раду на селу.

Та је анкета изнела црно стање Јанковог и Лазаревићевог села. Она је поред 70% аналфабета, тешке сиротиње и наглог пропадања сељака изнела и један дотле непознат и страхан појав да наш сељак од 365 радних дана у години ради само 65, а оних 300 дана слави, светкује, ленчари, игра карата и пије.

Добре идеје тешко продиру у наш југословенски мозак. Ми смо одвећ конзервативни за њих. Зато се све оно што је добро и напредно мора да наметне силом закона. Једина диктатура, коју и најслободоумнији мислилац одобрава, то је културна диктатура.

Све се мора предвидети законом и учинити принудним. Без тога табанаћемо у омађијаном кругу у мраку и глибу још педесет година. Али срећом наш расни конзерватизам није затрован мржњом као исламски. Он је у суштини својој благородан, и народ ће славити онога ко га буде нагнао да живи животом достојним културног човека!

Хитамо да учинимо и ову примедбу кад је већ реч о финансијама. Као што извођење сваког социјално-културног програма зависи од сигурне финансијске основе тако и комуналне финансије добрим делом зависе од општег стања државних финансија. Између њих постоји један тесан корелациони однос као и код живих бића. Пре свега треба да подвучемо да је за финансијски препорођај земље потребно реформисати не само досадашњу самоуправну и државну буџетску политику, него реформисати и све привредне изворе. У погледу буџетске политике већ педесет година тапкамо све једном истом стазом. Великих и одлучних потеза још није било. Годинама су прављени самоуправни и државни фиктивни буџети, са нереалним приходима и непродуктивним расходима.

Учинимо само једну кратку екскурзију кроз наш државни буџет. Прво што ће нам

пасти у очи то је да се огромна сума од 1 милијарду 250 милиона троши на пензионере. Нешто доиста запрепашћујуће. Зашто се ту не изврши једно коренито претресање, и све здраве пензионере испод 45 година одмах принудно реактивирати. Али како је међу њима 70—80% без факултетске спреме треба их поштедети од примене одредаба о високом школском образовању.

Кад се изврши редукација пензионера наш ће се буџет смањити са најмање пола милијарде динара. У одлучности треба ићи и даље. Сва непотребна надлештва укинути. Поште, монопол, железнице, цео саобраћај, речну пловидбу и експлоатацију шума треба предати приватним конзорцијама у експлоатацију. Држава само нека себи обезбеди високу ренту и нека задржи себи улогу сувереног арбитра. Тиме ће олакшати свој буџет са око две милијарде. То исто урадити и са монополом или, ако се то неће, завести систем бандерола.

Треба уз то приступити општој електрификацији целе земље. Све би ове реформе дале уштеду око 45% садашњих буџетских кредита и та би се уштеда слободно могла да баци својом добром половином на социјалну акцију јер ваљда ни један расход буџетски није продуктивнији, рационалнији и праведнији од расхода за социјалну акцију. Држава би добила не само више материјалних средстава него и више маха и слободног времена за свој прави конструктивни рад.

Овде би могао да евентуално дође приговор да би давање саобраћаја, пошта и других еминентно државних установа у руке појединих капиталистичких конзорција било опасно у случају рата, али тај приговор отпада самим тим што се при склапању оваквих уговора увек води рачуна и о тој евентуалности. У случају рата и правно, и по снази своје оружане моћи држава сва та предузећа узима поново у своје руке. Она их просто милитаризира.

Поред ових мера држава би требала да специјалним законом нормира своје учешће у добити у свима већим приватним предузећима.

Многи људи, нарочито присталице застарелог схватања етатизма као доктрине, заступају гледиште, да држава не само да не сме пустити досадашња предузећа из својих руку, него своју режију треба да распростре и на читав низ нових предузећа која треба да се етатизирају. Не може се а priori ништа приговорити овом гледишту. Оно је према начелима социјалне правде коректно, само је у извесном историјском периоду нецелисходно. А тај је историјски моменат баш сада у најјачој снази. Док се год изводи за пијацу а не за потребу потрошње — држава се као привредник излаже једном

опасном ризику. Модерно схватање етатистичке теорије не огледа се у присвајању државом великих приватних предузећа, него у пуном мешању њеном у све тешке компликације социјалног живота. Било би бесциљно да држава узима и држи у својој режији неколико стотина или хиљада великих предузећа за чију експлоатацију она за сада нема ни довољно еластичности, ни рутине, и због чега та предузећа вегетирају и пропадају.

Место свега тога држава се мора деби-рократизирати и уз помоћ самоуправа ставити и морално и материјално у службу социјалне иницијативе и акције.

На завршетку овога одељка наше студије поновићемо још једном нашу главну мисао: Потребно је имати разумевања и дубоког смисла за социјалну акцију па изградити програм достојан општег поверења; али још више треба имати смисла и разумевања па саградити финансијске темеље за њега. Јер без њих ће дивна архитектонска зграда нашег социјалног плана остати пуста фикција као негде Фуријерове фаланстере или чаробни снови свих старих филантропа од паганистичког Сконеле до хришћанског Сен Симона!

Инж. Александар Крстић,
шеф Отсека за паркове О. Г. Београда

Београдски паркови и њихово подизање у овој години

У упорођењу са ранијим годинама Отсек за паркове и пошумљавање може забележити у овој години нарочиту активност на изградњи престоничких паркова. Од коликог је значаја вртарска обрада зелене варошке површине није потребно ни истицати. То је у довољној мери потврђено диспозицијом коју у том погледу чини са варошким простором генерални план.

Модерно уређење једног насеља у здравственом, естетском, па најзад и социјалном погледу, не да се ни замислити без довољно варошког зеленила. Генерални план Београда предвиђа градски зелени појас у површини од 3.741 хект., што претставља у ствари скоро половину простора који заузима атар Општине Београдске. Вредност пак овог земљишта пење се на милијарде, те је овим јасно истакнут значај комуналног старања ове врсте.

Користи које грађанима пружа уређена зелена варошка површина су неоцењиве и о томе као и о урбанистичком значају њеном биће речи у посебном чланку. За сада желимо истаћи само ту околност, да зелени појас може послужити као главно помоћно средство при решавању многих комунално-техничких проблема, којих, нарочито варош у порасту, као што је случај са нашом Престоницом, има много пред собом. Специјално пошумљавање ближе околине Београда може бити од неоцењиве услуге при спречавању бесконачне изградње Београда у ширину, те онемогућити стварање насеља по типу Јатаган-Мале. Зло специфично београдско, које треба лечити и искоренити, а главно је превентивним мерама онемогућити његово даље ширење. Оно у ствари представља рак-рану на иначе здравом телу, немајући ничег заједничког са предграђима великих градова на страни.

У том погледу довољно је показати на ону неповољну околност за финансије Београдске Општине која проистиче из несразмерне релације између општинских прихода и количине комуналних инвестиција и радова уопште, те понаособ с обзиром на велику ки-

лометражу потребних инсталација и одржавање свега тога. Муниципалне дужности су овде несразмерно велике према изворима општинских прихода. У овом негативном односу ниједна варош не може предњачити Београду. Чак шта више тврдо смо убеђени да би се систематским испитивањем ове чињени-

Дечје игралиште испод Малог Калемегдана.

це дошло до закључка да је дефинитивно уређење нашега града ствар немогућа ако се у том погледу не предузму енергичније мере. Рекло би се да код нашег становништва, нарочито код широких слојева, постоји тенденција за становањем у својим сопственим кућицама, са засебним баштицама и дворишима, на простору и зраку, па макар без калдрме, канализације, водовода, осветљења и другог. Даље, да је оваква тежња у социјалном погледу веома здрава и да исту треба фаворизирати, а не онемогућивати. Насупрот томе тврдило се да оваква насеља представљају у ствари легло епидемија, и опасност за целу варош, не узимајући у обзир и све друге недаће које из овога проистичу како по само становништво овога краја тако и по целину.

Одатле у главном и полазе два потпуно супротна гледишта, те полемика по питању

сужавања и проширења грађевинског простора и односа истог према величини атара. Не претендујући да улазимо у дубље разматрање овог проблема нама је засада само циљ да изнесемо неколико чињеница које по нашем схватању могу много допринети при извођењу овог питања у техничком погледу. Пре свега неоспорно је да овде постоји потпуна дивергентност гледишта и да је питање веома важно и компликовано, те да од његовог решења зависи будућност Београда. Али никад нисмо сумњали да се и овде компромисно решење може наћи. Само треба се прилагодити нашим приликама, проблем схватити реално, и његовом решењу приступити обзирно и смишљено. Као предуслов за успех овог потхвата, који неизбежно мора доћи, треба

Језеро на Малом Калемегдану.

искључити претерану сентименталност, која нагиње сувишној обзирности у социјалном погледу и баш због тога постаје асоцијална и нехумана. И ако су многи моменти пропуштени и за општину изгубљени, ипак никад није доцкан.

Далеко од тога да заступамо гледиште да ретка насеља треба онемогућити. Напротив таква насеља, па макар најскромнијих размера и облика, треба стварати и њихов развитак потпомагати. Њиза треба Београд опасати и тако створити резервоаре свежег ваздуха и брану против кошава, јер њихово би зеленило неоспорно ту функцију вршило. Само што тип тих насеља треба апсолутно прилагодити локалним потребама и тако их модифицирати да одговарају нашим финансијским могућностима. Величина парцела је овде од пресудног значаја. Она унапред опредељује карактер обраде и изградње како куће тако и врта. Али одмах морам рећи, да се њихова изградња и развиће мора ставити под јаку контролу и директиву заједнице и не дозволити никакву индивидуалну произвољност и накарадне нехигијенске агломерације. Ове мере су овде исто тако потребне као и у густом насељу. О томе нас мора поучити искуство које су стекле у том погледу

друге велике вароши на страни. Као главни елемент и овде се јавља зелена обрада. Пошумљавање пак представља ту главну техничку меру. Оно је у ствари регулатор правилне изградње околине, поред свих других неочењивих користи које насељу пружа. Анализирамо ли развиће Београда, почевши рачуно од центра, ми се и у пракси сусрећемо са овом истином. Тако на пр. идемо ли 7 к. м. у правцу Топчидерског Брда, Топчидера, Бановог Брда, Кошутљака, Дедиња, Раковице и т. д. ми се срећемо, са малим изузетком, са насељима, која у сваком погледу могу задовољити и до чијег дефинитивног уређења нисмо далеко. Зашто овде нема такоређи насеља по типу Јатаган-Мале и шта је спречило да се оно даље шири? Ово дугујемо само тој срећној околиности што су овде огромне површине већ пошумљене и зелено обрађене или у крајњем случају намењене тој сврси, а иза ових површина, само по себи се разуме, да нема услова за стварање насеља ове врсте. Напротив идемо ли од Чубуре у правцу Пашиног Брда, Душановца, Марикове Баре и Новог Смедеревског Ђерма ту се, обратно, 9. км. сусрећемо, са малим изузетком, са насељима која не само што немогу задовољити већ ће стварати, нарочито у будућности, огромне тешкоће за асанацију Београда. Међутим погледамо ли цео овај крај који је већ по простору од целокупне вароши, док је по броју становништва незнатан, ту нема у опште зелених варошких површина.

У правцу пак Лаудановог шанца, као и на супротним бреговима река простор је још ненасељен и ту ће се благовременим интервенцијама лакше постићи оно што се жели.

Могуће и најдрастичније мере од стране Општине, као на пр. откуп већих земљишних комплекса у непосредној околини Београда којима би се опасао грађевински простор, а овај појас пошумно, представљало би бољу пачуницу него толерирање садашњег стања. Јер не треба изгубити из вида, да и ако би то била у овом случају велика инвестиција, привидно нерентабилна и умртвљена, годишњи износ њене амортизације изнео би у ствари мање, него што чине годишњи издатци, који произишћу из оног неповољног односа између несразмерно великих муниципалних нужности и извора општинских прихода. Осим тога не треба изгубити из вида, да би реализовањем овог, рекао бих заштитног појаса, скочила естетска, па и апсолутна вредност осталог земљишта. Од два је за треба изабрати мање. Јер ма колико изгледао овај предлог утопистички, он се у ствари да лакше реализовати, него што се то у први мах замишља. У пракси он је већ на многим местима остварен, док је на осталим потребна само делимична интервенција. Разним комбинационим решењима и спретним поступком она би се могла знатно редуцирати те према томе и

издатци смањити. Али о свему томе биће опширније писано када буде речи у једном специјалном чланку о зеленом појасу Београда. Даља излагања у овом правцу одвела би нас и сувише далеко и одстранила од првобитног задатка. Досада пак све изложено омогућује нас да формулишемо следећи закључак: да је стварање зелених површина потребно како у центру тако и на периферији, и да је поред свих осталих користи које насељу пружа оно главни регулатор правилне изградње вароши. Надлежни пак, како у Држави тако и у Општини, имајући то све у виду, интензивно раде у овом правцу, што се да и уочити нарочито у току последњих година.

Отсек за паркове и пошумљавање са своје стране чини велике напоре да се недостајак зеленила што пре ублажи и зелене површине уреде. Овогодишња делатност Отсека у том правцу достојна је пажње. Тако поред изградње парка у Горњем Граду, о чему је било посебно писано у овом престоничком часопису. Желимо споменути и све остале овогодишње радове, задржавајући себи право, да на крају све резимирамо у једној табели и графикону са одговарајућим коментаром.

Реконструкција Малог Калемегдана

У ствари ово је продужење радова на уређењу главног престоничког парка. Велики Калемегдан и сувише је био оптерећен многобројном посетом, те се његово проширење императивно наметало. Простор од 6 хект. који заузима мали Калемегдан и ако изванредно ситуиран, он је био врло слабо посећен, за грађанство неискоришћен и то услед опште неуређености. Осим тога земљиште око павиљона „Цвијета Узорић“ пружало је жалосну слику. За приређивање изложби није био обезбеђен пристојан приступ, а цео Мали Калемегдан није имао директне везе са околним улицама.

О свему овоме требало је повести рачуна при пројектовању, а задатак је био отежан још и самом конфигурацијом терена. Требало је водити рачуна о доцнијим радовима, те узети у обзир везу са проширењем које ће следовати. Велико напашавање извршено у своје време према улици Маршала Пилсудскога само је показивало отсуство сваког разумевања за искоришћење природних лепота самог земљишта. Баш ове теренске неправилности пружају згодну прилику за паркирање на енглески начин, које је овде ипак дошло до свог пуног изражаја. Нажалост није било могућности да се високи бедем према улици Маршала Пилсудског отстрани, чиме би се отворио велелепни изглед са улице на парк и обратно. Поред свега тога профил терена знатно је мењан да би се добила таласаста

површина која је неизбежна за паркирање на споменути начин, па макар и по цени великих покрета маса. Заиста земљани радови у вези са нивелацијом и планирањем претстављали су овде главни део извршеног посла. Висинска пак разлика између улице и парка решена је спретном обрадом саме ешкарпе. Стазе и ако по таласастом терену, изведене су са благим успоном што је подесно како за шетаче тако и за само одржавање. Изграђено је 15.000 кв. мет. стаза, док целокупна остала површина од 45.000 кв. мет. је вртарски обрађена. Исто тако саграђен је и један колски пут кроз сам парк, а у површини од 2.080 кв. мет. Ивичњак је израђен од старих тротоарских плоча, чија се употреба овде показала као веома спретна. Пут је спремаксирал

Са Дечјег игралишта.

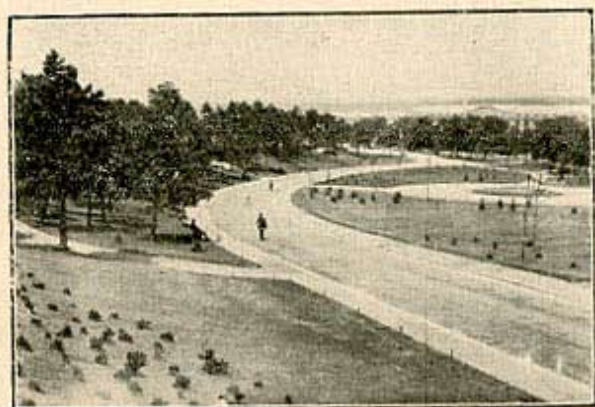
и спојен са новосаграђеним путем који води од улице Маршала Пилсудског ка градској капији, поред дечијег игралишта и расадника. На овај начин већ сада имамо око 1.5 км. модерно уређеног колског пута, који претставља само фрагмент будуће колске стазе за шетњу кроз парк и тврђаву. Неоспорно да овако велики комплекс земљишта (750.000 кв. мет.) мора имати и своју колску променаду нарочито кад се има у виду да је потребан приступ и за превозна сретства ка свим оним монументалним јавним грађевинама, које су овде у пројекту. Колику ће добит овај кружни пут кроз парк, Доњи и Горњи Град значити за Београђане и странце није потребно ни истицати. Својом интересантношћу он ће предјачити. На многим местима он ће бити са једносмерним саобраћајем што ће му још више дати карактер шетног пута. Осим естетске обраде требало је задовољити и све друге потребе једног јавног шеталишта. Тако на пр. изложбени павиљон је добио поред пешачког, колског и трамвајског приступа и лепе терасе са изванредним видом на сам парк, реку и околину. Сви поменути приступи морали су бити изнова обрађени. Даље саграђен је један модеран клозет, ђубриште, степе-ниште и канализација парка. Од стране Упра-

ве Водовода инсталирана је савска водоводна мрежа, која омогућава савршено заливање целокупне површине. Дирекција Трамваја и Осветљења спроводи инсталацију мреже за осветљење, које је потребно ради одржавања самог парка и поретка у њему, а које ће ускоро бити завршено. Инжињерски Отсек изградио је пут поред дечијег игралишта, као и тротуарску стазу дуж целог парка према трамвајској прузи, док Отсек за одржавање калдрме реконструише и асфалтира пут који пролази између Великог и Малог Калемегдана у Горњи Град. Исто тако сматрам за пријатну дужност споменути и сарадњу Канализационог и Архитектонског Отсека.

Даље рестауриране су градске пушкарнице и улаз у Горњи Град према парку. На

пажња. При избору растиња руководили смо се принципом, да у једном парку треба да буде флора што богатије заступљена, тако да он претставља добар биљни сортимент. Јер поред васпитног значаја за грађанство а нарочито за школску омладину, ова разноврсност биљног материјала има и друга предимства. Заиста у погледу биљних врста можемо констатовати видан напредак, јер док смо још пре неколико година имали свега 5 до 6 врсти растиња по београдским парковима, данас имамо већ 3—400. Надати се да ће се овај број попети и на хиљаде, што је наравно скопчано са дугогодишњим систематским радом. Главно је да су за то услови створени.

Немогу а неупозорити на једну важну

Један део Мал. Калемегдана после реконструкције.

Исти део Малог Калемегдана пре реконструкције

овај начин изграђено је 450 куб. мет. зида. На шеталишту које води поред градских пушкарница ка цркви Рукици, а са кога се пружа изванредан видик на Дунав, Панчевачки мост и целу околину у изградњи је један павиљон — русик који ће служити шетачима у кишно време као склониште.

Морам споменути и водену декорацију без које се енглески парк не да замислити. Она се састоји од каменог извора, брдског поточића дуж целог парка, а завршава са једним језерцем које има и своју канализацију. Употребљени камен за ову изградњу је сињевачки-самац, врло згодан за апликације ове врсте. Језеро има и свој одговарајући украс, само што се са садњом водене флоре није стигло, те још ни издалека не пружа ону слику коју ће доцније имати. Има доста резервисаних места и за скалпторске и архитектонске украсе. И у погледу чисто вртарских радова много је учињено и ако није још дефинитивно завршено. Тако на пр. засађено је 14.590 комада садница, а резултат примања је првокласан. У овом броју су заступљене разне врсте лишћара, четинара, украсног шибља и екзотичног вртарског растиња. И нашим домаћим врстама обраћена је специјална

околност, да се при садњи не сме рачунати на моменталан ефекат, већ се мора имати у виду стање које ће следовати после краћег или дужег времена. Овај пак моменат често пута доводи у заблуду и самог извршиоца, да и неспоминем лаика — посматрача, који не може лако схватити правилност поступка.

Ову прилику желим такође искористити ради дужиног одговора на све оне примедбе, критике и повике са разних страна против „модернизација“ (уређења) и стварања „енглеских“ (културних) паркова, које су нас пратиле у нашем раду нарочито за последње три године. Могуће да је отпала потреба за овим одговором јер сама стварност је демантовала све то, али ипак по убеђењу наклоњени безусловном прогресу а по природи нешто конзервативнији, те држећи се начела око за око, зуб за зуб, желимо одговор у овом конкретном случају, ако не баш због изнетих начела, оно ради илустрације тешких радних прилика које владају кад је у питању нека новина, којој треба прокрцити пут. Даље, и ради саме ствари, јер повике је било и са мецена, те при мањој срчаности, не оправдана критика могла је омести даљи прави рад.

Гласова против било је у изобиљу и од стране компетентних и некомпетентних, док у дневној штампи било је потсмеха, па чак и карикирања. Само што респектовани критичари нису ни слутили да сами себе карикирају. Цео случај ме је потсећао на један догађај пре рата у једној нашој паланци, када је на дневном реду било питање завођења електричног осветљења по улицама. Тада је једна личност устала одлучно против тога са мотивацијом: „шта ће нам електрика, поштен си свет иде кући после 6 сати“.

Унесемо ли се сада у ситуацију иницијатора и извршитеља целе ствари, који и ако је свестан тога да ради онако како стручност и спрема налаже, праћен је ипак и тим сазнањем да је природа самог посла таква да за-

вања ваздуха најефикаснија. Даље говорило се да енглески паркови нису за наше прилике и да нама треба паркова са што већом хладовином. Пре свега морам исправити ово сасвим погрешно гледиште, јер овај универзални вртарски стил, са којим се срећемо у Скандинавским земљама, код нас па чак и у Африци, нема ничег заједничког са количином хладовине, нити са географским положајем. Међутим погледајмо како је било у истини са тим упропашћивањем калемегданске шуме и хладовине. Није ли то у ствари била само оптичка варка? Још одмах морам подвући да о некаквом упропашћавању калемег-

Део Булебара Кн. Александра Карађорђевића

Алпински избор на Малом Калемегдану.

хтева више година можда деценију да оправда и динамички, пластично докаже правилност поступка. И у толико је тежи сазнавајући

Реч је дакле о нашем крчењу Великог Калемегдана у зиму 1929. год. Гласови против: „оголитише Калемегдан, упропаститише шуму, на коју смо тако дуго чекали док израсте; нама треба хладовине, а не ливаде да се по њима краве пасу; а што је најинтересантије, то све раде они који су позвани да чувају не само шуму, већ поједино дрвеће, граници па чак и сваки листић“. Чу се и један глас већих претензија: „нама треба по парковима шуме, а не ливаде, како би смо имали истинске резервуаре свежег ваздуха и што више зелених хлорофилних површина лишћа, које ће опет омогућити што већи фотосинтетични процес и на тај начин апсорбујући угљен-диоксид у замену кисеоник, пречишћавати варошку атмосферу“.

Заборавило се при том да и зелене ливаде, на које је било толико повика, врше ту исту функцију и то још боље него ли она назови шума, јер имају исто тако велику површину хлорофилног зеленила сама, са том разликом што се овде асимилација врши у ваздушним слојевима где је она и најпотребнија, те тако и у погледу користи од пречишћа-

данског зеленила не може бити ни речи, већ напротив сви извршени радови ишли су у прилог његовом подизању. Кад на пр. тежак плевни коров у својој њиви, зар то не значи истовремено и узгој дотичне културе на њој. И у нашем случају при крчењу и проређивању, поступало се најригорозније. О томе може посведочити још неколико кривих и полуживих стабала (липа, кестена) која ипак нису посечена. Јер сматрало се макакво да је, добро је, пошто је већ одрасло и да је какав такав хлад. Бољи је зец у рукама него курјак у шуми.

Оборено је у ствари неколико десетина издавачких гледишта (што претставља онај коров у њиви) да би на њиховом месту било засађено неколико стотина разноврсних култивисаних лишћара и четинара. И тврдим да је одмах, још првог лета, после крчења Калемегдана, било на њему исто толико, ако не и више хлада него претходне године. Оборено је пак оно што не само да није давало хлад, већ је онемогућавало да се исти створи, а да и не говоримо о побољшању естетског изгледа шуме која ће, и ако не одмах, ипак кад тад следовати. Добар хлад и свежина врта зависи од врсте и каквоће садница, а не само од броја. И заиста кад би ме неко ставио

пред избором целокупне калемегданске флоре и оно неколико горостасних топчидерских дрвета, неби дуго чекао на мој одговор. Тако се желело да и на Калемегдану буде, па макар кад тад, лепог дрвећа.

Шта је међутим био узрок да се добије у своје време погрешан утисак да је Калемегдан оголићен? Потребно је потсетити се да је крчење на Калемегдану било завршено још док није вегетација ни отпочела. Даље одстрањено је, са малим изузетком, све оно престајало и подивљало шипражје, коме није било места у једном културном варошком парку. Јер оно не само да није пружало никаквога хлада, већ је загушивало ваздух и поглед. Осим тога било је и других разлога да се оно одстрани, као на пр. злоупотребе

Шеталиште у Горњем Граду: Пут ка Мештровићевом Победнику

од стране појединаца, легло комараца и нечистоће. И заиста при крчењу смо наишли на сувише драстичне доказе који иду у прилог предњем тврђењу.

Није без значаја споменути само две године доцније да при реконструкцији Малог Калемегдана поновљен је био исти поступак као и при радовима на Великом Калемегдану, међутим није се чуо ни један глас против, већ обротно праћени смо били са свију страна одобравањима.

Зато већ сада главни престонички парк пружа сасвим другу слику, и ако ће пуни резултати од овог доћи тек после дужег времена.

Новосуређено дечје игралиште испод Малог Калемегдана

Изградњом Београда и његовим наглим еволуирањем ка велеграду пред Општином изнишу нови и нови задатци, које по сили закона сам напредак доноси. Тако на пр. прошла су ова времена када су се београдска деца могла наиграти и натрчати до миле воље на слободним и још неизграђеним грађевинским парцелама, под опште познатим надим-

ком „пољанце“. Њих је било свуда, на сваком кораку, и на изградњу дечијих игралишта нико тада није ни помишљао, а није се ни осећала потреба за њима у тим временима. Јер, најзад, деца су се и на овим пољаницама забављала и проводила слободне часове на чистом ваздуху, задовољавајући све оне физиолошке потребе, које су неминовне за правилно развиће дечијег организма. Даље и оне многобројне домаће авлије и дворишта пружала су деци уточиште. Ту су она и ако на најпримитивнији начин налазила своју разноуду. Међутим порастом Београда прилике су се знатно промениле, нарочито када је реч о центру вароши. Тако интензивним зидањем нестајало је све више и више слободних плацева, а благодарећи гигантском порасту цена, земљиште се ригорозно искоришћавало на уштрб најмлађе генерације. Најзад модернизацијом и уређењем паркова и овде су морале бити заведене строжије мере и већа скупченост у погледу кретања деце. Тако у недостатку слободног простора деца су била принуђена да се играју и трче по улицама. Колико је ово убитачно у здравственом погледу, а услед све већег и бржег саобраћаја и опасно по младе животе није потребно ни истацати. Деци је требало надокнадити оно, што им је материјализам нашега доба одузео и то без оклевања. Природно је да се интервенција од стране Општине није дала избећи. У осталом кад је у питању комунално старање ове врсте за Општину то претставља најпријатнију дужност.

Зато је било потребно створити што више дечијих игралишта. Несумњиво да су паркови у погледу избора места најподеснији, јер у њима има доста светлости и чистог ваздуха. Зато Отсек за паркове Општине Београдске отпочео је са изградњом дечијих игралишта по парковима, скверовима и двориштима основних школа. Ове године, поред мањих радова у овом правцу, изграђено је и једно велико модерно дечије игралиште испод Малог Калемегдана у коју сврху је резервисан простор од 10.000 кв. мет. искључиво за децу. На земљишту где је раније био пратер, за разне проблематичне типове, са дна живота данас је весело и сунчано игралиште, на које дође по неколико стотина деце. Ту је велики базен за песак, један павиљон који служи као склониште у случају наглих непогода, даље постављене су гимнастичко-атракционе справе за децу: љуљашке, клицалице, вртешке итд. Постављена је и аутоматска чесма за пијаћу воду, клупе, столице, а цео простор унаоколо је паркиран, засађен и ограђен. Игралиште се састоји од 3 велика платоа међусобно спојена степеништем. Један плато подељен да може послужити за вежбаиште средњешколске деце, а зими за клизалиште јер је инсталирана и савска водоводна мрежа за поливање. Трећи плато још

није уређен и ту се помишља на уређење де-чије плаже т. ј. песка за сунчање, базена за бркање и тушева.

Избор места је веома срећан пошто оно у сваком погледу задовољава т. ј. сунчано је, заклоњено од ветра, приступачно, и у самом парку је. Поред игралишта асфалтиран је пут за Горњи Град.

Скверови

Наука о модерном уређењу градова прописује што већи зелени простор. Али истовремено није од мање важности да ли је тај простор равномерно раздељен по целој вароши. Дакле с урбанске тачке гледишта није довољно само задовољити однос зелене варошке површине према целокупном простору насеља. Тако на пр. у Паризу поред свега десет паркова има 102 зелено обрађена сквера. Додуше ово распарчавање зелене површине знатно отежава и поскупљује комуналну вртарску службу, али оваква диспозиција у здравственом погледу много је боља.

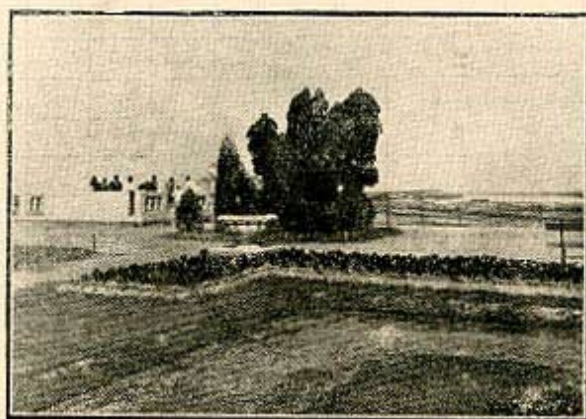
Ове године код нас су дефинитивно уређени Позоришни сквер и Копитарева Градина, а извршени земљани радови на скверовима Крунски Венац и делимично на скверу код железничке станице, где је порушен хотел Солун.

Дрвореди

Колико дрвореди побољшавају прилике једног савременог насеља у естетском и здравственом погледу и чине пешачење улицама погоднијим и пријатнијим нарочито за време несносних врућина, није потребно ни истичати. Довољно је погледати на делатност других градских општина у овом правцу. Београд има специјалних разлога да доворедима посвети нарочиту пажњу (кошава, припека, топлотни екстреми и сл.). И ако све користи од овога долазе до свог пуног изражаја тек много доцније и на резултат труда треба дуго чекати, то пак несме бити разлог да се садиња уличних дрворедова занемарује. Када је у питању рад ове врсте, баш због саме природе посла, не треба губити времена и чекати. Отсек је овог пролећа извршио садињу у извесном броју улица што претставља редован годишњи програм. Првенствено засађују се улице већ модерно исколмисане. Тако на пр. извршена је садиња у следећим улицама: Душановој, Катићевој, Краља Александра од Гробљанске до краја Гундулићевој, 3 улице на Котеж Неимару, и дуж Авалског пута до Каљавог Потока т. ј. до границе атара. На овај начин засађено је 20 километара довореда са 2.600 комада алејских садница. При избору врста руководили смо се локално-еколошким приликама дотичног места али највише су употребљаване: липа, кестен, платан, топола и разне врсте јавора.

Вртарска обрада на Булевару Кнеза Александра Карађорђевића

Да би овај Булевар који заслужује то по своме значају, величини, положају и циљу коме служи, добио најзад свој велелепни променадни изглед, потребно је било поред исколмисања улепшати и његове стране. Ово и ради обезбеђења самог пута од квара. Овде је изведена и једна за Београд новина наиме изграђена је кањичка стаза са каменом подлогом у дужини од 2 км. или у површини од 8.000 кв. мет. С друге стране пута је пешачка стаза у површини 6.000 кв. мет. Одмах до пута са обадве стране су гравни појаси, а у њима дрвореди. Под травом је 11.000 кв. мет. а цео булевар у дужини 3 км. има четири алеј-

Поглед на „Виљемову клупу“ у Горњем Граду

ских садница. Ешкарпе су засађене са 21.500 комада садница украсног шибља и живе оградке. Свега је вртарски обрађено 31.000 кв. мет. У најскоријој будућности овај ће булевар пружити једну ретко лепу слику.

Рушење старих зграда према новој регулацији и остали радови у овој години

У циљу регулације извесних улица по Генералном плану и ове године је порушено неколико зграда. Овај посао по својој природи не спада у надлежност овог отсека, али он је пао у удео овом Отсеку из два разлога: прво услед тога што Отсек изводи све радове у апсолутној режији, те је за ову врсту радова организован, а друго — што је Отсек у стању да сав добивени материјал од рушења најрационалније искористи. То искоришћавање се спроводи сасвим ригорозно и корист за Општину је много већа него што би била од директног уновчавања добивеног материјала. Оправданост оваквог поступка је и рачунски доказана. Тако ове године порушене су зграде у улици Старине Новака бр. 15, хотел Солун пред железничком станицом, где ће се изградити један сквер који ће достојно украшавати зграду Окружног Уреда,

даље порушене су куће кафане Босфор и две куће у Карађорђевој улици бр. 47 које су сметале изградњи моста Краља Александра I, и десетак мањих зграда по вароши. Сви су ови радови у вези улепшавања Београда. Добивени материјал од овога рушења већим делом је употребљен за рестаурирање Горњег Града, изградњу у Отсеку и разне ситне потребе. Понављам опет да ниједна друга општинска установа нема те могућности да овај материјал боље искористи.

достојне су пажње. Главна је пак тежња да се Општина еманципује издатка у вези са набавком растиња до крајњих граница и у том погледу је за последње 2—3 године постигнут видан успех. И инвентар је знатно повећан, а приходи буџетом предвиђени реализују се у потпуности.

Важно је при том напоменути да све радове како на одржавању већ постојећих објеката, тако и на изградњи нових, Отсек извршује у апсолутној општинској режији јер

ТАБЕЛА
развитка паркова општине Београдске

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	При- меда
Површине	Свега паркова у ha	23,5	23,5	23,5	24,0	24,0	24,0	26,5	30,5	34,5	35,5	38,2	47,7	
	Обрађено по год. у ha				0,5			2,5	5,0	4,0	1,0	8,2	15,0	
	Примитивних паркова у ha	23,5	23,5	23,5	24,0	24,0	24,0	24,0	23,0	23,0	23,0	17,5	12,0	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	90,6%	75,5%	66,7%	64,8%	45,8%	25,2%	
	Модерно обрађених паркова у ha							2,5	7,5	11,5	12,5	20,7	35,7	
	%							9,4%	24,5%	33,3%	35,2%	54,2%	74,8%	
Дуљине	Стега у ha	5,87	5,87	5,87	6,0	6,0	6,0	6,63	7,62	8,63	8,87	9,55	11,92	
	Под фатором у ha	17,63	17,63	17,63	18,0	18,0	18,0	19,87	22,88	25,87	26,63	28,65	35,78	
	Стега у km	14,63	14,63	14,63	15,0	15,0	15,0	16,58	19,50	21,60	22,20	23,90	29,30	
	Водоводне мреже у m'	150	350	380	420	620	620	1828	2468	3222	3722	5060	7680	
	Засађено по парковима ком.											21209	50740	
	Дужина дрвореда у km									15,2	36,0	28,0	20,8	
Дуљине	Засађено на зрвор ком.									1900	4500	3500	2600	

6—VIII—1931
Београд

Површина грађевинског реона — 2697 ha

Од осталих радова извршених у овој години споменућемо само оне већег значаја. Тако извршена је реконструкција око споменика Захвалности Француској која је императивно диктована самим спомеником, уређено је око нове цркве на Дорћолу, даље паркирана је друга половина земљишта око зграде Нове Скупштине и засађен цео овај терен. И на Теразијској Тerasи су продужени радови као на пр. даље засађивање, изградња степеништа и перголе, постављање мраморних вазни итд. Осим тога уређена су и дворишта разних комуналних установа, извесни терени пошумљени а и Нови Расадишник проширен за 3 хек. Ово проширење је захтевала биљна производња која из године у годину рапидно расте. Производњи растиња Отсек ће и у будуће поклонити највећу пажњу, јер само ове године Отсек је намирио своје потребе сопственим производом у вредности од 500.000.— динара. У расадницима произведено је ове године биљног материјала у вредности од 967.000.— дин. или 313.514 комада садница. Ове цифре у сваком погледу

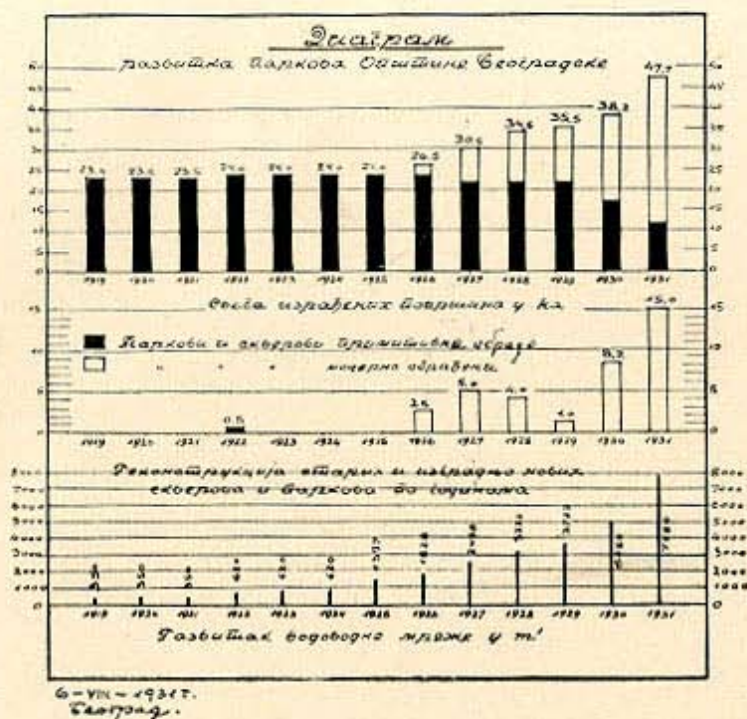
сам карактер вртарских радова искључује друкчији поступак. Овај моменат је од пресудног значаја при оцени рада Отсека за паркове и пошумљавање.

Ради поређења радова извршених у овој години у односу на радове у ранијим годинама прилаже се табела и графикон који најбоље илуструју ванредну делатност Отсека у овој години.

Из приложеног се види, да, док је за протеклих 12 година изграђено свега 20,7 хек. модерних паркова, дотле само у овој последњој (1931) изграђено је 15 хек. Тако 1926 обрађено је свега 2,5, 1927 5 хек., 1928 4, 1929 1 и 1930 8 хектара. Даље нарочито се мора истаћи као повољна чињеница, да поред наглог пораста апсолутног простора који заузима зелена варошка површина, и побољшани однос између обрађене и необрађене зелене површине. Јер док је прва стално и рапидно растла дотле је друга нагло смањивана. Тај однос изражен у % изгледа овако: док смо још 1926 год. од целокупне површине општин-

ских паркова имали свега 9.4% модерно уређених, dotle 1931 имамо већ 74.8% и ако је у међувремену апсолутни простор порастао сто на сто. Другим речима то значи: да је се апсолутна површина паркова за последњих 6 година удвостручила (апсолутни пораст 23.7

ји обухвата 2.697 хек. није ни издалека задовољавајуће. Још мање је то у погледу расподеле. Овај недостатак је знатно ублажен стањем у околини Београда које је на многим местима веома повољно. Наравно да у том погледу треба још много радити и овај недо-

хек.) а површина необрађених паркова преполовила (релативни пораст 35.7 хек.), апсолутни пораст за последњу годину у % изражен износи 24.3% док релативни 40% тако да данас имамо свега 25.2% необрађених паркова који су у вези са паркирањем, као на пр. пораст савске водоводне мреже за заливање паркова, осветљење по парковима и др.

Међутим стање зелене површине 47.7 хек. у сравњењу са грађевинским реоном, ко-

статак у центру ублажити, али главно је при том да се не врше измене у генералном плану на штету зеленог простора, јер ће се створити тако очајна ситуација, да ће нас будуће генерације с правом осудити и проклињати.

На крају морам споменути да наши издаци за паркове чине свега 0.96% целокупних општинских расхода, док по другим напредним градовима на страни овај проценат варира од 3—7%.

Продајне понуде код непокретности у Београду

— Београдско тржиште у јулу о. г. —

Претпрошлог месеца оглашено је путем штампе 265 понуда за продају имања у реону Београда. Од ових је било 47 плацева без грађевина, а 218 имања са становима, дућанима, кафанама и другим корисним грађевинским објектима.

Овај број понуда обухватио је само она имања, која се продају из слободне руке: у њих не улазе имања која су излагана егзекутивној продаји. Изостанак таквих у овој евиденцији оправдава се чињеницом, што је њихово продавање проузроковано изванредним узроцима: економском пронашћу њихових имаоца, док се код слободних продаја нормално претпоставља разлог слободних економских комбинација капитала и добара.

Друго је питање, међутим, колико је та претпоставка реална у временима тешких економских криза. Јер, познато је, да се имовинске пертурбације везују обично са великим економским или социјалним пертурбацијама.

Егзекутивних продаја имања, које се обично оглашавају на овај начин:

„Државна Хипотекарна Банка:

24. ов. м. продаје у својој канцеларији (Кнежев Споменик) имање Д-р Светозара Гргина, у улици Милоша Великог бр. 19. (стари број 35) у површини од 1.437,92 кв. м.

Плац не само да је на најважнијем месту међу зградама скоро свих министарстава — него је и с леве, подесније стране ове главне улице, са довољним лицем и дубином и врло правилног облика.

На њему је врло солидна зграда — сутерен и приземље са 8 соба — која је подесна и за дозиђивање.”

(„Политика” од 25. јула о. г.)

— није било много у реченоме месецу.

Уопште, слободних понуда за продају имања било је мање у јулу ове, но у јулу 1929 године. Тај број је као 265 : 278, или као 95 : 100%.

Разноврстност код нуђених имања је врло велика: Има их са проценом вредности од неколико десетина хиљада, па до неколико милиона динара. Има их са крајње периферије и из самога градског центра: са грађевинским објектом од једне собе, или од два лифта са пет спратова и 70 разних одељења! Имовински пигмеји и имовински цинови диспонирају се једновремено на београдској пјаци купо-продаје.

Два примера:

„Кућа на продају:

У улици Светога Климента, бр. 40 (код Цветкове кафане), Плац 307 кв. м. Дугује 10.000 динара. Са собом и кујном.”

*

„Кућа на периферији:

Плац 350 кв. м. са собом и кујном. Цена 16.000 динара, продајем хитно. Упитати биро „Интернационал”.

*

„Продајем кућу:

Господску на Славији, 5 већих соба, претсобље, затворена стаклом тераса. Кујна са зиданим шпоретом, свуда беле плочице, бојлер топла вода, купатило у белим плочицама, када зидана, лавабосиде, топла и хладна вода, 6 плакара, девојачка соба и т. д. Гипсани радови, сунчана страна, башта — водоскок.

Плац велики 430 кв. м. Усељење одмах. Дуг 300.000 прима купац, а 450.000 да положи. Нарочито је подесно за лекаре. Само озбиљни купци ради прегледа и погодбе могу доћи до 10 сати пре подне и 6—7 по подне у Даничићеву ул. бр. 5 славија.”

I

Број нуђених имања са прецизним податцима о ренти, дуговима и ценама, био је само 29, односно 7 мање но у истом времену претпрошле године. Просечна земљишна по-

иршина код ових имања је 514 кв. метара. Укупна њихова годишња рента је 3,880.000 динара, а понуђачко продајна цена 29,680.000 динара. Значи да рента стоји према првој понуђачкој цени као 13.07%. Међутим, понуђачке цене не могу остати до краја исте: оне морају пасти код коначне продаје и самим тим повећати проценат рентабилитета.

Други момент за правилнију оцену рентабилитета уопште је у чињеници, што велики број сопственика неправилно калкулира своју ренту. Ево како се то обично чини код оглашавања у штампи:

„Кућу у центру са изванредном фасадом, гипсаним радовима у собама. Јединствена прилика за лекаре, адвокате, трговце и трговачке агенте. У самом центру са лепом бантом, четири собе за купца, кујна, купатило и кирија месечно од 3—4.000 динара. У готову је потребно 450.000 и прима се дуг 250.000 дин. Само озбиљни купци да се јаве на телефон 60-63. Бокић, Престолонаследников трг 6, Теразије 6.”

*

„Нова кућа, ослобођена пореза, купац добија стан од 4 собе, са целим комфором, и још 5 мањих и већих станова за издавање. Плац 610 м², лице 18 м². Собе су са лица. Цена 600.000 дин. Постоји дуг. Налази се код Студентског дома и Краљ Александрове улице. Ово је јединствена прилика за ренту и уживање.

Продаје „Јадран“, Теразије 14. Телефон 21-87.”

*

„Кућа господска, на продају у улици Војводе Богдана. Партер и спрат, површина преко 700 метара, лице 14, ослобођена порезе за 20 година, месечна рента 8.000 дин. и већи стан за купца. У готову потребно 500.000 дин. и прима се дуг Управе фондова. Упитати кафана „Зора“, Поенкареова ул. 7.”

*

„Кућа у близини старог Смедеревског Ђерма, хипотекарни дуг 40.000 дин., рента 1000 дин. месечно и стан за купца. Потребно у готову 20.000 дин.

Упитати завод „Интернационал“, Краља Милана 39.”

Тако, примерице, велики број власника великих и малих имања сасвим погрешно маркира стање ренте, одузимајући јој значајан део величине.

На висину ренте утиче реално и само ослобођење од порезе, а у овој првој групи имања једна половина је таквих.

Због свега тога може се поуздано претпостављати да је рентабилитет уопште код ових имања — малих и великих — већи за

неколико процената. Јер, по принципима економије све је рента што баца приносе од имања. Она се не може маскирати никаквим непосредним и другообличним сопствениковим искоришћавањем једнога, можда најбољег дела зграде, јер би он, у противном случају, морао такође плаћати свој стан. Поготову то важи кад је имање под хипотеком, код продаје и код разреза порезе.

Укупни хипотекарни дугови код ових 29 имања су 12,069.000 динара. Њихов однос је према понуђачкој продајној цени као 40.66%. Укупне продајне цене су 29,680.000 дин., а просечне као 1,023.000, док су оне из претпрошле године биле као 699.000 дин. Или, јевтиније за 31.68%.

Код имања ове врсте — са потпуним и прецизним подацима — у јулу 1929 године, било је хипотекарно оптерећење као 31.29%, а рентабилитет као 13.50%.

Карактеристика код ових разлика: ренте, дугови и продајних цена је значајна, јер се из ње виде две ствари: 1) садашња понуда имања са рентом је бројно мања, а сами су објекти већи и скупљи; 2) ова садашња имања су више задужена, а рентовни проценат им је исти. Ово не може бити сасвим независно од општих економских прилика.

II

Имања са непознатом рентом уопште, а са познатим дуговима у ценама, обухваћена су у овој евиденцији у 27 случајева.

Просечне земљишне површине су код нас 481 кв. м. Дакле, мање су по код ових из прве групе имања.

Општи проценат хипотекарног оптерећења је овде као 37.98% продајних цена — чија је укупност 10,932.000 дин. — а просечна цена појединог имања је 405.000 динара.

Половина од ових имања припадају старој градској периферији.

И ова су имања, у сравњењу са истом групом из јула 1929 год., скупља, конфорнија и задужнија. Просечна цена им је била претпрошле године 360.000, а процент хипотеке као 22.22%.

Ови статистички примери сугерирају нам једно важно уверење: да је мањи број оваких понуда — око 32% — са већом вредношћу нуђених објеката — око 35% — само један изразитији знак извршене економске концентрисаности у промету непокретних добара уопште. Да су сада већи имовински капацитети на сцени ове пијаче.

III

Имања без комплетних података: о ренти, о дуговима или о ценама, заступљена су у овогодишњој јулској евиденцији са 162 случаја. Њихов статистички збир, о површинама, ренти, ценама и осталом, изгледа овако:

Познато 38 случаја код површина:	Познато 32 случаја код ренте:	Познато 61 случај код цена:	Познато 41 случај задужености	Познато 23 случаја осл. од пор.	Познато 22 случаја спратовна кућа	Познато просечно стање станава	Познато просечно стање соба
2.020	923	5.820	9 имања	8 имања	5 имања	3,7 у кући	9 у кући
3.996	197	5.857	4 „	2 „	3 „	3 „	4,7 „
4.509	62	4.585	8 „	— „	3 „	4,1 „	5,5 „
2.118	456	4.197	11 „	3 „	4 „	5,4 „	5 „
4.296	720	7.580	8 „	6 „	5 „	5,6 „	4 „
2.994	156	3.675	1 „	4 „	2 „	2,5 „	6,1 „
Прос. 524	78.566	519.900	Укуп. 41	23 имања	22 имања	Прос. 4,3	5,7 у кући

Сви ови подаци су сасвим хетерогено подељени: у једном случају су површине за једну групу имања, а ренте се односе на сасвим другу групу објеката. Цене исто тако, а остали подаци, на пример „станови“, у много случајева не показују и стање својих соба, и, обрнуто: собе не означају број станова. Они су због тога, као и спратови, задужења и ослобођење од порезе, распоређени и срачунавати по броју кућа — имања. (Видети табелу III са свима њеним страницама).

Код ових је имања земљишна површина по највећа. Просечно 524 кв. м. Код тога срачунавања издвојене су све оне површине које су неприродно велике, јер би се без тога издвајања добио нетачан резултат о фактичкој просечности. Елиминисане површине су код свих имања: под бројем 80, и 129. у табели.

Просечна годишња рента је код познатих случајева знатна: 78.566 динара по једном имању. А познате продајне цене су високе: по 519.900 динара за једно имање. И овде су, дакле, $\frac{1}{4}$, односно $\frac{2}{5}$ имања од знатне економске обимности, чија је вредност знатно већа од сличних продајних имања у јулу 1929 године. Тај факат заслужује да буде нарочито подвучен, и да се помоћу њега процењују поглавити узроци и економски разлози највећег броја садашњих продајних појава.

Компарација је очигледна и због тога убедљива и поучна. Када се буде доцније проучавала економска историја садашње урбанистичке изградње Београда, биће, уверени смо, ови подаци веома корисни за правилно оцењивање економских чињеница.

IV

Код понуде продаја плацева без грађевинских објеката обухваћено је 47 случајева, односно 13 више по у јулу пре две године. Једанаест од ових плацева налазе се у центру или у његовој непосредној близини, а осталих 34 плаца на ближеј и даљој периферији града. Земљишна површина је код 25 плацева просечно по 473 кв. м., а код 9 она је ненормално велика: од 1000 до 5300 кв. м. највише. У 13 случајева она је уопште непозната.

У 14 познатих случајева цене су плацевима укупно 3.460.000 динара, или просечно по 247.000 динара, а по кв. метру 563.— динара.

Без мало једна четвртина од свих плацева има хипотекарно оптерећење.

Овде нису урачунавати плацеви који се продају у групама и испарцелисаним серијама, а таквих је доста нуђено. На пример:

„60 плацева на продају за готово и на отплату. Цена 20—40 динара квадратни метар. Живка Давидовића ул. бр. 82. Више Пашине Чесме. Видети само недељом целог дана. Преко недеље обавештења на телефон 38—67.

Сопственик плацева Пера Николић.”

*

„Пажња. Свакоме па и радницима продајем плацеве за готово и на отплату, по четири, пет и шест динара кв. м. Одобрен план за зидање. Повољно за баште, економије може се добити од 5 до 10.000 кв. м. Периферија Београда. Крај је доста насељен. У близини трамваја. Адреса у администрацији Политике.”

*

„Плацеви за виле на најлепшем месту Топчидерског брда, под шумом и лозом продаје се. Централни положај; пијаћа и савска вода; канализација; електрика. Цена 150 дин. Тапије готове.

Упитати Булевар Кнеза Арсена Карађорђевића. Христићев виноград, или на телеф. 7-47.”

*

„Плацеви већи и мањи, у професорској колонији, а у непосредној близини Ботаничке Баште продају се под повољним условима. Плацеви се налазе у асфалтираној улици. Канализација, водовод и електрично осветљење спроведено је. За услове обратити се апотеци Ц. К. Селаковића, Кнез Михаилова 45”.

Таквих и сличних огласа о плацевима било је у јулу доста. Они, као што видимо, обухватају често пута у један мах више но што су сви појединачни огласи понуда.

Истих таквих случајева има и код понуда кућа. Само један пример о томе:

„14 плацева Пашино брдо, цена 25—50 дин. 6. кућица Кнез Павлова улица бр. 43—51. Цена 42—50 хиљада дин. Продаја трогодишња отплата. Инжињер Младеновић, Делиградска бр. 1.“

Ни таква имања нису ушла у ову евиденцију. Ово је избегавано са циљем, да се што тачније пронађу само оне понуде које су нетрговачког и неспекулативног карактера. Дабоме, да се код тога није могло баш стопроцентно успети, јер, има и таквих спекулација које се спроводе појединачно: од случаја до случаја. Има грађевинара који сазидају један већи објект на га продаду, а тада приступају изградњи другог, и тако редом. Код таквих је ситуација продавања у знаку конјуктуре и нормалног пословања, док је случај сасвим другачији код осталих понуђача.

V

Нуђена имања се налазе у следећим улицама и блоковима: По једно имање: Ботаничка Башта, Битољска, Балканска, Бојанска, Бана Иваниша, Барањска, Бајлонова пијаца, Баново Брдо, Војводе Протића, Војводе Драгомира, Војводе Богдана, Војводе Петка, у Виноградској, Величкова, Вардарска, Видовданска, Војводе Саватија, Воје Вељковића, Воје Илића, Дечанска, Даничићева, Дењкова башта, Гавриловићева, Енглеска, Желез. Станица, Захумска, Зетска, Звечанска, Једренска, Краљице Наталије, Кватерникова, Кочићева, Карађорђева, Карађорђев Парк, Космајска, Краљице Марије, Краља Звонимира, Ламартинова, Љубе Давидовића, Љубе Дидића, Мајке Јевросиме, Мачванска, Миријевска, Милоша Свилара, Мажуранићева, код Новог гробља, Пуковника Пејевића, Петра Мрконића, Румунска, Ратарска, Лисинског, Липовог Лада, Игалиште „Југославије“, Бевђелијска, Главинића, Грчића Миленка, Грузанска, Светозара Милетића, Старице Новака, Стојана Протића, Сувоберска, Струмичка, Спасе Гарде, Светог Климента, Синђелићева, Ситничка, Светосавска ул., Хекторовића, Хаџи Ђерина,

Хаџи Мустафина, Томозетова, Тузланска, Трамвајски депо, Тополска, Цветкова кафана, Четничка, Чубура и Чукарица. Свега 78.

По два имања: код Бајлонове пиваре, на Вождовцу код школе и чиновнич. колоније, Душанова ул., Жичка, Зорица, Једренска, Краља Петра, Милоша Великог, Миклошићева, Мариборска, Мајданска, Нишка, Пашино Брдо, Подујевска, Принца Томислава, код „Политике“, Прешевска, Ибарска, Господарски Пут, Сењак, Цветни Трг, Страхињића Бана и Теразије. Свега $23 \times 2 = 46$ имања.

По три имања: Босанска, Војводе Стене, Војводе Глигора, Дукљанинова, на Каленића Гувну, Краља Милана, Крунска, Господар Вучића, Молерова, Кнез Милетина, Стари Смедер, Ђерам и Славија. Свега $12 \times 3 = 36$ имања.

По четири имања: на Котеж Неимару, на Топчидер. Брду, у Приштинској и код пијаце.

По пет имања: Далматинска, Дедиње, Сплитска и код Светосавске цркве.

По седам имања: Код народ. Позоришта.

По осам имања: Краљ Александрова ул. и у близини центра.

Од свих 265 нуђених имања 134 њих су оцењени са укупном продајном — недефинитивном — ценом од 76,156.000 динара. За 56 имања су познати ови укупни дугови: 16 мил. 221.000. За 61 имање знамо да имају ренту од 6,394.000 динара. Код осталих имања недостају уопште ови подаци.

Просечна цена је имању, према томе, 568.000 дин. Тако, да би се на основу тога могло претпоставити да је свеукупна вредност нуђених имања у јулу о. г. око 150,000.000 динара.

Напомиње се читаоцима, да је у табели I. свака цифра о продајним ценама обухватила цифру о дуговима, а у табели III., да су те цифре несједињене. У осталим табелама су те цифре такође подвојене.

Све усправне знаке у табелама треба читати као просте потврдне знаке, а где је стављено слово в., треба га читати као реч: више.

ИМАЊА СА НЕПОЗНАТОМ РЕНТОМ

НАЗНАЧЕЊЕ МЕСТА И ПРОДАВЦА ИМАЊА	Позоришта плати м²	Хипотекарни аутом у хил. мил.	Цене у хил. мил.	Од. пореза	Сиротова	Станова	Соба	Одежна	Дућана	Кафана	Нова кућа	Фронт м²	Ком. лица	Са купата.	Са бантом	Ба. трам.	Са тинифас	Са терасама	Са ходом	На отплату
1 Стари Смед. Терам Упит. Кафана „Бостан“ Краљ. Александра ул.		45	105		1						1			1	1	1				
2 Кућа у близини центра упитати информ. биро „Имобилија“		115	265				3				1			1	1					
3 Стари Смед. Терам. Упитати Вучковића код каф. „Морави“		30	35					4												
4 У Краљ. Наталије ул. код хот. „Москва“, Упит. Ј. Шапера Балканска 25	628	20	40					4												
5 Краља Александра улица бр. 383		70	60						1		1									
6 Вила са најлепшим изгледом. Упит. биро „Крстић“		170	300								1			1						
7 Упитати у кафани „Ројал“, Прилићинска улица трамвај 1а		52	110					5				19	2							
8 До Светосавске улице. Упитати у ул. Пашећа бр. 6	300	80	300			3	5	8												
9 Код Студентског дома, десна страна. Упитати биро „Југославија“		50	200				7				1									
10 Крај Београда вила, Мали Дворан. Упитати биро „Триглав“	650	150	305	1		2	7	9				20	2	1						
11 Код Светосавске цркве, Оксион. Упитати биро „Триглав“		100	260				6	8												
12 Главнића 29 и Ћетничка 1 изнад маркарнице. Упитати Слатиске 38		80	180					8		1	1									
13 У Нишкој ул. Упитати биро „Рајковић“, Краља Милана 46	200	60	110			2						14		1	1					
14 У центру најотменија улица. Упитати на телефон 12-55		80	220	1																
15 Булевар Франца Шерера 102. Упитати Студентска 35	466	30	110													1		3		
16 Лукузна вила. Упитати Дунавско-Посавску Банку	1025	200	300	1	1	1	6				1	18					3	1		
17 Најлепше место Врачара. Упитати на телефон 26-35		350	300								1									
18 Давидићева 5 (Славја) Лукузна господска кућа	430	300	450				5													
19 У близини Новог Гробља. Упитати биро „Интернационал“	400	40	90			2	4	7												
20 Код трамвајског депоз. Упитати Средача бр. 9, Ђаковића		50	70			3									1					
21 У самом центру. У најбољем тргов. крају. Упитати Дун.-Пос. Банку	300	1240	1360	1	3	6			1											1
22 У Дукаљиновој ул. Упитати Дун.-Посавску Банку		100	110	1											1					
23 У Дукаљиновој ул. Упитати Дун.-Посавску Банку		100	110	1											1					
24 У Дукаљиновој ул. Упитати Дун.-Посавску Банку		100	130	1											1					
25 У најразвијенијем крају виле за уживање		160	380	1			4					25	2		1	1				
26 Код Позоришне ул.	410	130	200			4						13								1
27 Непосредна близина позоришта. Лукузна кућа. Упитати биро „Дилан“.		250	650	1	1	3						14								
	4809	4152	6780	10																

Редни број	Назначење места и продавца имања	Површ. плаца m²	Годишња рента у хиљадама динар.	Хипотекарни дуг у хиљадама динар.	Цене у хиљадама динар.	Ослобођ. и фриз	Процента рента	Спратова	Станова	Соба	Одељена	Душана	Кафана	Нова кућа	Фронт m²	Лиза	Са купатилом	Са баном	Етаж. или цент. греј.	Са лифтом	Близу трамваја	Близу пејаче	Хитна продаја	Са гилс. фасада.	Са терасама	Са холлом	На опшату
38	Вила на Сењаку, ул. Грде- ничког, Кр. Петра 44	800		120								3															
39	Кр. Александра 273, ул. Краљице Марије 36					1			2														1				
40	Мариборска 5, Булбулдер	628			75																1						
41	Г. Вучићева 86, Паш. брдо	480			90				4																		
42	Војводе Степе 123	1040									9								1								
43	Св. Милетића 11, ул. Дл- митријевића, Видинска 44		15		180											41	2										
44	Подујевска 19, Цвет. каф.										2							1									
45										2	3																
46	Кватерникова 4 (пређе Мајданска)																				1						
47	На Дорћољу, ул. биро „Радност“, Сремска		32		165		19,3%	2																			
48	У Молеровој, ул. биро „Радност“, Сремска		54		280		19,2%																				
49	Краља Милана, Теразије, ул. „Радност“, Сремска				3600			1											1								
50	Ул. у Љубе Дидића 35		1					1																			
51	Битољска 41																										
52	У почетку Крунске, ул. у адм. „Политике“	746	72		671		10,7%									16											
53	Господска кућа, унутати тел. 26-35			1	300					6				1													
54	На Неимару, ул. Краље- вића Томислава 95		24							5																	
55	Близу Славје, унут. Охридска 8									5																	
56	Ул. у адм. „Политике“ под „Повољно“																										
57	На Дедињу, ул. сопств. у Чика-Љубиној 15																		1								
58	Угао Једренске и Бенјели- ске 5, Ст. Смед. ћерма	444		1												45	2					1					
59	Вила нова, унутати биро „Имобилија“			1	300					2	5			1				1	1			1					
60	Краља Александра, унут. Максимиљана 8	404		1	240											13						1					
61	Гавриловићева 12, пређе Лепеничка, Неимар																										
62	Хаџи-Ђерина 33																										
63	Мод. вишеспр. пал., центар ул. биро „Југославија“		1					н. в.																			
64	Код Зорине, Ист. Врачар, ул. биро „Југославија“			1	400				3					1										1			
65	У почетку Балканске, код хот. „Москве“, ул. биро „Крстић“	528		1	1500				7		4					19							1				
66	На Бајлоновој пијаци, ул. адм. „Политике“								2					1													
67	Далматинска 97	442	30															1									
68	На Каленића гуњу, унут. дуван. код „Рудничанина“			1						2																	
69	Видовданска 3	475	1		105													1									
70	Арадска 1, више новог Смед. ћерма	310															2										
71	Ул. соп. у Његошевој 63									5							2	1									
72	Код Црвеног крста, унут. у Жичкој 6																										
73	Кућа за ужив., бл. школе, ул. „Централни Завод“	430			380					4	7							1				1	1				
74	У близини „Политике“, ул. биро „Крстић“	530			1250				8			4				1	36					1		1			
75	Љубе Давидовића 44																										
76	Ст. Новака и Битољска 41																2										

Редни број	Назначење места и продавца имања	Површ. плаца m ²	Годишња рента у хиљадама дина.	Хипотекарни дуг у хиљадама дина.	Цене у хиља- дама дина.	Ослобођ. порезе	Проценти ренте	Сарајево	Станова	Соба	Одељна	Дућана	Кафана	Нова кућа	Фронт m ²	Лана	Са купатилом	Са баном	Етаж или цент. греј.	Са лифтом	Базу трамваја	Базу пијаци	Хитна пролаја	Са гипс. фасад.	Са терасами	Са холем	На отплату
77	Госп. Вучића 133, ул. соп у Корчуланској 25	318								3						2											
78	Кућа за ужив. и ренту, ул. Бранкова 19/II				220													1			1						
79	Мајданска, више Сенака, фах 152, Санска банка	4400							1									1			1						
80	Мариборска 5, Булбулер	628			75																						
81	Ул. у Бојанској 7		32	1	115				в.																		
82	Ул. у Страхићна бана 14, кућ. у самом центру						15%		6		1	1															
83	Ул. код Јевте Павловића и комп., тел. 17-61							1		8 14																	
84	Ламартинова 28, Ненимар			1																							
85	Липов лад, ул. подр. „Сло- вешја“ у Поенкарској												1				1						1				
86	Приштинска 48, Крун. вен.	400	48	1												2											
87	Бл. пш. Смед. ћерма, ул. Кр. Александра 226		70	1	320	1															1						
88	Звечанска 26, Вишечка			1	180			1																			1
89	Петра Мркоњића и угао Сеначке 17																						1				
90	На периферији, ул. биро „Интернационал“	350			16					1 2																	
91	200 м. дал. од Поз., ул. адм. „Политике“ под „1923“		1	1	1400	1		5	5																		
92	На Дединју, ул. ресторан „Дединје“ код келпера																										
93	На Топч. брау вила, ул. биро „Крстић“							1		7				1			1						1				
94	На Топч. брау вила, ул. биро „Универзал“			1	120				2	4							1										
95	Код Светосав. цркве, ул. биро „Универзал“		70	1	340	1																					
96	Код Славије, унит. биро „Универзал“				380					4																	1
97	У центру, кућа за ужив., ул. биро „Универзал“			1	400					5									1				1				
98	Вој. Саватија 18, унитатн		48		240																	1					
99	Бл. Цветног трга, ул. биро „Централни завод“								в.																		
100	Сувоборска 4, Сенак, вила																1						1				
101	Кућа бл. центру, ул. соп. у каф. „Жагубица“		30	1	180																		1				
102	Грчића Миленка 19																										
103	Воје Вељковића 3, унит. каф. Давидовића																						1				
104	На Чубури, унит. биро „Радиност“	583	84	1	380				18 19 37						16												
105	У Ки. Милетиној, ул. биро „Радиност“, тел. 64-42	420		1											12												
106	Код Душанов., ул. биро „Радиност“, тел. 64-42		34		185			1																			
107	Ул. у Госп. Вучића 121								1	2 4																	
108	Струмичка 24, ул. Ђорђа одалију у Б. првост. суду										3								1								
109	Ул. у каф. „Јелрене“, ст. Смед. ћерам		72	1	50																						
110	Код Пашине чесме, ул. Кредитну банку								1	1 2																	
111	Кочићева 26, код Паш. чес.				6*																						1
112	Енглеска 9, Топч. брдо																										
113	Пук. Пејевића 6, Вождовац									2													1				
114	Војислава Илића 1		1	1																							
115	На Вожд., ул. у каф. „Ју- гославија“, на Неимару										6							1	1								
116	У непоср. бл. центра, ул. Д. П. Банку А. Д.	600	240	1	2000	1		2	9					1	10												

* Остало на почек.

Редни број	Назначење места и продавца имања	Површ. плаца m ²	Годишња рента у хиљадама дина.	Хипотекарни дуг у хиљадама дина.	Цена у хиља- дама дина.	Ослобођ. порезе	Проценти ренте	Спратова	Станова	Соба	Одсења	Дућана	Кафана	Нова кућа	Фронт m ²	Липа	Са купатилом	Са баштом	Етаж. или цент. греј.	Са лифтом	Близу трамваја	Близу пијаци	Хитна продаја	Са глин. фасад.	Са терасом	Са холем	На отплату
117	У центру нова кућа, уп. Д. П. Банку А. Д.	780		1	2100	1		2	7				1		18		1										
118	Карађорђева код Пристан.		30		170			1	3		8												1				
119	Вардарска 5 и Церска 25, упит. Михаиловића, Шу- мадска 2	600	1						в.							2											
120	Вој. Стене 95, Вождовац, до Чинови, колоније					1							1									1					
121	Величкава 21, Паш. брдо																										
122	Варљска 7, код Лип. лада		30												2								1				
123	Далматинска 84, уп. бакал.																1										
124	Упит. Ацу Павловића у Јагичевој 12																										
125	Кр. Александ., код Студ. дома, уп. биро „Јадран“	610	1	1	600	1			6						18												
126	Вој Богдана, уп. у каф. „Зора“ у Поекаревој	700	96	1	500	1		1							14	2					1						
127	Вождовац, код осн. школе, уп. у адм. „Политике“	1700	60																								
128	Спасе Гарде 2, пређе Чика Митина 4																										
129	На Врачару луксуз. кућа, уп. биро „Универзал“			1	210	1			3	10	14			1			1						1				
130	Сплитска																										
131	„Ф. Стефано- вића у																										
132	„Влајковића																										
133	ул. 14																										
134																											
135	У самом центру палата, уп. биро „Триглав“		264	1	2000			3	6		3																
136	Кр. Александ., упит. фил. Колуб. привр. банке	700																									
137	Ратарска 139																										
138	Страх. бана 24, госп. кућа									3													1				
139	Мил. Свицара 12, Козара									2	3												1				
140	Св. Климента 40, код Цветкове механе	307		10	315					1	2																
141	На Невмару, двоспр. кућа, уп. у адм. „Политике“		1			1		1	2																		
142	Уп. Мајданска 11, Чукар.									2	3	1															
143	Господарски пут 101, уп. Гараманчинова 16	900		1						5			1														
144	Мажуранов. 6, Паш. брдо																										
145	Уп. каф. на пијаци ста- рог Смед. ћерма		30		530	1								1			1				1	1	1				
146	Бл. центра				550	1				5				1													
147	Бл. цен. виле				450					7	11			1			1				1						
148	Бл. трамваја „Имобилија“																						1				
149	Прешевска 27, кућа за ренду и уживање		1																				1				
150	Угао Крунске, уп. Трифу- новића, Скопљанска 6	400			750					4					38		1	1					1				
151	У Зориној, уп. Трифуно- вића, Скопљанска 6	452	60		500			в.							12								1				
152	Ситничка 22, Св., III пр.									1	2																
153	Код ст. См. ћерма, уп. Вуч- ковића у каф. „Морана“	420									5				15												
154	На пиј. ст. См. ћерма, виле, уп. Вучковића у „Морани“		1																		1						
155	Кућа са вел. лиц. за зид., уп. у адм. „Политике“		66		380	1	17.3%							1		2											
156	Близу Бајковине пиваре, уп. адм. „Политике“ под „Рентабилно“		1					3						1													
157	На Дедињу, преко пута Кр. гарде, упит. дуванц. у Скопљанској 26																		1								

Табела IV

Плацеви без грађевина

Ред. број	НАЗНАЧЕЊЕ МЕСТА И ПРОДАВЦА ПЛАЦА	Површина плаца m ²	Год. рента у хат. дин.	Хиот. дуг у хат. дин.	Цена у хи- љада дин.	Фронт m ²	Лица	Хиот. про- доја	Са баштом
1	Дашанова—Скадарска, према пијаци. Упит. Рајковића бакалина								
2	Господар. Пут и Престолонаса. Петра. Упит. Гарашонинова 16								
3	Мајке Јевросиме 24. Упитати Клемићева 20.	400							
4	На једној пијаци центра. Упит. биро „Југославија“	520		80	175				
5	На главној пијаци. Упит. Бачића, Крунска 6.	850				79	2		
6	На Каленића пијаци. Упит. биро „Петковића“	600			360	17			
7	У почетку Приштинске. Упит. биро „Петковића“	474			284	26	2		
8	Дедиње. До самог Дворца. Упит. биро „Радиност“	1000							
9	У Космајској до Сремске. Упит. Телефон 51—35	230	33	70	110	11			
10	У Ђеђелијској ул. Упит. биро „Рајковић“	517			135	12			
11	На Ненимару. Упит. биро „Рајковић“	300			85	12			
12	У Приштинској ул. Упит. сопст. Пер. Србић								
13	У Војводе Протића ул. Упит. сопст. Пер. Србић								
14	У Војводе Драгомира ул. Упит. сопст. Пер. Србић								
15	Тузланска ул. Душановац. Упит. Буковичка 2.	2200			55				
16	На Сењаку. Упит. Грденничког, Кр. Петра 44	500					2		
17	Милоша Великог. Упит. у адм. „Политике“ под „II. III.“	330							
18	Принца Томислава 77. Упит. сопственика тел. 58-91.								
19	Принца Томислава 79. Упит. сопственика тел. 58-91.			1					
20	У Хаџи Мустафиној ул. Упит. Лукића, Дубровачка 8.	306		1	70				
21	На Ненимару. Упит. у Дечанској ул. бр. 21-III тел. 25-31.								
22	На Ненимару. Упит. у адм. „Политике“, под „Повољно“								
23	На Ненимару. Упит. у адм. „Политике“, под „Повољно“								
24	Крунска ул. код Немач. Посластица. Упит. Пашићева 6.	761			840	16		1	
25	Код железничке станице. Упит. биро „Југославија“	750		150	280		2	1	
26	Код Ботарића виле. Упитати телефон 43-23.	5000	12	1	100				1
27	У непосредној средини центра. Упит. биро „Триглав“	310		40	150	12			
28	У Румунској ул. Упит. биро „Централни завод“	1650			214	33			
29	Војводе Гангора, до школе. Упит. телефон 995.								
30	Војводе Гангора, до школе. Упит. телефон 995.								
31	На почетку Топчидер. брда. Упит. адм. „Политике“	900							
32	До игралишта Југославије. Упит. телефон 20-59.								
33	Стојана Протића ул. (Лауданова) Упит. Браничевска 7.	482				16			
34	У Приштинској. Упит. биро „Радиност“ Тел. 64-42.	303			135	23			
35	Баново брдо. Упитати телефон 189.	1000							
36	Бања Иванића ул. (Нова опсерватор.) Упит. Бирчанинова 6-1	401		1					
37	У Милетиној ул. Упит. биро „Радиност“	325		1					
38	У Милетиној ул. Упит. биро „Радиност“	325		1					
39	Краља Звонимира 62. (На Ненимару)	414				15			
40	На Чукарици. Упит. Ајдуковића у Југ Богдановој ул. бр. 8.	3500							
41	Код Денкове баште. (Цветкова каф.). Упит. Кр. Александра 532	5300							
42	Танолска ул. (Крунски венац). Упит. биро „Јазран“	307		1	175	14			
43	На Дедињу. Упит. у адм. „Политике“ под „Ретка прилика“	1200							
44	Ибарска и Принц Ђорђевић. Упит. Коларчева 6.	750							
45	До Светосавске цркве. Упит. Трифуновића. Скопљанска 6.	325			162	40			
46	Башта близу Цветкове кафане	4500							1
47	Између Позоришта и Калимеџана. Упит. биро „Имобилија“	450	33		500	15			
36ир:		37.186	78	11	3.830	341	8	2	2

Штампа и комунална политика

1) Отсуство комуналних проблема у нашој штампи

У нашој штампи — дневној, недељној или повременој свеједно — ретко се налази на третирање проблема комуналне политике. И у колико се када појави какав напис из ове, иначе врло широке, области то бива сасвим изузетно. Па и у таквим случајевима осећа се тежња — нарочито у извесном делу дневне штампе — да се проблеми и чињенице претставе у форми сензације. Друга форма у којој наша штампа третира питања из области комуналне политике, јесте обично регистровање проблема и догађаја. Том приликом она се врло ретко — готово никада — не упушта у критична разматрања. На тај начин наша штампа не игра нужну улогу у погледу формирања свести у сваком грађанину — о његовој припадности комуналној заједници, његовим правима и дужностима, а понајпре о дужности да се интересује у највећој мери проблемима своје Општине, да непосредно или посредно утиче на њихово решавање. А томе би могла много да допринесе штампа. Наравна ствар, под условом да систематски, објективно и критички обрађује све проблеме, да многе од ових, на основу знања од самих грађана и посматрања градског живота и његових потреба, сама износи и намеће и т. д. Не само то. Штампа је у своме утицају добила толико да може да утиче на солуцију решења појединог питања. У стању је да у јавном миљењу пробуди такав психолошки притисак испод кога се тешко отети, а најмање урадити супротно.

2) Разлози овога отсуства

За овакав став наше штампе према комуналним проблемима ми не бисмо имали друго објашњење, сем да је ово резултат општих прилика и поремећености нормалног тока развика на свима пољима. Друкчије се не може разумети нити објаснити да наша штампа једном криминалном догађају најординарније врсте посвећује читаве странице, повлачи га кроз неколико дана и обрађује до ситница, а оставља да мимо њу тече река најважнијих питања из области привредне, со-

цијалне, културне политике уопште, а напо-се комуналне политике. Али, ако би се у од-носу на друге проблеме и могло да нађе об-јашњење, које се наводи на основу чињенице да се читалачка публика не интересује овим или оним, то се не би могло да каже и за комуналне проблеме. Сасвим природно, ово објашњење не може се примити као тачно ни у првом случају, јер није читалачка публика та од које зависи укус штампе, већ штампа ствара укус публике. Интересовање читалачке публике зависи од штампе, од онога што ће му она сервирати. У сваком случају оно се не би могло применити на комунална питања, јер је природа ових таква да непосредно ин-тересују сваког грађанина. У колико, пак, да-нас нема интересовања код грађана томе је много крива и штампа чија обавештајна, а нарочито пропагандистичка служба (у смислу систематске обраде појединих комуналних питања и сугерирања решења) у овој обла-сти изостаје.

Да наведемо неколико примера. Прошле године нарочита општинска анкетна комиси-ја саопштила је свој извештај о нађеном ста-њу у производњи хлеба. Напис — два и мате-ријал за нашу штампу из овог драгоценог извештаја био је исцрпљен. А ексценти су били такви да се читалац тешко могао упо-знати са стварним стањем. У питању трошарине — сем једног листа — ниједан од оста-лих није заузео став нити му посветио већу пажњу. Исто тако, нашу штампу не интересу-је ни питање снабдевања Београда основним животним намирницама. Када се израђује и дискутује општински буџет тешко да се по-јави по који напис и т. д. Задржали смо се на ово неколико примера не из оскудности, него што су то најновији, у свежем сећању сва-кога. Иначе, листа сличних примера била би такорећи, неисцрпна. То је свакако велики и штетни недостатак у организацији и функци-ји најважнијег инструмента јавног миљења.

3) Ширина комуналне политичке делатности

У циљу што бољег процењивања значаја овога недостатка ми наводимо једну сумарну слику неколико најважнијих грана комунал-

но-политичке делатности. Пре тога потребно је, међутим, да учинимо још једну напомену. На име, извршење многих комунално-политичких задатака зависи од — шире или уже — сарадње грађана. Они врло често стављају се у положај да било у коме виду помогну један посао за опште добро и напредак читавог града. И баш штампан је у првом реду намењен задатак да у свакој сличној прилици изврши неопходно потребан утицај и формира свестрано расположење и вољу да се једна ствар неодложно и добро сврши.

Од многобројних грана комунално-политичке делатности ми ћемо се задржати на скицирању само привредно-социјалне области. Напоменућемо проблеме у вези са привредном и социјалном политиком (у ужем смислу), са политиком социјалног старања (у ширем смислу), као и конзумном и популационом политиком. Остале, многобројне гране, делатности гратске општине, које резултирају безброј проблема оставићемо на страну, сматрајући наведене битнима.

а) Привредна политика.

И Општина је данас позвана да води привредну политику, да у својој делатности располаже и привредним програмом чијим извршењем настоји да своје подручје привредно што више унапреди и развије, а у првом реду да унапређује, усавршава и употпуњује услове и факторе од којих зависи привредно напредовање. Привредно-политички програм једне комуналне заједнице зависи од њеног географског, економског и саобраћајног положаја. То, пре свега, одређује каквога ће карактера бити привредни развитак дотичнога града. Није свеједно да ли ће се он развијати у правцу увозно-извозног трговачког или индустриског града. У првом случају тражи се добра трговачка организација, уређен саобраћај са неопходним постројењима, а у другом, нарочито, повољан положај у погледу снабдевања сировинама, повољне цене погонског и др. материјала итд. И у једном и у другом случају потребна је добра кредитна организација. Задатак општине у овој области јесте директан и индиректан. Директан се огледа у вођењу властитих предузећа (електричне централе, вода, трамваји итд.), како би се производи ових могли да учине приступачним свима слојевима грађана и то под најповољнијим условима. Индиректни задаци су тамо, где општина предузима акцију да утиче на развијање услова привредног развијања и напретка. Ако је на пр. општина своју фискалну политику удесила тако да привредна радност буде неосетно оптерећена, а услуге које овој чини наплаћује по спољњивим и умереним ценама, онда је јасно да ће то изазвати нове потхвате на привредном по-

љу. Важност унапређења привредне радности једне гратске општине види се најбоље по томе што су куповна снага становништва, општинске финансије и формирање капитала функција њене привредне основе. Од јачине и развијености ове, као што видимо, зависи оно што је битно за економско, социјално и културно напредовање града. У колико је један град у продукционом смислу развијенији у толико је његово становништво економски обезбеђеније, што значи и социјално здравије. Без јаке привредне основе нема ни већих општинских прихода, а тиме ни извршење оних многобројних задатака на пољу гратског развијања. А како су ти задаци из дана у дан све већи, како их динамика данашњег живота рађа све брже и више, то се у финансијској политици намеће дужност обезбеђења сталног прираштаја неопходно нужних сретстава. А то је опет немогуће без одговарајућег подизања привредне основе. Отуда и општинска финансијска политика не може се никада водити без узимања у обзир и што тачнијег процењивања привредног стања свога подручја. На случај нетачне процене — сувишног фискалног оптерећења — она је у стању да изазове поремећаје нежељених последица. Из свега овога јасно произилази тесна, односно најтежња веза између три основе комуналне политике: привредног унапређења града, финансија и извршење свих задатака на пољу уређења и подизања града.

б) Социјална политика.

Општина је данас позвана да води и социјалну политику у ужем смислу (ублажење последица социјалних неједнакости и утицање на обезбеђење социјалног мира). Она мора да организује и одржава институције за уређење радних односа, да се стара преко нарочитих органа за одржавање најбољих радних услова и, најзад, да помаже незапослене раднике — своје грађане. Нарочито у области помагања незапослених општине, поред државе, играју све виднију улогу. У најновије време и у нас велике гратске општине почињу да посвећују овоме питању све већу пажњу. Тако је љубљанска општина помагала следећи број беспослених радника: 1923 — 1247, 1924 — 1237, 1925 — 1436, 1926 — 1362, 1927 — 1501, 1928 — 2197, 1929 — 2608, 1930 — 2879. Просечна помоћ по раднику била је око 100 дин. Сума је мала, али у доба криза, када се број незапослених ненормално увећава, она се рапидно пење и у стању је да тешко притисне општински буџет. Сем овога, комунална социјална политика јесте и у томе, да се у доба оскудице посла спроводе јавни радови и, на тај начин, пружа помоћ незапосленом свету. У овом се другом случају може похвалити Општина београдска.

в) Социјално старање

Много је више задатака комуналне политике у области социјалног старања у најширем смислу речи (делатност у сврху одстрањивања беде и невоље, старање за здравље и сузбијање социјалних зала сваке врсте). Овде је, може се слободно рећи, најшире поље рада комуналне политике. Поред многобројних задатака напомињемо четири најважнија: старање о здрављу, о становима, о сиротињи и о подмлатку. Одржавање и унапређење гратске хигијене (вода, канализација, љубре, чистоћа (улична и кућна), вртови и паркови, тржнице, кланице, продаја животињних намирница, купатила, хигијенско васпитање грађана и т. д.) доноси данас собом несравњено привокласних социјално-политичких проблема Шта значе у томе збиру питања само два: борба противу туберкулозе и алкохолизма? Општина данас није индиферентна и према стању и развиту становних прилика. Не само да њој није свеједно какви ће се становни градити у хигијенском и културном погледу, већ се она, на посредан начин, меша и у регулисање и обезбеђење што сносљивије закупнине. То чини на тај начин што или сама изграђује комплексе станова или израду истих, под нарочитим условима, уступа великим грађевинским предузећима. Општина у станбеној политици мора да иступа противу спекулативног грађења, да сузбија претеране земљишне цене, да одобрава само она грађења која одговарају хигијенским, културним и економским условима и т. д. У колико је градска агломерација већа у толико је и станбени проблем за комуналну политику тежи и компликованији. Али га она мора прихватити, јер по оном Соломоновом ставу, стан је, као место породице и васпитања деце, основ свакој здравственој, економској и душевној култури. Ову велику истину можемо најбоље емпирички утврдити на безброј београдских грађана, физички и душевно измрцварених, у мрачним и нехигијенским одајама велелепних београдских палата. Старање о сиротињи (онима који су остали на улици или су у немогућности да привреде) важно је због последица у које ова резултира. То су: просјаштво, проституција, криминалитет и др. Беда уништава у човеку моралне и етичке обзире и правно осећање, губи се мерило штетног и корисног, допуштеног и недопуштеног. Због тога беду треба што је могуће више ублажавати. Још је важније од овога задатка старање о деци, о подмлатку. Некада су задаци општине у овој области били ограничени искључиво на здравствено старање око деце сиротињске. Данас су ти задаци толико разгранати, да поред здравственог долази и старање о васпитању великог броја деце. Стара је истина да до извесног степена број деце (односно рођења) расте са опадањем благостања породице (економске фунда-

раности, иметка и прихода уопште). То значи да до извесне мере, у колико је породица економски слабија у толико је више и деце. Отуда, у колико се један град и један народ испињу на виши ниво материјалне и духовне културе у толико опада и број рађања деце. Поред осталих разлога, и због овога старање о деци добија све више општи, друштвени карактер. Породица, економски слаба, није у стању да физички и духовно васпита свој пород. Мати, радница, оставља данас своје дете кући или на улици и одлази у фабрику да заради хлеб. Сиротиња није у стању да нехрани своју децу; ова се још у најранијој младости физички и душевно дегенеришу. Све је већи број наводчади, која имају сва права на живот. Ето, из тих разлога задаци комуналне политике у овој области врло су широки, а њихово извршење тражи и много напора, и много сретстава и, што је најглавније, сарадњу и допринос (морални или материјални свеједно) сваког грађанина.

г) Конзумна политика

Све су већи задаци Општине и у области конзумне политике. За време рата општине већих градова имале су у својим рукама сву организацију конзума. После рата, међутим, и ако су Општине напустиле овај систем ипак су примиле неке задатке, који задиру у област конзумне политике. Поред старања о хигијени животињних намирница, о уређењу гратских тржница, Општина се данас меша и у производњу и промет добара. На производњу утиче да ова буде организована на најсавршенији начин, а у промет добара меша се одређивањем и регулисањем цена. То нарочито када су у питању основне животне намирнице, као што су: хлеб, млеко, месо. Општина се стара да организација снабдевања овим основним животним намирницама буде што издашнија и рационалнија. Она је ту у положају да ограничава широке претензије и безобзирност профита. Она, на пример, не може мирне савести да посматра како цена живои и закланој стоци пада, а израђењем меса у продавницама стоји непомицно. Или, када несразмерно више скаче печеном хлебу, него ли брашну. Или, да млеко у непосредној околини кошта 2—2.50 дина, а у граду 4 и више динара. Или, да се пиљари и др. продавци животињних намирница из свих крајева града снабду у време када је рад тржница почео па тиме допринесу бољој прегледности тржишне ситуације и дизању цена за све потрошаче и т. д. Овим циљевима Општине подешавају данас и своју финансијску политику тежећи да предмете најшире потрошње узму потпуно од било каквог оптерећења. Негде, у својој режији преузимају чак и производњу хлеба и поврћа. А у највише случајева фаворизирају задружну организацију снабдевања града. Чинећи разне олакшице ра-

ду индустријских предузећа на својој територији она, посредно, доприноси појевнивању у произведених артикала у потрошњи.

д) Популациона политика

Најзад, данашња општина има важне задатке и у области популационе политике. Општа је тежња да се има становништво физички и душевно здраво и јако. У колико је становништво здравије у толико треба мање издатака за болнице, санаторијуме, лекаре и лекове. У толико је само становништво продуктивније. Овоме циљу се најбоље тежи када се ради на привредном подизању града, на унапређењу и повећању народног благостања. Са економским снажењем становништва опадају оболења и смртност, диже се стандард народног здравља. Становништво се снажи и јача, и на тај начин, када се поспешује организација рационалне, добре и јефтине исхране. Згодно нам пада да упоредимо просечну исхрану београдског становника (у 1930) у неколико важнијих артикала са просечном исхраном становништва већег броја држава. Тако излази да је у просечној исхрани становника утрешено у 1929-30:

Сјед. Америч. Државе	58,9	69,3	10,1
Данска	54,8	—	11,3
Енглеска	50,9	59,0	12,7
Швајцарска	44,4	—	137
Холандија	39,6	—	8,9
Шведска	39,1	—	10,8
Ирска	38,1	—	—
Естонија	35,2	—	—
Норвешка	34,4	—	—
Аустрија	34,1	—	—
Белгија	31,4	36,3	—
Чехословачка	29,2	—	—
Финска	28,8	—	—
Немачка	26,5	53,7	13,0
Летонија	26,5	—	—

Француска	26,0	41,4	8,3
Данциг	24,5	—	—
Београд	24,2	30,3	6,6

Навели смо ове податке из разлога да бисмо показали колика је разлика између просечне исхране једног западњака, североевропског, америчког па и средњеевропског човека и једног Београђанина. Поред осталих разлика и то доприноси слабијем здрављу, слабијој продуктивности, већој смртности и раширености многих социјалних болести. У једно из овога се види и замашност задатака на пољу популационе политике, односно привредног унапређења града и подизања благостања гратског живља.

4) Закључак

Има ли овде проблема за нашу дневну штампу? Или боље се опет упитати — откуда појава да наша штампа овако један замашан и интересантан комплекс проблема оставља на страну? Наводећи неколико разлога као одговор још у почетку ми бисмо рекли, да се ова питања, нека мање нека више, ипак, све више намећу. Желети је само да их наша штампа прихвати озбиљно и објективно и, корисним рашчлањавањем и критичким посматрањем, доприноси целисходним решењима. А тако исто утиче и на остварење што тешње сарадње између комуналне и колективне грађанске иницијативе. При једном овако крупном недостатку наше дневне штампе, најено је одлично решење у „Београдским Општинским Новинама“. Због тога оне треба да буду, када је реч о комуналним проблемима, центар пажње сваког престоничког грађанина. У њима ће сваки грађанин наћи следеће: 1) шта се и како ради у његовој Општини; 2) која су питања на дневном реду; 3) како се постављају и како најцелисходније треба решавати комуналне проблеме; 4) која су питања актуелна, али још нерешена, итд.

Стремљења савремених градова

— Поводом Немачке грађевинске изложбе —

Берлин, крајем августа

Грађевинска изложба у Берлину јесте највећа коју је икада Берлин имао. Кроз њу је прошло око милион двеста хиљада посетилаца. О њој се писало и пише без краја. Она је немачки и светски датум.

Са методичношћу и педантношћу која је Немцима својствена, разрађује се већ од дужег времена свака подробност из огромног подручја модерног зидања, које је постало читава једна наука. Грађевинска изложба у Берлину покушала је да ову науку разгласи на диаграме, графије, јасне прегледе и фрапантне обрасце. Поједини закључци продиру у сазнање најширих маса. Нађена су решења спретна да се све прикаже сликом и формулом, да се свакој идеји оствари разговетни оквир и да сваки проблем у целој својој замаху изађе пред нас сажет и очигледан.

Изложба је међународна. Двадесет и две државе, међу којима и наша, изложиле су своје напоре. Наравно, само преглед напора. Немачка пак изложила је све. Грађевинска Изложба творевина је циновска. Хиљаде стручњака учествовало је у изградњи. Поред инструктивног дела, поред слика, модела, нацрта, прегледа, приказане су у целини куће и домови у серији (са целим покућанством). Изложба је примила у своје бескрајне просторије, у своју варош, и целу технику посла: све фирме заинтересоване грађењем, стручним машинама, градивом. Све што се тиче грађења изложено је. Сваки детаљ стваралаштва и остваривања.

Ту је приказано немачко село, у целокупности, учени модели са домовима сеоским из целе земље. Ту су и нове сеоске насеобине које гради пруска држава на савременим начелима. Заступљена су у њима оба правца (кућа са стоком под истим кровом, а и са одвојеним живим инвентаром). Не само да је покућанство свуд у кућама, него, у сеоским домовима чак и цео је живи инвентар ту.

Најбитнија особина изложбе јесте њена поуцелост. Од милиона изложених објеката сваки је без разлике снабдевен тумачењем: зашто овако а не другачије.

Погрешке су подвучене и коментарисане — то је нова особина ових објашњења. Видимо диалектичким методом приказан развој од неумног до мудрог. Ни један детаљ није заборављен. Увек знамо чиме је руководио архитекта у преустројству простора за људску употребу, у свођењу и груписавању подробности.

На грађевинску Изложбу долазили су грађевинари из целог света да уче. Широке масе нису кадре да уђу у појединости. Оне су дошле до основних појмова. Оне знају сад да је наше доба нераскидно везано са архитектуром. Доскора се зидало без правога проучавања онога што је заиста потребно, под утицајем каквог криво примљеног или напаченог стила и рутине. Данас се мора задати умније, разборитије, у складу са потребама. Ако из оваквог става изникне и нови стил — у толико боље. Свакоме је потребно ваздуха, сунца, зеленила, игре у погледу. Вароши морају да се подреде новим захтевима. Школе, болнице, социјалне установе, фабрике, морају тако бити зидане да испуне услове који су постављени у свакој нарочитој прилици. Свак мора на најбољи начин да буде оно чему је намењен. Просторије се усклађују и искоришћују. Виде се грешке ранијих тамних раздобља када су зидане „касарне под најам“ (Миетскасернен), када се по великим градовима човечанство без потребе гушило у влази, ускости, у бесмисленим крлеткама, у тегобним ходницима, у грозним ђумезима. Утврђује се да није закон беде градио ове бесмислене вишекатнице, где нема сунца ни ваздуха, где су деца искључена из намера божјих, где се народ „убија архитектуром горе него пушком“. Варош као Берлин имала је простора на све стране, није морала са простором да штеди, да затвара људе у тамнице да би се уштедио простор којега обилато има. Виде се безумне погрешке прошлости.

Републиканска Немачка троши на социјалне зграде и установе огроман новац, којега тако мало има. Зграде су рационалне, у савршеном виду за употребу. Протести су на све стране — код поверилаца и у самој Немачкој. Окривљује се „социјалистичко газдо-

вање". Напада се распикућство као основни грех немачке демократије. Одговара се цифрама које запањују: да болести коштају толико и толико — један вишак у расходима који није предвиђен, да рђава употреба доноси излишне расходе који се дају потрпни рационалношћу итд. итд. Уз предвиђене суме увек се износи она непредвиђена пирамида бројева која представља социјални трошак цела друштва ако се не гради разумно, ако се не штеди, трошећи за оно што је добро, уложени новац за народно здравље. Све је ово наука, рачун и — полемика. Јер да се полемисати.

ност сваког учињеног покрета у кујни, сваког корака према дому и фабрици. Погрешке прошлости приказане су немилосрдно. Оне се бацају у очи. Треба пратити опште прегледе, (општи утрошак времена, енергије, здравља), — да би се увидео сав ужас ужурбане бесциљности. Из сваке основне погрешке, диктоване рутином, низала су се нова зла, до дегенерације читавих слојева народа. Варош је постајала проклетство. Сад са вароши скидају клетву, скидају урок беде, болести и гушења.

Немачка нема више новца да своје немарске идеје приведе у дело до краја. Старе

Дом градње у Десау

Проблем би стајао друкчије да се могло почети од почетка. Градови су затечени овакви какви су, у њиховом оквиру треба ићи даље. Ернест Мај, франкфуртски архитекта о коме се толико пише, позват у Русију за шефа зидања градова може са својим сарадницима да експериментира до миле воље на пустим просторијама где има да подигне одједном вароши из тла. У оквиру већ постојећих градова не сме се пренебрегнути заточена реалност. Мора се подешавати. Ту су архитекте лекари који су примили у своје руке болесника. Они морају рачунати не само са могућим, него, пре свега и са стварним његовим болестима.

Искрсавају безбројни проблеми. Једни су ипак за високе домове. Бране свој предлог разложно и вискрено. Свакако рационални домови, у зеленилу, са много ваздуха и просторија, без зидовима слепо затворених авлија, тих гробница. Ту се постиже невероватно централизовање кујни, игралишта, свих корисних општих устројава.

Други су за ниске куће и децентрализацију. Сви су за промену саобраћајних прилика, за везу саобраћаја и запослења, за директност општења. Испитује се смисао и корис-

погрешке коштају, оне крпе будућност. Али садашњост нема новца да спасава будућност. Немају средстава да изведу хитне реформе градова до краја, да доврше социјална здања и насеобине. Али су се једним обогатили и наоружали: јасним сазнањем да се и у зидању као и свуд мора мислити. Нагони имају своје основно оправдање и свој стални значај. Они нас сачињавају. Али они не смеју остати без надзора ума. Остављени себи, у зидању градова, у стварању људских мравњака, они су нас оманули. Ми нисмо мрави ни пчеле, наш инстинкт грађења греши. Подигнути су људи кртичњаци, неприкладни циљу, несходни осећају житеља ваздуша.

Одговориће неки: Цивилизација, која води стварању великих градова, јесте једна изопаченост, далека од здравих инстинката. Њима се каже: У толико пре, — ако су нас у изградњи њеној морали напустити нагони, — треба да призвемо у помоћ ум и расуђивање. (У ствари човек великих градова просто се освестио. Архитекте почињу да мисле).

Други веле, у одбрану нагона: У оном лудом зидању не беше нагон. По среди бејаше проста и пука рутина.

Они у многоме имају право. Али, требало

би и њима и свима довикнути нешто чега још сасвим свесни нисмо: има свугде разумне сржи, па и у старом и сваком зидању. Свака је традиција поучна. Ваља само изнаћи, које је потребе задовољавала, којој намени одговарала. Свуд је тајна, у некадашњем, — не онде где је ми тражимо него таме где се код нас није ни јавило питање: где је намена била? Тајна је сва у намени. Они су несвесно одговарали некој намени. Једно доба схватило се ако се открију његове намене — чему се привољавало и хтело привољети, у чему је суштина његове циљности, практичности, техничности. Свако доба имало је своје намене и

Људи без стила не могу бити у правом смислу те речи ни срећни ни несрећни. Они нису. Они су изван судбинског кроја, расцепани и разломљени. Велике вароши постајаху безличне, оне престајаху постојати, оне тоњаху у ништавило телалнице и збирке драгулија.

Код нас, у Србији, где је стари патриархални стил издисао (и тиме губљасмо везу са самим собом, са својом човечанском језгром) појавила се чежња да прохујалост оспособимо за савременост, да трошном пепелу удахнемо животни дах. Јавила се наивна и болна тенденција да се стил у зидању искон-

Насеобина Легистадт, Берлин

подвлачимо их. (А можда је један перверзан инстинкт баш подвлачио перверзије нашег великоварошког живовања... Ту се са наменом треба развенчати: наћи прикладнију).

Не заборавимо на осећаје. Они су исто тако стварни, још стварнији. Васпитавали су нас у осећајима лажним. Можда је у томе, донекле, и величина културе, која се обнавља кад постанемо свесни лажи, кад је осетимо као лаж неиздржљиву а заменљиву.

Стара традиција одговарала је донекле једној потреби нарочитога испољавања. Можда не до краја. Нова осећајност тражи своје путеве. Наше доба налази свој правац и у архитектури. Тим самим налази себе. Јер, филозофи бар тврде, стил једнога доба тек је у архитектури. Док она није рекла своју реч не зна се хоће ли то доба и доћи до себе. Дотле смо људи без стила, жалосне јединке случаја. (У акваријуму свака тварка има свој стил, своје гibaње, своје таласање нипака, своје јединство намере и изведбе кроз синфонију покрета, она је изцела, јединствена, она има лични стил, повезаност судбинску свега што собом представља)

струше изван потреба онога што се зида, произвољно по насиљу добронамерних идеја. Говорило се да треба да измислимо старословенски и византијски профани слог, за домове и фабрике. Помисљало се да се стил за грађевину у камену нађе према мотивима са прелица и чутурица, ишараних козарским ножићем и пастирском бритвицом!

Познато је и сувише, да сваки велики архитектонски стил обузима све земље једнога културнога подручја — да националне висиности долазе у њему до израза у прелицима, а да је претежна и непобитна само срж. Та срж јесте срж великога стила, а не срж расе. Раса не тражи да ту дође до коначног изражаја. Њени су задатци други. Она је више у боји и чежњи, у нечем локалном и задржаном, у сентименталности која није допустила чисту доследност. Готика, поникла у Ил-де-Франсу, добила је на Северу нарочите чудљиве особине, једну болну крутоост у немачкој области „бакштајна“, једну мргодну муклост у Шпанији, један светли пркос у Венецији — остајући увек покрет тадашње Европе, тадашњег религиозног човека...

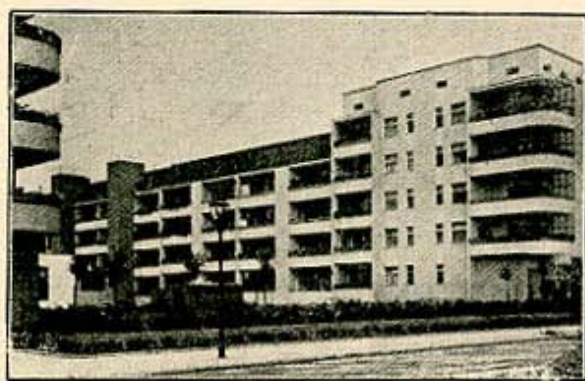

низ размимоилажења, који даје акцента коначноме изразу.

У Немачкој, у току последњих година, тај стил променио је у многоме слику градова као и њихових предграђа. Ничу безбројне фабрике у игри просторних коцака. Њихова машинерија склађена је, унутра, да одговори прецизно деоби и устројству рада. Ту је једна грчевита и оштра тачност. Ничу домови и виле, насеобине, грађевине за саобраћај, затим постројења која саобраћају служе и са њиме везују. Појављују се нове везе веза. Саме везе у новоме су стилу. Смисао веза добија израз. Рекао бих: и свака данас повучена линија (а не важнија само веза), која два односа устаљује или их лабави. И она има душе данас. Ничу велике зграде, школе и училишта, где се потребе најшире схваћене хигијене, где се специјални захтеви о намени зграде поклапају са модерним схватањем о устројству у простору. Ничу приватне виле богаташа: светлост, равни кров за сунчање, отсуство фасаде, (свих тих „лажних груди“) — отмена геометријска игра умна и смела, проста и одређена. Ничу надлештва, уреди, управни домови, болнице, школе, санаторијуми. Најзад: насеобине. О насеобинама сви мисле у Европи. Безбројне су породице без крова. Ужасна је беда, прљавштина и загушљивост у „градским касарнама за становање“. Човек је изван природе у неветреном смраду загушљивих улица и ћорсокака. Насеобине, које се сад граде, иду у серијама. Стварају се низови рационалних кућа са згодно подешеним комфором, са зеленилом, баштицама, са севтлим средишним дворишћима. Прозори нису украс на пут за ваздух и светлост. Па се граде насеља изван вароши, у природи, у једноставном умном стилу. Урбанизам улази у своју рационалну фазу. Мисли се о становању. Хиљаде радника, уз јевтину кирију, добијају своје модерне домове са удобностима, са светлошћу и ваздухом, са грађене вешто и духовито. Они постају онет везани са глом. Нису становници неодређених и ружних кућерина. Имају своје рођене домове. Тако се везујемо за земљу новом везом. (Били смо као лебдећи балони у неодређивости гломазној, један танак конач везивао нас некад само за праве племените односе, за сунце и земљу и ваздух, за елементе). Они су природнији. Баве се о цвећу. Њихове жене држе живину. Ти су људи препорођени. Тек сад постали су прави грађани једне отаџбине, становници једног културног града.

Залазио сам у те насеобине у Берлину, Франкфурту, Магдебургу, Десау, Келну. Домови ти броје се на хиљаде, на стотине хиљада. Неимари су нашли за кога да раде. Добили су свој коначни социјални смисао. Цео социјални живот прелази и у надлежност ар-

хитекте. Они имају да сазидају нове школе и фабрике, нове домове и улице, новог становника дома и улице. Имају да врате варошкога човека природи, да га изложи сунцу и светлости као убуђалу ларву. На Бауаустелунгу видели смо и рационалне сеоске насеобине. Сељак умео је да измисли дом који одговара његовим техничким захтевима. Архитекти уносе своју сад мисао и овде, свој рационални став, иду даље од сељака. И ту се мисли у серијама. (Али, у неку руку, овај апстрактни стил учиниће човека и апстрактнијим. Природа постаје саставни део једне светске слике, а не њена противност. Природа је данас у оквиру човека).

Изглед „Карл—Легиен—Штата“ у Берлину

Разговарао сам често са социјалним пионирима немачке архитектуре. Само је универсални стил благослов за човечанство. Од те помисли мора свакоме да заигра срце у грудима. Јер шта то значи? Да се овде не ради само за Немце него и за нас. Универсалан стил је за свакога. Тако ћемо и ми по варошима имати приснију везу са природом, уносићемо је у дечије мете већ и сродићемо се са геометријом и честитошћу које из ње извире. Честити стил нове архитектуре заразиће нас. Постаћемо ведрији, објективнији и поштенији. На том ће да ради потајно, архитектура која прекида са кривим улицама и сваковрсним врдањем и кривудањем. Нестаће ситних и исконских увијања. Нове генерације осетиће откровење свеприсутне и спасилачке геометрије која ће се наметнути оку и души. Биће више јасности и ведрине, више истине и прегледности. Велики стил није за један само народ. Он је тековина целог света. И сви имамо њом да се користимо, њом да будемо прожети. То не иде само духовним полетом, мисленим напором, — него ће доћи кроз поре, кроз кожу, кроз око и ухо, кроз чуло равнотеже...

Каже ми један познати социјални радник немачки: „Тек када обиђете све ове безбројне насеобине, ове модерне школе и болнице,

ове чудесне фабрике и саобраћајне зграде (као што обилазите старе цркве и музеје — ово су светилишта живота новог, оквири нових могућности) тек тада видећете како се потучена и банкротирана Немачка спасава и преображава. Она се обнавља духовно у додиру са природом, она добија нове праве грађане у пролетаријату који се везује за тло. А нови нараштаји из насеобина биће још бољи грађани и мислиће дубље социјално, по усађеном нагону. Ми и не знамо колико ће се друштвеније мислити кад се живи овако у насеобинама. И још нешто, у прилог новог менталитета: једна духовна дискретност, једна нова отменост. Свака је ипак за себе у оквиру целине. (Некад, нити је било целине

ли Немци код којих Мај „који мисли улицама и насеобинама“ није једини — да нешто нису изгубили рат, и да имају средстава!! Одговорити није тако просто. Један мој пријатељ, велики архитекта и социјалиста рекао ми је одлучно: Да нисмо изгубили рат били бисмо можда богатији. (Уосталом и то је питање, јер две године после добивеног рата у 1870 ми смо — банкротирали). Али бисмо били гори и несоцијалнији. Ако би се друштвено мислило, то би само било преко све већма круте бирократије, која би нас удавила, као полип која нас и сада гуши као змија. У нама не би било жеље горуће за преображајем.

Са скромним средствима, данас — истина нешто доцкан (доцкан, јер могло се пре! — али, морално, тек сад то је постало могуће) изводимо баснословну обнову. Стварамо нов смисао за друштвено, за заједницу, за живот — и то помоћу исте оне технике, исте оне геометрије, исте науке које доведоше рат до најкобнијег цветања. Стварамо данас нови стварни мир — народни и класни — средствима савременим. Да нисмо изгубили рат, много би идеала било мање, много крутости и неразумевања више, освојила би рутина и чиновник, што је можда синоним...

*

Ко не зна немачко социјално законодавство, његове тековине у области осигурања, ко не зна немачко ново зидање и немачко школство са педагогијом преображеном — тај не зна Немачку, тај живи у игри шаблона, који се вију око Немачке као облаци предрасуда изнад сваке земље. Диван је то пример: обнављати се. Има ту сласти неповратне и кајања зарад недовашеног и пропуштеног, и наде да ће се постићи, ухватити час и начин. Колико смо ми пропустили — кажу увек најнапреднији Немци, стварајући најнапредније методе?! А још је дивније обнављати се у великој беди. И дивно је: наћи изгубљену природу, као закопано благо. И наћи човека. Тражећи васпитање и мишљење, стил и живљење који нам стварно одговарају, који су нама под меру — налазимо и себе, ко смо, какви смо. Немачки педагози и социјалози овде се одвајају од Руса. Руси су пошли од апстракције. Они су нашли унапред образац коме теже, и њему за љубав кадри су да униште живе и праве вредности, — као смећу. Немци не верују да је човек нађен, чак не и као недосежни идеал. Сам идеал у постајању је, исто као и човек, истовремено. Траже човека и налазе, тражећи и остварујући његове идеале. Човека треба тражити. Наћи ће се човек и кроз природу. Често као њена супротност. Али никада сам, апстрактно и у чистом виду. Човек је мешавина. Човек ниј сам, и не сме више да буде сам. Човек у космосу, овако како га хоће по-

Кућа у башти у Берлину — Ланквети

нити самоће). Нема сплетака и ослушкивања мале вароши, јер је архитектура остварила друге деобе, друге уласке и приласке...

*

Ернест Мај држао је, међу осталима предавачима конференцију о грађењу у Русији, којим он руководи на позив владе. Све што има имена у архитектури дошло је тога вечера у бивши Горњи Дом у Лајпцигер штрассе. Мај износи како он схвата проблем. Има да се преобрази становање, да се оснују нови градови и у њима насеобине које већ од почетка стоје у присној вези са наменом вароши. То ће прогутати милијарде. Све порационалним захтевима: да човек живи у заједници а ипак удобно и одвојено, да постане из набеђеног становника немих голубарника и страћара члан једне одређене кућне заједнице у најмодернијем стилу. Мај приказује ствари нешто тенденциозно и критика је не само могућа него се и намеће. Али се ипак види да је значај онога што би Мај могао да учини већи но толики експерименти политички. Ево једнога великога часа: човек који је створио модерни Франкфурт позват је да приступи грандиознијем задатку, да ствара један — континент!! Шта би тек учини-

ва архитектура — његови видици умни али и видици живи, зеленило рашћа и линије предела, пространство ноћи, благослов светлости и сјај звезда! А у свему: мисао, која се оличава јасним потезом, умном игром витких линија, површина глатких, запремина свесних...

★

покрет који нас преплаваљује звуковима или сазнањима. Штедро и ведро и без грознице, готово пословно. Шта ће нам богата предметност и материјалност безбројних помоћних средстава, где је једно једино боље и многосежније, где оно није помоћно средство него — средство. У осталом, чвечје тело пример је тог концентрисаног устројства које

Изглед једне модерне зграде у Берлину

Не сме се заборавити да овај стил такође долази из сиромаштва. Мора се мислити простије, зидати простије, употребљавати градиво једноставније. То је од ограничености средстава. А и морално: натронтано богатство вређа наш социјални осећај. Но осим тога, у целом данашњем животу има нешто спартанско, строго, спортско. И од њих потиче такође нововека једноставност.

Само, по нашем мишљењу, ове појмове ваља продубити, па ће се видети да није у кризи богатство и његова увредљива уочљивост, него сам појам богатства. Зар је богатство у шараме? Какво је то богатство у блеску? Које модерно импонује раскош од шљокица и преплета? То је за наивне варваре. То је за Хиљаду и једну ноћ. У њој има гипсаног Багдада, нездрава сна муцајућих и урличућих раса и историјскога бунцања. Зар се данас не јавља богатство као појам у новој и умнијој суврсти савршене употребе. Један окрет завртња, један зубац и један жлеб — који доносе потоп боја и светлости, који бацају просторе у мрак и ликовање! Један по-

има обележје свеснога богатства. Богатство претераних помоћних средстава и оруђа било би ту одстрањивање намера. Велика упрошћеност дејства (при компликованости састојака није сиротињска, него циљна и битна у нашем организму, где сваки употребљиви детаљ одговара вољи и хотењу или спретном аутоматизму. То видимо у социјалним зградама. На пример у оној готово чудотворној социјалној школи у Бернау крај Берлина. Богатство једне старе источњачке врсте, јесте пресита представа излишног обиља, неискористљивост слободе која се не тражи и премногост путева на чијем далеком прелому и кроз далеко просторје, не блиста зора која би нас мамила. Богатство нове врсте јесте у организованој целисходности, у моћи правој свесној или одбрањеној. Организму није потребно богатство нагомиланих справа без задатка, мртва ерудиција ризнице, богатство сметње. И у Средњем Веку са другог једног гледишта, ради постизања вечног спаса и раја, богатство дуката и свиле било је сметња, и то је прокламовао љубавник сиротиње Све-

ти Франа од Асиза. Данас је старинско богатство — сметња за нови спас — који је једно богатство веће и плодније, циљно и осмишљено.

Будући социјални мислиоци бавиће се овим проблемом. Он ми излази увек пред очи у великој вароши, у свему великом и нагомиланом. Он ме увек засеђује као контраст живота и материјалности, као једна Бергсоновска антиномија. Све ово осећам у новој архитектури. А осећам бојазан: да се како не изврши стабилизација наша на прениској основи. Нисмо тако прости за дејство. Појављује се жеља да се упростимо и циљно одредимо не остављајући нигде одушке за олаку излишност која се одмара и радује. Треба нам контраста да бисмо победили. Треба нам контраст нас самих и наше циљности. Бесциљност је слатка и нужна, у оквиру циљности.

На Грађевинској Изложби у Берлину осетила се и ова страховања. Виделе су се прве ласте повратка ка украсу, уресу, орнаменту, пластичном уплету. Украс је до сад био презрен. Он несмело тражи фреске и пластике нове пријемљивије врсте . . .

*

На крају једна занимљивост. Боље рећи пикантерија. Била је представљена и Југославија. Професор Вурник из Љубљане изложио је радове своје и својих ученика. Крај њих, као додатак, као једна врста слепога црева, преставио је Београд и Загреб. Београд — овде ширим појам — дат је у малим сличицама уоквиреним у „калико“. Тако уоквирују дактилографкиње и келнерице своје „анзихскарте“. Јавља се представа да у Београду нема ничега, и да се није нашло чак ни хиљаду динара за радове! Јер „калико“ је просто уврђив, недруштвен и

непристојан. Он је као псовка у углађеном друштву. А тек на Грађевинској Изложби! Псовка једног кочијаша!

Загреб је по сликама нешто мање безначајан, али друштвено већ сасвим пристојан. Радови су ту. Најзад: Љубљанска школа професора Ивана Вурника савремена је и занимљива. Највећи простор заузимају предлози професора Ивана Вурника за преуређење и прекројење Бледа. Они се дају дискутовати (сва стара мила скромност овог чистог гнезда била би уништена, и ишчезла би идилска дража) али су значајни. То једино значајно наше на изложби јесте само — пројекат!

На овај начин створена је погрешна перспектива: Љубљане као центра наше културе, са Бледом као главним задатком наше земље, Загреба као паланке која зна шта је пристејност и добар одгој, али није у покрету духовна и образованости, и Београда не само зачмалог него и простачког! Љубљана умна и савремена, Загреб само уљуђен, Београд отрцан. Можда — и ван сваке сумње — има криваца за овај непријатан случај на једној од највећих изложби, коју су посетили стручњаци целе земаљске кугле и милион двеста хиљада Немаца. Видљиви добитник пак јесте професор Иван Вурник. Његова заслуга и његова гордост пред странцима очевидно у толико су већи у колико се очајније губи Београд пред Загребом, Загреб пред Љубљаном, Љубљана пред Бледом а Блед пред професором Иваном Вурником! Јер — и ту ударамо гласом понова и најјаче — чак и тај Блед, који треба да нас прикаже као грађевинске ствараоце на просечној европској висини, као просечне Европљане, није једна сазидана реалност, он је само — један низ црта и потеза, један замишљени пројекат професора Вурника . . .

Др. Марија Илић-Агапова,
референт за библиотеку и музеј О. г. Београда

Велики градови и њихове културне установе

I

Урбанизам као наука, уметност и нарочито социјална филозофија, која ставља тако многоструке и компликоване захтеве у свим правцима друштвеног живота, долази најјасније до израза, кад на делу проматрамо све оне огромне напоре, што их врше савремене градске управе у циљу што већег и успешнијег подизања разних градских социјалних, хуманих и културних установа. То је огроман, племенити рад, који — идући упоредо с радом самих држава, — оправдава наду на срећеније, трпеливије, боље друштвене односе уопште и нарочито мирније изглађивање разних социјалних трвења.

Суд Општине Београдске ставио ми је у дужност, да у вези с нашом Општинском Библиотеком и Музејем прегледам у Аустрији, Мађарској, Чехословачкој и Немачкој главне културне установе ових земаља. — И ако све културне установе имају извесне типске особине, оне ипак у исто време остају и индивидуалне јединице, као творевина народног генија и носе на себи одраз његових посебних карактерних особина, које су условљене читавим сплетом најразличитијих узрока. Посматрање и упоређивање типског и индивидуалног, у вези с познавањем и уочавањем саме средине, преставља највећи интерес и пружа највећу корист у свим случајевима, јер искуство постигнуто на већем броју примера не само што утврђује неки већ установљени метод рада, већ у исто време олакшава и увођење нових момената.

У низу градова, чије су културне установе долазиле у обзир, налазила се на првом месту мађарска престоница. Увек је нарочито важно, да се познају културне установе суседних држава, но прегледавајући будимпештанске културне установе мене је руководио и посебни интерес, да, у колико је то могуће у релативно кратком времену, установим: да ли се у будимпештанским архивама налази карактеристичног материјала, који се односи на стару историју Београда.

У Будимпешти већ на првом кораку пада у очи тежња, да посетиоц добије утисак, да се налази у граду у ком су и људи и природа учинили све што је могуће и за његову лепоту и за његову величину. Огромни железни мостови, ноћна расвета старе цитаделе, велики и бројни споменици, импозантне зграде, величина градског атара која обухвата огромна просторанства и с десне и с леве стране Дунава, све то иде за истим циљем.... Будимпештанска Градска Библиотека смештена је у почетку ове године у барокну зграду грофа Венкхајма, коју је градска управа откупила за огромну своту новца. Широке степенице воде на први спрат, где се у десном одељењу налази специјална збирка књига за проучавање порекла мађарског народа, а лево у велике читаонице књига и часописа, где је све до најмање ситнице подељено у строгом одржавању „стила”. У саставу књига нарочито је пажња посвећена књигама, које се односе на историју града, његов социјални и културни живот. Велика, стална изложба старих дела мора сваког посетиоца непосредно уверити, да се Будимпешта, т.ј. стара Буда од давнине налазила у центру општих културних интереса. Неколико рејонских библиотека, које све стоје под централном управом главне библиотеке, допуњују њен рад и то нарочито што се тиче млађих читаоца.

У Народној Библиотеци упадају у очи драгоцене приватне библиотеке грофа Апоњи, Тодореску-Хорвата, Сеченија, које су поклоњене са читавим инвентаром, а исто тако и одељење женске литературе у коме су смештене књиге, које је библиотеци поконио познати мађарски сликар Бензур из заоставштине своје жене. Узевши све укупно, мора се нагласити, да се све будимпештанске културне установе одликују великом нагомилањем материјала. Прикупљено је све, што на било који начин може послужити као доказ дугог постојања и учествовања у стварању духовних вредности.

И Општински и Државни Архив такођер се одликују великим богатством архивске грађе, која сажиже још у најстарије доба државне организације и обухвата архивски материјал некадашњих корпорација, посебних градских подручја, јурисдикција и манастира. Организација и рад и у једном и у другом архиву проведени су на модерној, научној основи, но док је Градски Архив још за сад смештен у згради, која није нарочито подешавана за његове потребе, дотле је Будимпештански Градски Архив смештен у великој, новој грађевини, која се диже у срцу старе Буде. Зграда упада нарочито у очи. Ма

Градска библиотека у Прагу

где стајали увек је видите. Као што споља привлачи њена архитектура, тако и у унутрашњости заиста велики утисак оставља читаво уређење, симболичке слике, тешки застори, сликана стакла на прозорима... Огромне архивске депое, допуњује стална изложба нарочито драгоцених и оригиналних докумената. Из разговора с директором Градског Архива уверила сам се, да се у Градском Архиву, нарочито међу многобројним трговачким уговорима, који датирају из најстаријих времена, — налази доста драгоценог материјала, који се односи на Београд. На моје питање, одговорено ми је и у Државном Архиву, да има много материјала, који би био од значаја за историју Београда, само би прикупљање тога материјала било доста тешко, јер он није на једном месту, њега би тек требало издвајати и за опште, огромне архивске грађе. Настојала сам, да у том смислу постигнем што је могуће барем што се тиче пута и начина, но како су за то потребни већи материјални издаци, морала би општина Београдска у своме буџету за следећу годину предвидети специјалну позицију за прикупљање извора за историју града Београда.

Будимпештански Градски Музеј смештен је по страни, у Варошлигету, у згради, која већ одавно не задовољава потребе овог Музеја, јер релативно малени простор ни из далека није довољан за смештај свега материјала. Прикупљени материјал јасно одаје настојање, да сваки објект, који се унесе у Градски Музеј буде део: било културне, било економске историје града и читавог његовог живота. Нарочито се истиче велика збирка старих и нових слика Будимпеште, које су радили најбољи уметници, а које — уз разне историјске сцене приказују велике промене спољашњег градског изгледа не само кроз векове, већ и деценије и поједине године...

Остављајући Будимпешту далеко иза себе по својој величини, Беч надмашује мађарску престоницу и својим огромним културним тековинама, које су се нагодиле неким, а на чијем су стварању било посредно или непосредно радили толики народи; богате бечке архиве остаће без сумње још дуго времена важан извор и за нашу општу историју и за историју Београда. Но и осим тога. И ако некада уско повезани, данашњи Беч и Будимпешта и по свом менталитету и по свом унутрашњем покрету претстављају два опречна света. У Бечу се култура види и осећа без нарочитог подвлачења, налазећи можда свој најлепши израз у оној старој, познатој сусретљивости бечких грађана и оној свести сваког и најмањег радника бечке периферије о својим правима човека и грађанина.

Користећи се љубазношћу нашег професора универзитета из Суботице, господина Ивића, који се баш у то доба налазио у Бечу, а који је у бечким архивама најпознатији посетилац, било ми је могуће добити јасну слику огромног материјала, који је прикупљен у овим архивама, а који се у целини односи на Београд. Најинтересантнији сам и најбогатији материјал видела у Ратном Архиву и то у Одељењу за Рукописе и Карте. Ту се налази читав низ извештаја разних аустријских официра и поверљивих лица, који су писани на немачком, француском и талијанском језику. Они расветљају живот Београда и с економског, политичког и административног гледишта почињући од шеснаестог, па све до под крај осамнаестог века. Неизмерно велики број планова и слика — неколико стотина! — које су радили поједини инжењери и уметници, чини, да се у овом архиву заборавља место и има осећај оног краљевина из приче, који је забисао у поспали краљевски дворца. И овај огромни материјал за историју Београда спава и чека, да се пробуди на нови живот...

Историја градова, као и историја народа, сачињава велико врело моралне снаге њихових грађана дајући у исто време и самим градовима нарочито обележје и посебну при-

влачност. Као што сам већ раније споменула за будимпештанску архиву, у буџету Београдске општине за следећу 1932. годину мора се предвидети и посебна позиција, која ће омогућити прикупљање грађе по бечким архивима, јер ће се само на тај начин доћи до потпуне, документоване историје Београда, главног политичког и културног центра читавог нашег народа. Проф. Ивић ме је нарочито замолио, да у мом реферату, баш у вези с искоришћавањем бечких архива, нагласим, да има ствари за које је штета трошити и време и новац, али да има и таквих за које се не сме жалити ни једно ни друго! Рад у бечким архивима свакако ће у огромној мери олакшати сусретљивост управе и појединих чиновника. У Бечу су све ствари само за то прикупљене, да људи од њих имају неке користи и то нарочито духовне користи. То је схваћање одлика старе културе, а славенски народи, који су тако много дали Бечу, морају некад нешто од њега и узети!

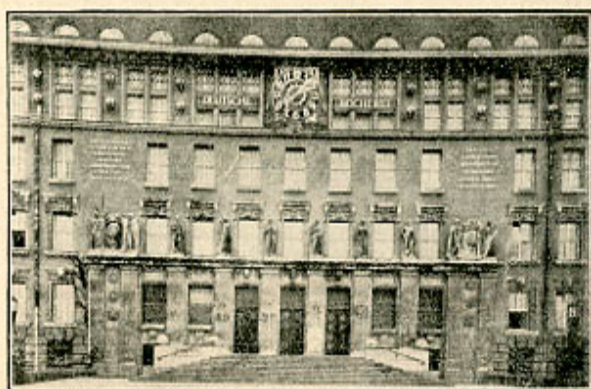
Међу јавним зградама у свим немачким градовима заузимају посебно место општински домови, који се попут огромних цркава виде с најразличитијих места и заузимају главне градске тргове у срцу града, у његовом најстаријем делу. — И у главном граду аустријске републике истиче се Нови Ратхауз и својим огромним димензијама и својим торњем, који се завршава познатим гвозденим човеком. На ипак уз све своје добре стране и велики утисак што га остављају на гледаоца, одмах се намеће осећај, да у овим великим општинским домовима не могу бити смештене све општинске установе...

У великој множини улаза, степеништа, разних одељења није лако у бечком Ратхаузу пронаћи Општинску Библиотеку и Музеј! Ванредно сусретљив директор Библиотеке и Музеја упознао ме је с њиховим постанком и главним принципима рада, које сам мало доцније видеа и на конкретној примени у разним административним одељењима, читаоници и самом Музеју. Обзиром на мој непосредни лични дојам, а будући је и код нас претресано питање подизања општинског дома, у коме би биле смештене и културне општинске установе, било је природно, да ме нарочито занимало питање у колико овакво смештање свих општинских уснова у једну зграду фактично одговара њиховим посебним потребама, а нарочито потребама градске библиотеке и музеја, где приступ мора бити што zgodнији и што једноставнији и где ни на један начин не сме простор бити унапред ограничен.

„Ако имате икакова уплива“ — рекао ми је директор бечке градске библиотеке и музеја — „настојте, да се код Вас не почиња погрешка, која је на жалост код нас почињена!“ — У огромној згради и Бечка Градска Библиотека и Музеј постали су споредан део

једне огромне целине, која се испречује као „сврха за себе“ и онемогућује, да ове установе дођу до свог пуног изражаја. То се види на сваком кораку, кад се мало поближе прегледају саме установе. Читав рад и организација морају се у првом реду покоравати месту, величини простора. Прегледајући састав Библиотеке, нарочито сам запазила велико и богато музичко одељење и одељење рукописа и аутографа. Између осталих, у Бечкој Градској Библиотеци чувају се и сва рукописна дела највећег бечког песника Грилпарцера; међу аутографима налази се и познати Бетховенов тестамент, кога је велики музичар већ дечијим рукописом писао неколико сати пред смрт...

Кад би био смештен у посебној згради, Бечки Градски Музеј би био један од најлеп-

Прачелска Лајпцишкe библиотеке („Дојче Бихерај“)

ших градских музеја. Сва одељења уређена су с много смисла и знања. Поред великог црквеног одељења, нарочито упада у очи одељење у коме су смештени стари бечки планови, међу којим се налази и најстарији план рађен на дрвету. У богатом одељењу оружја, у малој стакленој витрини, чува се глава несретног Кара Мустафе кога су Турци након неуспелог опседања Беча задавили у старој Београдској тврђави. Постоје тачни штампани списи, како је касније за време аустријско-турских ратова под зидинама Београда Мустафина глава пренета у Беч.

Бечки градски Архив налази се у истој згради, али под посебном управом. У Архиви се чувају и драгоцене књиге привилегија и некоји нарочито значајни и драгоцени тестаменти из најстаријег доба, који се показују само уз посебну дозволу...

Велике културне тековине припадају целом свету без обзира где се налазе. Било би немогуће и замислити, да би нетко мимоишао или потцењивао знамениту галерију, велике споменике градитељске или вајарске уметности с разлога што га за место где се налазе, или за народ ком припадају, не вежу нарочите симпатије, но ипак је разумљиво, да нас

нарочито радује, кад видимо културни напредак народа, који припада нашој славенској заједници. — Престоница чехословачке републике, и ако је као и сам чехословачки народ кроз векове делила његов тешки положај робовања суседној држави, ипак је увек у себи налазила снаге, да се одржава на висини уметничког и културног града, но осим тога, и што исто толико значи, мало се где у тој мери види и осећа оно опште уверење, да је сваки светли и документовани камен про-

Читаоница часописа библиотеке Општине града Прага.

но оружје не само у унутрашњем већ и у читавом спољашњем народном животу, да су музеји, библиотеке саставни делови живог народног организма, који му често могу учинити веће услуге него највештији дипломата. Код оваког схваћања није чудо, да је Прашка Градска Библиотека једна од најлепших градских библиотека уопште, да се за издржавање и развијање разних других културних градских установа троше огромне своте новца.

Библиотека Града Прага саграђена је пре неколико година према пројекту арх. Ројта на Маријиним Наместима у непосредној близини Старих Намести, центру старог Прага, који у себи синтетизира сву његову тешку историју, право на живот и развој чехословачког народа. Уз велике историјске традиције, место на коме је саграђена нова Градска Библиотека има још једну велику особину, а то је потпуни мир и тишина, који владају у овом делу града и ако мало даље и свуда наоколо пуним темпом тече живот града од близу милион становника. Главне делове Библиотеке сачињавају издаваонице књига, читаонице, депо књига, две огромне сале за предавање и дечије позориште. По великим степеницама улази се непосредно и у читаонице и у издаваоницу књига. Издаваоница књига налази се у средини, десно од

њег прво читаоница часописа, а затим читаоница дневних листова; на лево од издаваонице књига налази се велика читаоница за одрасле, затим дечија читаоница с посебним улазом. На противну страну смештена је правничка и комунална читаоница. Седмоспратно складиште књига смештено је на начин, који омогућава брзо разашивање књига и у издаваоницу и у све читаонице. Сале за предавање смештене су у сутерену У мањој сали има места за 250, а у већој за 800 слушаоца. Библиотека располаже са близо 1,000,000 томова. Фрегвенција Библиотеке је огромна. Има дана, кад број посетилаца у читаоницама и издаваоницама износи укупно 2.000. Библиотека је у исто време и централа развијене мреже рејонских књижница и читаоница, које су размештене по целом великом Прагу. Метода рада иде за тим, да задовољи потребама сваког читаоца и да побуди интерес према књизи и тамо где још не постоји или је незнатан.

Као важан фактор културног живота уз библиотеке и музеје истичу се у Прагу Градски Државни Архив у којим су прикупљени сви документи, сви извори на којим се оснива политичка, културна и економска историја чешког народа и града Прага посебно. Више особље свршава нарочиту школу, која стоји у рангу факултета, на којој предају искључиво универзитетски професори.

Посматрајући Праг, намеће се гледаоцу осећај, да се налази у неком огромном градском музеју. — Многобројни трговци, знаменити стари Карлов мост, читаве улице, огромне и дивне цркве изграђене у посебним стилевима васкресавају пред очима читав низ најудаљенијих епоха. Па ипак град Праг има и свој нарочити градски музеј. Као и сам Праг, и овај Музеј обилује толиком множином драгоцених предмета, који се односе на политичку, културну, економску историју града, да је тим омогућена потпуна реконструкција некадашњег старог прашког живота. Главна су одељења Музеја: Историја Прага, цртежи, медаље, портрети; Изглед и планови града Прага; Црквени Праг; Прашки уметни обрт. Ово велико богатство материјала дало је повода директору музеја, да напише читав низ популарних студија у којим се паралелно приказују поједина места из дела познатог прашког писца историјских романа — Жирасека и у исто време означају предмети споменути у овим романима, који се налазе у самом Музеју.

Опраштајући се Прагом човек мора пожелети, да се у њ опет врати и да се чешће враћа не само ради великог естетског ужитка, што га ствара општа слика града, као и поједини његови делови, већ и да се увери о великој културној способности и културним настојањима блиског нам славенског народа и његове културне градске муниципије.

На путу за Берлин зауставила сам се у Дрездену ради знамените Дрезденске градске Галерије. Слика, највеће културне тековине овог дивног града и једне од најзнаменитијих галерија слика на читавом свету, у којој су заступљени сви највећи сликарски мајстори са Рембрантом, ван Дајком, Дирером, Тицијаном, Рафаелом.... За време петодневног боравка у Берлину, прегледала сам нарочито Стари и Нови Музеј, Националну Галерију, Музеј Оружја и Државну Библиотеку, која има око 2.000.000 књига и 300.000 рукописа. У Берлину је уопште све огромно, све носи на себи одраз општих циновских димензија самог града, највећег на нашем континенту. Прегледајући поједине културне установе, које су све сконцентрисане на Музејском Острву и око њега, посетила сам и главну цркву, која се налази на великом тргу пред двором некадашњих пруских владоца. Кад сам касније сумирала утиске који се износе из ове протестантске цркве — у којој је огромна, озбиљна, скоро натмурена маса народа пење уз звукове оргуља — са утисцима, што их стварају огромне берлинске галерије и музеји, била ми је јасна не само велика стваралачка снага овог народа, већ и његова посебна психологија и опасност, која прети осталим народима од ове активности и опште упорности. И ако Дрезден, као стара уметничка варош, а Берлин као огромна престоница велике немачке државе, већ сами по себи представљају велики интерес, ипак је у Немачкој за модерне библиотеке од нарочитог интереса град Лајпциг, познат под називом „град књиге“. Чувена лајпцишка градска библиотека „Дојче Бихерај“, која је основана пре неколико година, представља једну од најзначајнијих модерних светских библиотека и по свом унутарњем уређењу и архитектонском решавању проблема саме грађевине. Задатак је „Д. Б.“, да прикупља све књиге, памфлете и периодика, који су ма где били публиковани на немачком језику након 1913 г. Разликује се у толико од националних библиотека других народа, што она није ни државна ни самоуправни, општинска установа, већ припада Националном Удружењу Немачких Књижара, чија се централа налази у Лајпцигу, средишту читаве немачке књижарске трговине. Библиотека добија све књиге и часописе бесплатно, а за то са своје стране издаје недељно и дневно попис свих публикација, које излазе на немачком језику. У исто време издаје ова Библиотека и највећи немачки периодични литерарни часопис „Литераришес Централблат фир Дојчланд“. Лист уређује преко 35 специјалиста из разних подручја литературе на основу нових књига, које добија „Д. Б.“. Огромна зграда подигнута је ван градског центра у знаменитој улици „18. октобра“, која води чувеном лајпцишком споменику „Битке свих народа“. План је изгра-

дио немачки архитекта Оскар Пуш. Библиотека већ данас броји преко 800.000 томова, а годишња принова износи 50.000 томова. Дневно стиже преко 500 нових часописа. Већ и сами написи на згради, као и унутарњи украси, фреске, доказују с колико се разумевања, љубави, пажње приступило изградњи ове Библиотеке. У главној читаоници има места за 200 особа. Приручна Библиотека ове сале, којом се може служити сваки посетилац, а која се састоји из разних компендија, енциклопедија појединих класика и т. д. броји већ да-

Главна читаоница Лајпцишке библиотеке („Дојче Бихерај“)

нас преко 15.000 томова. У сали се налази бајредно лепа алегорична слика, коју је радио знаменити немачки сликар проф. Л. фон Хофман. У побочном делу зграде налази се Музеј Књиге, који се састоји из велике збирке старих, знаменитих рукописа, првих штампаних дела — инкунабула —, драгоцених новијих издања и посебног одељења у коме је приказан развој писмености од најстаријих времена.

Зграда је изграђена тек делимично. Минијатурни план у гипсу, који је изложен у стакленој витрини пред самим улазом у велику читаоницу, приказује изглед зграде у целини. — И ако Берлинска Државна Библиотека задивљује својом огромношћу, огромним бројем дневних посетилаца, ипак „Д. Б.“ оставља утисак једне од најлепших немачких културних установа своје врсте. Ту је у целини дошао до израза немачки организациони смисао, али је уложено много труда и на естетску страну, која је за психологију читаоца исто тако важан фактор, као и сам састав књига, број ...

Љубазним посредовањем директора „Д. Б.“ имала сам могућност, да се тачно упознам и прегледам рад и једне од најбољих лајпцишких реонских библиотека, којима, као градским установама, руководи познати пропагатор књиге и писац многих стручних дела о библиотеци, г. Хофман.

Међу немачким градовима Минхен се истиче неким нарочито слободоумним духом. Он има у себи нешто од оне срдчности, једноставности и топлине, која се осећа на улицама нашег Београда. Стојећи на знаменитим мостовима, који воде из града преко реке Исар на „Музејско Острво“ није могуће не сетити се нашег Дунава. Само, док је Дунав спокојан у својој величини, дотле Исар не престаје јури с ужасном брзином ширећи око себе неку сету, која има свој извор у његовом немиру...

Стојећи на другом месту у реду великих немачких библиотека, Минхенска се Библиотека одликује и великим богатством драгоцених рукописа и инкунабула. Прегледавајући

Највећа библиотека града Лајпцига („Дојче Бихерај“)

библиотеку и онај огромни број књига у бесконачном низу регала с нарочитим сам интересом прегледала изложбу „Минхенске књиге“, која је била приређена у библиотеци, као једна од периодичних изложби, које ова библиотека сваке године приређује. На изложби је на особито леп и поучан начин био приказан развој минхенске књиге од најстаријих времена до најновијег доба. Био је изложен читав низ украшених и опремљених рукописних дела, велики број инкунабула, а затим штампана дела све до најновијих, која су илустрована сликама најбољих уметника. Директор Библиотеке Др. Рајсмилер дуго се распитивао о стању библиотекарства у нашој земљи и с нарочитим задовољством истакао, да се у Минхенској Државној Библиотеци много полаже на то да славенско одељење буде што потпуније, а нарочито, да буде добро заступљена руска знајствена и лепа литература, јер је у Немачкој „руско питање“ једно од главних „питања дана“. Скоро је немогуће замислити излог књига без неколико великих дела о Русији...

Имајући препоруку Др. Рајсмилера, лако ми је било пронаћи Минхенску Градску Библиотеку, која је као и Бечка Градска Библиотека смештена у огромној згради Новог Ратхауза. Ова Библиотека постоји већ деценијама. Раније је њен делокруг рада био ограничен на саму градску управу и општинско чиновништво. Библиотека је за то могла бити смештена на петом спрату, непосредно под познатим сатом Ратхауза. Ради нових

потреба, проширеног делокруга рада, Библиотека ће се у најкраћем року преселити у посебну зграду и отворити своја врата читавом грађанству. Засад се ова Библиотека, што се тиче рада с широм публиком, ограничује на оснивање и вођење минхенских реонских књижица и читаоница. Све сам ове реонске читаонице прегледала, но морам нагласити, да ме нарочито задивила велика реонска читаоница дневних листова. Сва су одељења читаонице препуна већ у осам сати. Људи с грозничавом нестрпљивошћу и озбиљношћу читају све дневне листове, тражећи у њима решење унутрашње и спољне политичке ситуације, тешких економских проблема.

Долази до израза личност савременог човека, који је сав испоробан потребама и тешким проблемима садашњег момента и огромни значај дневне штампе у формирању читавог његова мишљења. Број дневних листова у главној минхенској рејонској читаоници износи око 500. Читаоница је подељена у три одељења: одељење за непущаче, пушачко и женско одељење. Листови се чувају четири недеље, а затим се већином продају као макулатура.

Огромна збирка рукописа и аутограма знаменитих људи налази се у централни. Прегледала сам ову збирку по нарочитом одобрењу г. директора Хелда.

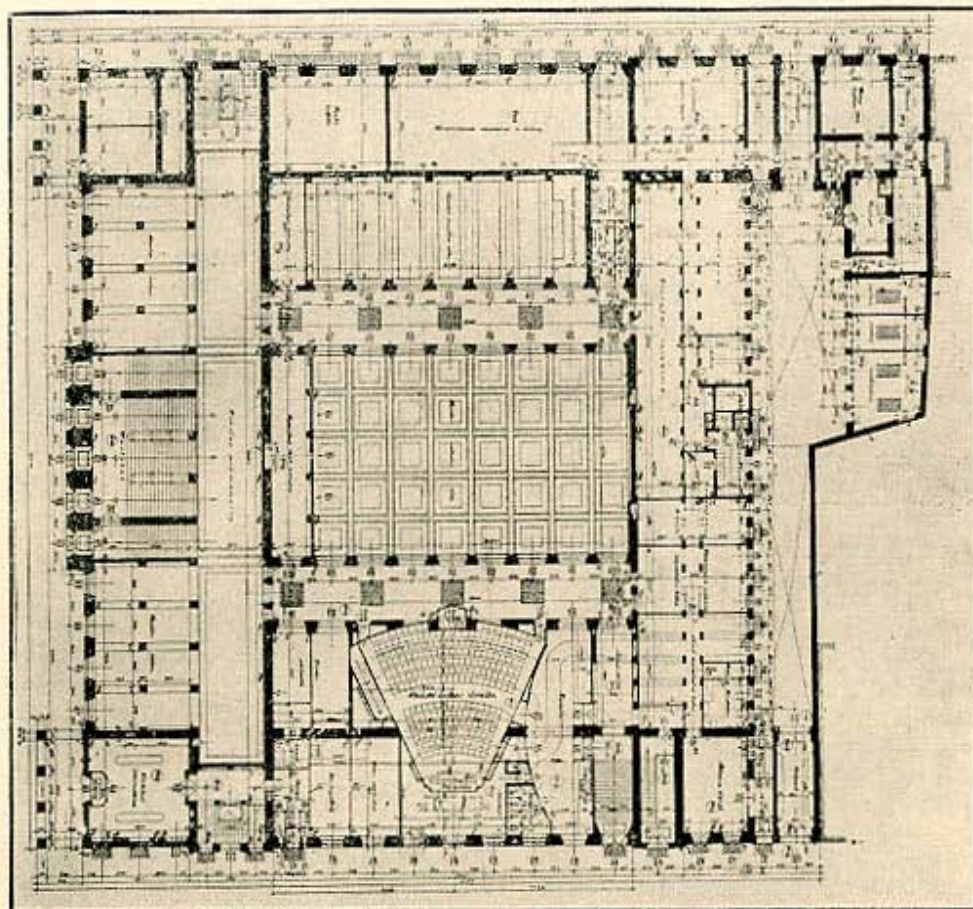
У време које ми је било назначено наишао је председник минхенске општине, који се нарочито заузима и у Суду и у одбору за што већи напредак и развој Минхенске Градске Библиотеке као и свих њених филијала. Посета је створила свеопшту тишину, само је људљиво и несметано, као у некој старој опсерваторији, одбија сат са Ратхауза уз музику и плес његових малих дрвених плесача...

Музеј Града Минхена има неколико особито богатих и лепих одељења, која садрже много оригиналног материјала. Ту морам нарочито истаћи ватрогасно одељење, економско одељење и читав низ одељења уређених са старим покућством минхенских грађана као и ванредан модел града, који је смештен у покретној витрини. Један, део Музеја смештен у старој оружаоници, а други у новој згради, која је подигнута као њен наставак. Сама се грађевина одликује својом једноставношћу и спретним унутрашњим распоредом соба, као и добро подешеним светлом, које омогућује, да сви предмети дођу до потпуног израза.

Стара и нова Минхенска Пинакотека, као и галерија у Дрездену, спадају у ред уметничких збирки светског значаја, но за развој сликарске уметности у самом Минхену нарочито је значајна Градска Уметничка Галерија у којој су прикупљена искључиво дела минхенских мајстора.

Код општег разгледања градских културних установа у односу према самим градовима, према општој градској администрацији, као и у њиховом спољашњем и унутрашњем узајамном односу, истичу се некоје особито важне чињенице:

се испољују као логична консеквенција схваћања, да су модерне библиотеке у првом реду социјалне установе, које морају најактивније суделовати у читавом културном животу. Њихово уређење мора омогућити брзу и laku манипулацију с књигом, што лакши и

План Градске библиотеке у Прагу (I спрат)

Скоро све градске културне установе, а нарочито Градске Библиотеке и Музеји, смештене су у Културном делу града, који је независан од геометријског и популационог градског центра, а који се поклапа с најстаријим варошким делом;

у односу према општинској администрацији све градске културне установе уживају потпуну независност, јер се путем искуства показало, да је само на тај начин могућ њихов развој и напредак;

Градске библиотеке и Музеји нису међусобно везани ни просторно, ни административно, осим у њиховим почетним стадијама;

Код подизања модерних музејских зграда одлучује принцип, да зграда има да послужи научној установи, те сваки предмет мора бити тако изложен, да је омогућено што лакше и што боље његово проучавање;

Зграде модерних градских библиотека морају задовољити читавом низу услова, који

што згоднији приступ у читаонице и у издаваоницу књига, и сав спољни изглед зграде, као и унутрашње уређење мора пријатно деловати на естетско осећање, као један од веома важних фактора савременог читаоца. Специјална се пажња мора обратити на деције читаонице....

Акција градова на подизању и унапређивању градских културних установа постала је главно мерило при оценивању рада градске управе; издатци, који се врше за њихово подизање и унапређење, сматрају се као испуњавање обавезе према грађанству за све његове велике материјалне жртве, које оно подноси за опште добро, као капитал, који има да донесе највећу корист у општем подизању нивоа интелигенције, а нарочито у формирању моралног и интелектуалног лика деце и омладине.

Имајући увек и свагда у виду нашу Градску Библиотеку у Музеј, ја сам увек и свагда имала уверење, да пут, којим смо ми пошли у организацији ових двеју установа, оправдава наде, које се у њих полажу. И ако смо ми тек у почетку нашег стварања и обзиром на време и досадашње буџетске могућности, и у нашој Библиотеци ни у методама рада ни у читавој организацији није превиђено ништа што чини суштину савремен градске библиотеке и што потпомаже њен што бољи и што успешнији напредак. Већи кредит, веће просторије, већи број чиновника, омогућиће даље усавршавање усвојених метода, проширење делокруга рада и завођење извесних нових момената, за које сам нашла довољно оправдања у искуству старих градских културних установа, које сам прегледала на

моме путу, као и оних које су ми од раније познате;

Музеји настају као резултат дугог и кроз читаве деценије и дуже, по и ако се на прикупљању материјала за наш Градски Музеј ради тек две године и то уз рад на организацији Библиотеке, ипак већ досад прикупљени материјал и нарочито велики интерес и симпатије, којим се сусреће акција Општине за стварање великог, репрезентативног Музеја града Београда, омогућују, да се рад у нашем Градском Музеју прошири. У сваком се случају, као први и најжигитнији задатак, намеће питање подизање зграда за нашу Библиотеку и Музеј и то за сваку установу посебно према специјалним потребама једне и друге установе.

Драг. О. Новаковић,
шеф Таксено-привредног отсека О. г. Б.

Две неједнаке извршне одлуке по једном и истом правном односу

Деликатни примери правних проблема из живота општина

Таксено-привредни отсек Општине града Београда, одлуком својом ФУБР. 664 од 16. јула 1929. године извршио је разрез таксе на чисту добит Београдској заложној банци по ТБр. 410. таксене тарифе по 4% на чисту добит од 1,333.566.34.— динара, што чини укупно динара: 53,342.65.—, који је прорачун потврђен и од стране државне месне контроле.

Београдска заложна банка стојећи на гледишту, да је оваквим поступком Таксено-привредног отсека повређен њен интерес, користила је члан 65. Закона о таксама и обратила се је особеном претставком од 9. августа 1929. године ФУБР. 1906. за повраћај уплаћене суме, у 53.342.65.— динара, налазећи, да је иста неумесно наплаћена.

Првостепени Суд за град Београд разматрао је жалбу, примедбе Таксено-привредног отсека противу основа изнесених у жалби као и сва односна акта, па је нашао, да је одлука о разрезу умесна и на закону заснована, те је Београдску заложну банку, с обзиром на § 20 грађ. суд. поступка и ТБр. 410. таксене тарифе, својим решењем Бр. 16435 од 27. фебруара 1930. године, одбио од тражења повраћаја као неумесног и на закону неоснованог.

Дакле, овај спор окончан је у првом и последњем степену у корист Општине града Београда, пошто су одлуке овакве природе извршене и противу истих се не могу употребљавати правна сретства — једном речју речено, сматра се као „*Res iudicata*“.

Независно од целокупне предње судске радње, Београдска заложна банка повела је једновременно и административно таксени спор, на основи решења добивеног од Таксено-привредног отсека ФУБР. 664. од 16. јула 1929 године, али је и то решење, којим је одбивена од тражења повраћаја, оснажило Министарство финансија, решењем својим ДРБр. 145350 од 4. септембра 1929 године у корист Општине града Београда.

Будући незадовољна одлуком Министарства финансија, Београдска заложна банка подигла је тужбу код Државног Савета противу решења Министарства финансија, ко-

јим је оснажено решење Суда општине града Београда о одбијању од повраћаја. Држ. Савет у IV одељењу своме, по тужби предњој, пошто је прибавио потребни одговор као и сва односна акта од Министарства финансија, упустио се у разматрање и оцену жалбених основа, па је донео пресуду Бр. 14703 од 24. априла 1931 године, којом је поништио решење Министарства финансија ДР. Бр. 145350 од 4. септембра 1929 године. Пресуда Државног савета гласи:

„Такса, која је овде у питању, разрезана је на основу Тар. Бр. 410. Овај тарифни став није установљен законом, већ одлуком Општине града Београда, коју је одобрио Министар финансија на основу овлашћења датог у члану 24. Закона о државној трошарини, таксама и пристојбама. Због тога разрез и наплата таксе у њему прописане, могући су само у случају, ако је та одредба донета у границама и у духу овлашћења датог у закону.

Чланом 24. Закона о државној трошарини, таксама и пристојбама овлашћен је Министар финансија, да општинским судовима по варошима и варошицама Србије и Црне Горе може одобрити повећање прописаних такса у одељку „Л“ закона о таксама од 1911 године као и одобравати завођење нових такса, које законом нису прописане, а по предходној одлуци дотичног општинског суда и одбора, — законско ограничење, према овоме, не постоји ни у висини повећања постојећих ни у прописивању нових такса. Али оно што се и без изреченог ограничења и прецизирања, мора разумети, то је да нови намети, за које је овлашћење дато, морају бити по својој природи таксе и у духу оних такса, које су законом прописане у корист општине. Сваки други намет, не може се на основу горњег овлашћења установити.

Намет на акционарска и осигуравајућа друштва, да плаћају у корист општине процентуално по величини постигнуте чисте добити показане у билансу, како је прописан у тар. Бр. 410 а на основу овлашћења у наведеном члану 24. Закона о др-

жавној трошарини, таксама и пристојбама не спада у опште, по својој природи, у ред такса нити је у духу оних такса, које су већ законом прописане у корист општине. То је у ствари порез на принос од капитала, а не такса, а за такав намет нема овлашћења у закону.

Према свему овоме, Тар. Бр. 410, на основу кога је тужиоцу у овом случају извршен разрез дажбине у њему прописане, није у сагласности ни у духу овлашћења датог у чл. 24. Закона о државној трошарини, таксама и пристојбама. Због тога се по њему није могао вршити разрез ни наплата суме, која је овде у питању. У колико је разрез већ извршен, он нема правне важности."

Према изложеном, а на основу члана 42. Закона о државном Савету и управним судовима од 17. маја 1922. а 8. Закона о организацији финансијске управе од 7. децембра 1929 и чл. 7. и 52. правилника о пословном реду у Министарству финансија од 12. априла 1930 у члана 24. Закона о државној трошарини, таксама и пристојбама од 27. јуна 1921

РЕШАВА:

Да се Београдској zaloжној банци врати неправилно наплаћена такса из Тар. Бр. 410. закона о таксама.

Овим се ставља ван снаге решење Суда општине града Београда ФУБр. 664 од 16. јула 1929. и решење Министарства финансија ДРБр. 145350. од 4. септембра 1929."

Дакле, и ако је већ много раније коначно расправљен спор о повраћају уплаћене таксе на чисту добит, и то извршном одлуком Првостепеног Суда за град Београд, којом је тужилачка страна, Београдска zaloжна банка, дефинитивно одбивена а која је одлука била већ приложена уз односна акта и коју је Државни Савет имао пред собом приликом разматрања, ипак је следовала нова одлука по овом истом спору и по једном истом правном основу, где се Општини града Београда, већ раније стечено право, путем извршне одлуке, одузима а тужилачкој страни, која је раније изгубила спор код Првостепеног суда, даје се право накнадно и ако га иста нема!...

Међутим не треба губити из вида, да је општини дато право на наплату односне таксе по ТБр. 410. редовним путем на основу члана 24. Закона о државној трошарини, таксама и осталим пристојбама, дакле дат је карактер таксе а не порезе и, наплата је заснована на самом закону.

Као што смо видели, сада постоје две неједнаке одлуке: једна, и то прва одлука — решење Првостепеног суда за град Београд, која је много раније донесена и која је из-

вршна, и, друга одлука — пресуда Државног Савета, која је доцнијег датума, а којом је из основа поништено извршно решење Првостепеног суда. Настаје питање, која је одлука јача? Да ли извршно решење Првостепеног суда, као ранија извршна одлука, или пресуда Државног Савета, као доцнија, односећа се на исти правни основ и исту тражбину.

Да се не би било у двоумици, упућен је предмет Министарству правде са специјалним актом, да Касациони суд у својој општој седници овај изузетни пример у правосуђу узме у оцену и разматрање, а на име која је одлука меродавнија за Суд општине града Београда. Из Министарства је добијен следећи одговор:

„У повратку свих аката извештава се Београдска општина, да у овом предмету нема места тражењу начелне одлуке опште седнице Касационог суда, пошто се таква одлука доноси само, када поједина одељења Касационог суда разнолико тумаче један исти законски пропис (тач. 1. § 16. закона о устројству Касационог суда), што овде није случај. Исто тако нема места ни тражењу мишљења Касационог суда, пошто Касациони суд може дати мишљења само о томе, како се има разумети који законски пропис, а не и о томе, која је од двеју супротних одлука, које су донете по истом предмету Суд и административна власт, обавезна за Београдску општину. А то у толико пре што мишљење Касационог суда није обавезно ни за судове ни за управне власти (тач. 2 § 16 зак. о устројству Касационог суда). Такође нема места ни да се овај предмет поднесе Касационом суду на решење као питање о сукобу надлежности, што Општина у осталом није ни тражила, пошто се сукоб надлежности може да решава само у току поступка, а Општина у току поступка није истакла приговор о ненадлежности нити известила управну власт, да се по овоме предмету води спор код суда, већ се упустила у спор и код првостепеног суда и код административних власти без икакве резерве.

Овде се морамо оградити само примедбом, да је нетачно тумачење Министарства правде, јер се општина у опште није ни упустила у спор већ тужилачка страна.

Ето једно по све деликатно питање у правосуђу а из животних и виталних интереса наших општина.

Ми смо лично мишљења, да би општину, у овоме конкретном случају, имало да веже извршно решење Првостепеног суда као ранија и извршна одлука, којом је спор и окончан.

Али, мораће се покушати, да још једном предмет дође пред неки високи правни форум, који прима на себе надлежност.

Друштвена хроника :

Београђани су спонтано и срдачно прославили осми рођендан Њ. Кр. Височанства Престолонаследника Петра

- Величанствен реви трупа на Бањици -

Пре осам година, 6 септембра, у саму зору цео је Београд био на ногама у грозничавом ишчекивању, да чује хоће ли са Града опалити 21 или 101 топовски пуцањ...

А када је после двадесет и првог одјеку са градских бедема двадесет и други хитац, радости и одушевљењу није било краја, и Београдом се проломи громко и снажно клицање раздраганих Београђана:

— Живео Престолонаследник!

Долазак Њ. В. Краља на реви трупа на Бањици

Сто и једним топовским пуцњем и овим одушевленим клицањем Београђана, забележен је један значајан датум у историји Југословена, забележен је дан рођења Првог југословенског Престолонаследника.

Овај ретки и историјски дан Београђани сваке године прослављају свечано и одушевлено са пуно љубави према вољеном Престолонаследнику, јер у тој искреној љубави према Њему они осећају и безмерну љубав према јуначкој династији Карађорђевића, љубав према незаборавном Краљу Петру Великом Ослободиоцу, љубав према храбром и мудрому Краљу Александру, Његовом Оцу!

Осми рођендан Њ. Кр. Вис. Престоло-

наследника Петра, како у целој земљи тако и у Београду прослављен је свечано. У богомољама свих вероисповести одржана су богослужења, а на Бањици, због успомене на предају нових застава југословенским пуковима, одржан је реви трупа београдског гарнизона. Овом величанственом дефилеу трупа присуствовао је лично Њ. В. Краљ са члановима Краљевске владе, затим дипломатски кор, велики број великодостојника и преко десетину хиљада Београђана. Београдску општину претстављао је заступник претседника потпретседник г. Никола Крстић.

Свечаност на Бањици

И ако нешто мало облачан, али ипак пријатан септембарски дан привукао је на Бањицу, где ће се одржати реви трупа, очекивани број Београђана.

Још много пре заказаног времена на Бањичко поље почеле су стизати прве групе Београђана, тако да су већ око осам часова све трибине биле попуњене и сва виднија места заузета. На трибинама налазиле су се многе угледне личности и страни војни аташеи. Централна трибина била је резервисана за чланове Краљевске владе. Десно од трибина налазили су се резервни и активни официри, а испред трибина стајао је генералитет.

Нешто пре девет часова довезао се, топло од публике поздрављен, претседник Краљевске владе, армијски генерал г. Петар Живковић.

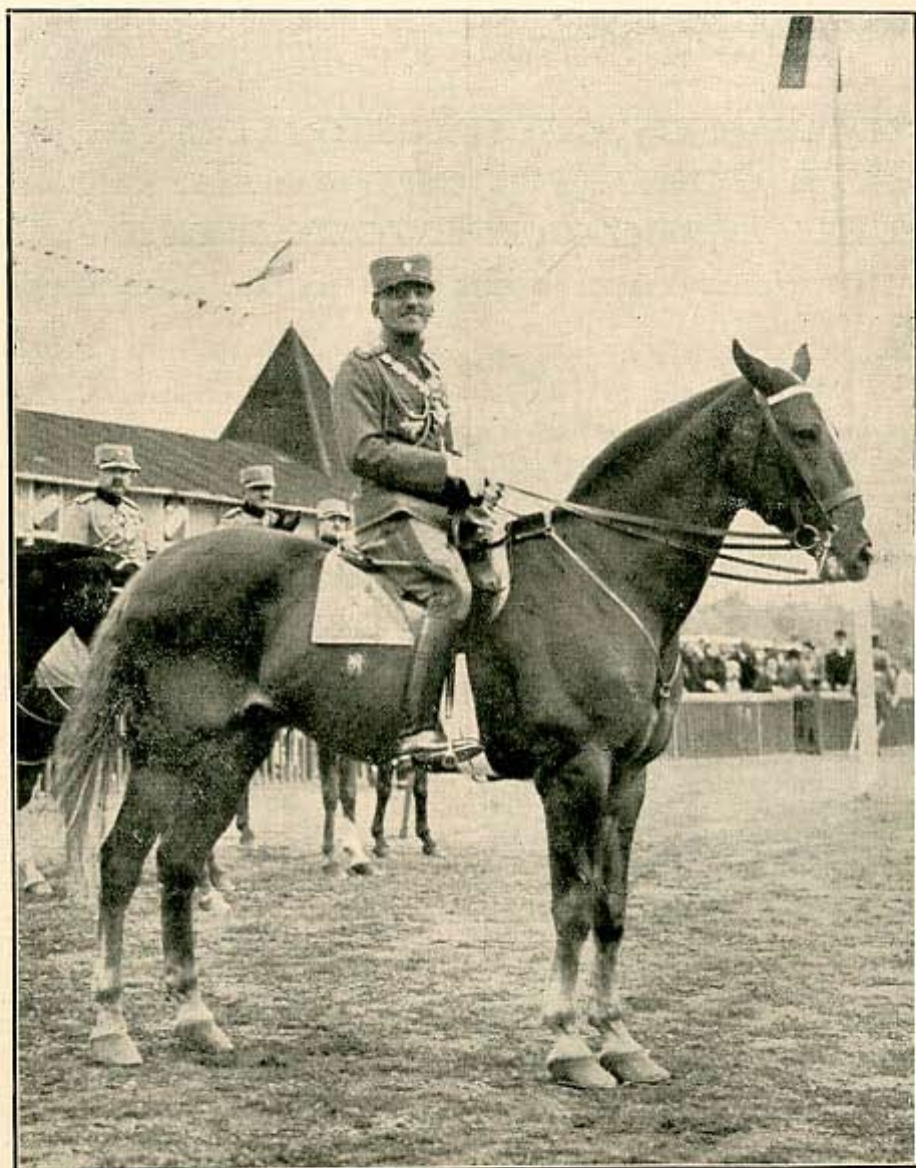
Трупе београдског гарнизона, које су имале да учествују у дефилеу, биле су постројене на Бањичком пољу поред авалског пута. После кратке, плахе кише на Бањичком пољу било је веома пријатно, јер је ваздух освежавао тихи поветарац са Авале.

Њ. В. Краљ долази

Све је већ било спремно за дефиле, само се још очекивао долазак Њ. В. Краља. Тачно у девет часова са чела трупа одјекунули су звуци химне. Одмах затим појавио се Њ. В. Краљ Александар, на коњу, у пратњи мини-

стра војске и морнарице, генерала г. Стојановића. На педесетак метара испред појединих трупа изјахао Му је у сусрет Командант Београда арм. генерал г. Војислав Томић и

У средини фронта налазили су се постројени пукови Краљеве гарде. Кад је Краљ стигао до гарде фанфара је засвирала почасни марш. Пред пешадиским пуковима

Н. В. Краљ Александар посматра дефилобање трупа

рапортирао Му. Затим је Н. В. Краљ са својом свитом и командантом Београда генералом г. Томићем дојахао до постројених трупа.

Н. В. Краљ поздравио је предње делове трупа са:

— Помози Бог, јунаци!

— Бог ти помого! — одговорили су на Краљев поздрав војници громко и снажно.

За време док је Н. В. Краљ вршио смотру првих делова трупа, музика је свирала химну.

и питомцима војне академије, трећа музика интонирала је химну док је Н. В. Краљ вршио смотру над последње постројеним јединицама.

Београђани поздрављају Н. В. Краља

Краљева смотра над трупама трајала је више од двадесет минута. По извршеној смотри Н. В. Краљ упутно се на коњу према трибинама, и када се је приближио првим редовима публике, неколико хиљада Београђана поздравило је Краља спонтано и одушевљено:

— Живео Краљ!

Њ. В. Краљ ведар и насмејан, у генералској униформи на коњу, прошао је између

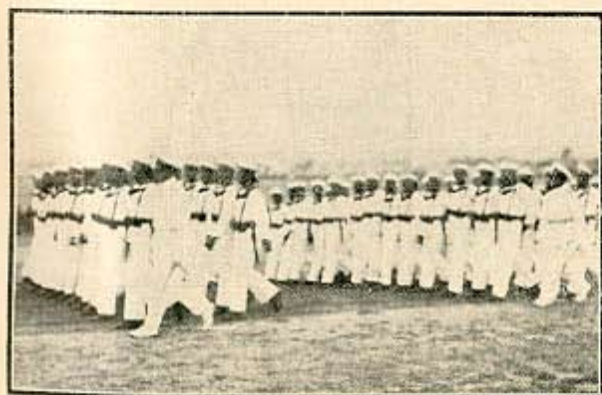

Претседник Краљевске Владе генерал г. Петар Живковић на ревију трупа на Бањици

многобројних Београђана, који су Га непрекидно поздрављали бурним и дугим клицањем.

Дефиле

Испред централне трибине, на којој су били скоро сви чланови владе, на челу са претседником, армиским генералом г. Петром Живковићем, Њ. В. Краљ стао је са својом пратицом. Одмах затим са чела трупа чула се оштра и отсечна команда, и, уз звуке марша

Дефиле наше морнарице

који је интонирала војна музика, кренуле су парадним маршом прве јединице.

На челу трупа јахао је на коњу достојанствено командант Београда армиски генерал г. Војислав Томић. За неколико десетина метара иза генерала г. Томића појавили су се први најмлађи питомци Војне академије у

својим сурим униформама. Њихов марш био је оштар и младићски. Они су поред Њ. В. Краља прошли у савршеном реду поравњати, тако да су оправдано изазвали дивљење код Београђана.

Одмах иза питомаца Војне академије појавила се у одличним редовима подофицирска школа и морнарица. Млади војници, чији су се ножеви на пушкама светлили на сунцу, оставили су код Београђана дубок утисак. Подофицири су марширали гвозденим кораком.

Морнари у белим блузама побрали су највише аплауза и дивљења. Њима је публика дуго клицала:

— Живели чувари нашег плавог Јадрана!

На дужем одстојању иза витких морнара корачали су импозантни и стасити гардисти, пукови Краљеве гарде. Пешадија са својом музиком продефиловала је изразито. На челу са заставом прошли су одлучно уздигнутих глава. За њима су ишли: митраљеско одељење са чилим коњићима и брдски артиљерци.

Убрзо, фанфара је звучно објавила долазак коњичког пука Краљеве гарде са исуканим светлим сабљама, у беспрекорном реду, ови млади коњаници изгледали су невероватно сјајни, као да се у њих слила сва снага и понос наше војске. За њима је импозантно продефиловала артиљерија, бурно поздрављена.

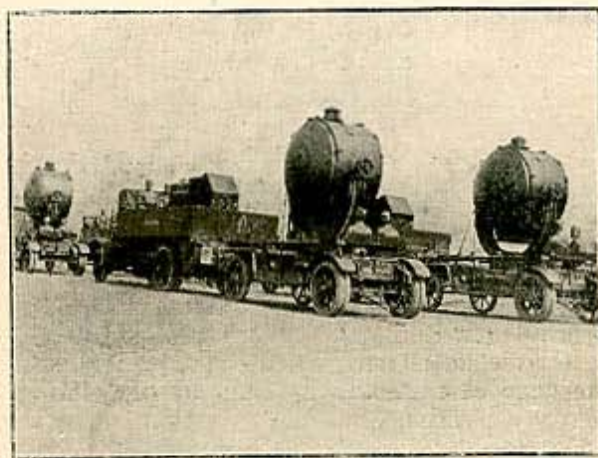
Коњица Краљеве гарде

Затим су продефиловали пукови: Други, Гвоздени пук, осамнаести пук, па онда артиљериски пук са контраавионским батеријама, инжињерија и аутомобилисти. Београђани су се и њима дивили и бурно им клицали и поздрављали их.

После неколико тренутака појавиле су се од Авале три ескадриле авиона потез 25. Над

Бањичким пољем ескадрила се спустила на три стотине метара изнад земље, и у савршеном реду, као галебови, прелетели преко поља у групама.

Реву трупа трајао је више од једног сата. По завршеном ревиу, трупе су у маршу,

Са ревија трупа: рефлектори.

који је код Београђана оставио дубок и трајан утисак, напустиле Бањичко поље и одмарширале уз звуке музике у своје касарне.

Њ. В. Краљ пошто је реви био завршен, очевидно задовољан ревиом, веома расположен напустио је Бањицу, опет срдечно и бурно поздрављен од својих драгих Београђана.

Свечаност у вароши

После ревија трупа на Бањици отпочела је свечаност у вароши, у којој су учествовали сви Београђани без разлике. Цела варош била је искићена државним заставама. Музике, војне и грађанске, свирале су на свима странама. На многим местима, нарочито на предграђу, биле су приређене и игре за народ. Право народно весеље било је тек предвече када је општина целу варош богато осветлила вецима разнобојних сијалица а материнско удружење приредило успели деји Вашир у порти савиначке цркве. А пре подне у богомољама свију вероисповести било је свечано благодарење за срећан живот Њ. Кр. Вис. Престолонаследника.

Благодарење у Дворском храму

По свршеној свечаности на Бањици, у Дворском храму отслужена је служба и благодарење.

Служби и благодарењу присуствовао је Њ. В. Краљ са претседником и члановима Краљевске владе и војном и цивилном кућом.

У Саборној цркви

У част рођендана Њ. В. Престолонаследника Петра, у Саборној цркви одржано је

свечано благодарење, које је служио Њ. Св. Патријарх Варнава, уз асистенцију епископа Доситеја и Емилијана, девет свештеника и два ђакона.

Црква је била дупке пуна. Многи су морали целу службу отстојати на вратима, а многи и у црквеној порти. Међу многобројним угледним Београђанима, вишим чиновницима и генералима примећени су: изасланик Претседника владе генерални инспектор г. Будимировић, бивши министар г. Ф. Трифуновић; претседник Главне контроле г. Тешић; државни саветници: г. г. др. Радоје Јовановић, Алекса Станишић и Тошић; гувернер Народне банке г. Бајлони са вице гувернерима г. г. Чингријом и Ђорђевићем; изасланик Министарства иностраних дела г. Винтровић; генерали: г. г. Јордан Стајић, Милан Ђорђевић и Стојан Николић.

Београдску општину заступали су: потпретседник г. Никола Крстић и кмет правник г. Исидор Протић, са општинским одборницима.

По завршеном благодарењу Патријарх Варнава одржао је гззор. На крају свога говора Патријарх је рекао:

— Напредак Наследника Престола напредак је целог народа у овој држави. У колико више он напредује и у колико га Његови Узвишени родитељи више васпитавају у искреној љубави, у толико више се ми радујемо и придружујемо наше топле молитве за здравље и телесну и духовну крепкост Наследника Престола Петра.

У католичкој цркви

У католичкој цркви у Крунској улици одржана је света миса у девет часова пре понеде, коју је служио жупник г. др. Вагнер. После мисе надбискуп г. Родић служио је свечано благодарење уз асистенцију више свештеника.

Црква је била дупке пуна света. На благодарењу су били и многобројни званични представници војних и грађанских власти, међу којима и апостолски нунције г. Пелегринети, помоћник министра спољних послова г. др. Лујо Бакотић, начелник Министарства правде г. др. Чичић, начелник Министарства шума и рудника г. Беланчић и други.

У Џамији

У београдској џамији одржано је, такође, благодарење поводом рођендана Њ. В. Престолонаследника. Присуствовали су државни саветник Осман Нури Хаџић, Салих Балић, Осман Виловић, званични представници државних надлештава и војске, изасланици Јадранске страже и других друштава.

Дову је прочитао градски имам г. Абдулах Хаџић, пошто је претходно одржао говор, у коме је изразио сву оданост наших муслимана Њ. В. Краљу и радост поводом Престолонаследниковог рођендана.

Дар Општине београдске Соколском друштву у Александрову на Јадрану

Прошлог месеца Београд је преко г. Милоша П. Радојловића, одборника Београдске општине, кумовао застави Соколског друштва у Александрову, на Јадрану. Како том приликом трака, коју је Београд, као кум, имао да прикачи на заставу, још није била готова, то је сада Суд Општине града Београда послао преко старосте соколске жупе Сушак — Ријека, г. Иве Полићу, лепу свилену траку. На траци је ћирилицом и лати-

Старости Соколске Жупе Сушак-Ријека,
Господину

ИВИ ПОЛИЋУ

Сушак

Београд, 2, септ. 1931 г.

Поштовани господине Полићу,

Знајући Вас као одличног родољуба и соколског ветерана и поборника Соколства, упућује Вам Општина краљевске престолнице Београда ову молбу:

При освештењу Соколске заставе у Александрову наш заступник при тој свечаности, господин Милош П. Радојловић, инжењер и општински одборник, није могао предати Соколској застави нашу траку, јер није била на време готова.

С тога се умољавате, да изволите имати доброту да приложену траку привезете на заставу Соколског Друштва у Александрову у име Општине краљевске престолнице Београда приликом освештења Соколске заставе Соколског Друштва Раб 6. септембра 1931 године, при којем ће се славу и заставу Соколског Друштва Александрово тамо налазити, а и Ви као заступник Соколског Савеза.

Молимо Вас, да изволите и том приликом изручити Соколима Александрова и Раба најлепше жеље Београда за напредак Сокола у Александрову и Рабу, а такођер и за целокупно Соколство Краљевине Југославије, идеалом свију нас.

Ми смо дали да се на траци извезе слика гроба Незнаног Јунака на Авали више Београда, и тиме смо хтели нагласити, да тај гроб треба да је за нас све потстрек и опомена, да се до самопрегорења жртвујемо за милу нам мајку Југославију и нашег љубљеног Краља Александра I. и Његов узвишени Дом Карађорђевића, као што су се милиони наше браће жртвовали за тај идеал од оснотка мале Србије до данашње велике и дивне наше државе Југославије, коју имамо, следећи њиховом примеру, свима силама изграђивати, чувати и бранити до последњег даха и последње капи крви.

Са братским поздравом Вама и Соколима. **Здраво!**

Унапред Вам захваљује на труду и љубазности

Заступа претседника Општине
Потпретседник:

Никола Крстић с. р.

Свилена трака, поклон Општине београдске соколској застави у Александрову, на Јадрану

ницом исписано: Београд. У врху је врло лепо, готово уметнички, извезена у свили слика гроба Незнаног Јунака на Авали.

Том приликом вршилац дужности претседника Београдске општине, г. Никола Крстић, упутио је соколском жупском старости Сушак — Ријека, г. Иви Полићу, ово пратно писмо:

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Рад општинског одбора:****ЗАПИСНИК**

XVIII — Друге редовне седнице одбора Општине београдске одржане 8. јуна 1931 у 6 часова по подне.

Претседавао Претседник г. Милан Нешић.
Деловођа г. Божидар Павловић.

Потпретседник г. Никола Крстић и кмет-
правник г. Исидор Протић.

Од одборника били су присутни г. г. Јов. Дравић, Драгољуб К. Милошевић, инж. К. Букавац, Свет. Гођевац, Бл. Ј. Антонијевић, Јоца Поповић, Никола Ђорђевић, инж. Јован Мисирлић, Петар М. Гребенац, М. Стојановић, Д-р Д. Аранђеловић, Д-р Букић Пијаде, Милош П. Радојловић, арх. Ђура Бајаловић, Д-р Драг. Ђ. Новаковић, Богдан Крекић, Негослав Илић, Милован Ј. Матић, Д-р Мића Анић, Тјеш. Старчевић, А. Фирт, Д-р Страш. Ђ. Милетић, Драг. Матејић, Ђ. Попара и Јосиф Фрид.

1.

Примања записника прошле седнице одложено је за идућу, пошто још није стигло одобрење г. Министра унутрашњих послова.

2.

Деловођа Одбора саопштава, да су се извинили одборници г. г.: Милан Радосављевић, Димитрије Станчуловић, Д-р Љуба Стојановић, Д-р Лазар Генчић, Д-р Александар Леко, Д-р Милорад Недељковић, Трифун Јовановић, Ранко Живковић, Милић Сокић, Шемајо де Мајо и Павле Миљанић.

Даље саопштава да је Претседник општине града Нанта у Француској, заједно са општинским одбором изјавио Београдској Општини захвалност на телеграму, упућеном поводом катастрофе путника на броду „Сен-Филибер“.

Претседник г. Нешић саопштава да је приликом умножавања дневног реда омашком изостављена тачка: „Одобрење лицитације за изграду тротоара“. Моли Одбор да због важности овога посла ову тачку стави на дневни ред као тач. 7-а.

Одбор је прихватио да лицитације за изграду тротоара уђе у дневни ред ове седнице као тач. 7-а.

Претседник г. Нешић прочитао је своју молбу, којом моли да му се одобри осуство од 45 дана ради одмора и лечења.

Одбор је одобрио Претседнику ово осуство од 45 дана.

3.

По предлогу Суда О. Бр. 16600 Одбор је
РЕШИО:

Да за време отсуства Претседника и Потпретседника Београдске општине, П Потпретседника замењује у смислу чл. 38. Закона о

Општинама одборник г. Клементије Букавац, који ће са г. Николом Крстићем и г. Исидором Протићем сачињавати општински суд.

4.

Код тачке дневног реда: „Предлог за откуп једног дела земљишта г-ђе Драге Марковић на Дедињу“, прочитан је предлог Суда, па је Претседник г. Нешић дао образложење предлога.

У крајој дискусији која се развила учествовали су г. г. Јован Дравић, Милован Матић, Д-р Драгољуб Аранђеловић, Светозар Гођевац, Петар Гребенац и Д-р Страшимир Милетић, па је Одбор на предлог Суда О. Бр. 16737

РЕШИО:

Да се ради извођења радова на даљем уређењу Дедиња откупи од г-ђе Драге удове Марковић део земљишта у величини од 6.000 м² по цени од 40.— дин. за један квадратни метар, што укупно износи 240.000.— динара.

Исплата ове суме да се изврши на начин предвиђен у решењу О. Ф. Бр. 29735.

Издатак пада на терет зајма по текућем рачуну код Општинске Штедионице до 20 милиона динара.

5.

На предлог Суда О. Бр. 14741 Одбор је

РЕШИО:

Да се откупи плац г. Милорада Петровића у улици Мајора Илића бр. 3. у површини од 59,22 м² за укупну суму од 66.727,50 динара на коју је суму пристао сопственик. Преносне таксе да сноси сопственик.

6.

На предлог Суда О. Бр. 15670 Одбор је

РЕШИО:

Да се повећа кредит Дирекцији трамваја и осветлења у суми од Динара 2.300.000.— на рачун вишкова прихода саме Дирекције трамваја и осветлења у 1931 год.

Ово решење доставити г. Министру финансија на одобрење.

7.

Код тачке дневног реда: „Одобрење накнадног кредита за извршене радове на оградни око Новог Гробља“, прочитан је предлог Суда, па је Претседник г. Нешић дао потребна објашњења.

У дискусији су учествовали г. г. Светозар Гођевац, Јован Мисирлић и Петар Гребенац, па је Одбор на предлог Суда О. Бр. 16568 већином гласова (против г. г. Д. Милошевић, С. Милетић, П. Гребенац и М. Стојановић).

РЕШИО:

Да се усвоји извештај Колаудирајуће комисије за преглед и пријем накнадних радова који су се појавили у току грађења оgrade око Новог Гробља и да се према тач. 1 извештаја одобри накнадни кредит у суми од Дин. 171.591,76.

Издатак да се изврши на терет парт. 52. поз. 2 буџета за 1931. год.

7-а

Код тачке дневног реда: „Одобрење лиценцијације за израду тротоара“, прочитан је предлог Суда, па је Претседник г. Нешић дао потребна образложења. У дискусији су узели учешће г. г. Петар Гребенац, Д-р С. Милетић, Д-р Драг. Новаковић и Јован Мисирлић, па је Одбор на предлог Суда ОБр. 16069 већином гласова (против г. г. П. Гребенац, Д. Милошевић, А. Фирт и Ст. Милетић)

РЕШИО:

1. — Да се израда тротоара од асфалта и бетона, без коловоза, у грађевинском реону града Београда, на основу резултата II. офертне лиценцијације од 28. II. 1931. год., уступи Грађевинском Предузећу „Златибор“ г. Николе Свијагина, према понуди и понућеним јединачним ценама и свима условима које је именовано предузеће на дан лиценцијације потписало, свега за суму од 6,891.960,72 динара.

II. — Да у програм за израду тротоара уђу следеће улице:

1. — Адмирала Гепрата, од ул. Балканске до ул. Милоша Великог,
2. — Добрињска, од ул. Босанске до ул. Краљице Наталије,
3. — Ломина, од ул. Балканске до ул. Југ Богданове,
4. — Добрачина, од улу. Васине до ул. Душанове,
5. — Риге од Фере, од ул. Господар Јевремове до улице Цара Душана,
6. — Страхињића Бана, од ул. Позоришне до Кнез Михаиловог Венца,
7. — Банатска, од Кнез Михаиловог Венца до Дубровачке ул.
8. — Јеврејска, од ул. Цара Душана до ул. Банатске,
9. — Дринчићева, од ул. Млетачке до Гундулићевог Венца,
10. — Цариградска, од Гундулићевог Венца до Војводе Добриња,
11. — Поречка, од ул. Милетине до ул. Радничке,
12. — Мајора Илића, од ул. Битољске до ул. Краљице Марије,
13. — Станоја Главаша, од ул. Краљице Марије до ул. Далматинске,
14. — Београдска, од ул. Краља Александра до Битољске,
15. — Мирочка, од ул. Битољске до ул. Краљице Марије,
16. — Милашева, од ул. Цвијићеве до Прерадовићеве,

17. — Мраовића Сокаче, од ул. Краљице Марије до ул. Војводе Бране,
18. — Ђевђелијска ул. од ул. Тршћанске до краја,
19. — Шабачка, од ул. Миријевски пут до ул. Димитрија Туцовића,
20. — Миријевски пут, од ул. Краља Александра до Виле Урошевића,
21. — Шар-Планинска, од ул. Краља Александра до ул. Димитрија Туцовића,
22. — Средачка, од ул. Нишке до ул. Војвођанске,
23. — Пожаревачка, од ул. Синђелићеве до ул. Кнеза Ива од Семберије,
24. — Златиборска, од Престолонаследника Петра до ул. Милешевске,
25. — Сјеничка, од Подриске до краја,
26. — Хаџи Рувимова, од Милешевске до Пожаревачке,
27. — Војводе Протића, од Милешевске до Пожаревачке,
28. — Тимочка, од Карловачке до Грчића Миленка,
29. — Бојанина, од ул. Крајинске до Жичке,
30. — Поп-Стојанова, од Жичке до ул. Краља Александра,
31. — Брегалничка, од ул. Жичке до ул. Краља Александра,
32. — Карловачка, од ул. Видовданске до ул. Гужанске,
33. — Бацетина, од Приштинске до ул. Милешевске,
34. — Војводе Драгомира, од ул. Ново-Пазарске до Приштинске,
35. — Проте Матеје, од ул. Цара Николе II до ул. Краља Александра,
36. — Смиљанићева, од ул. Цара Николе II до ул. Крунске,
37. — Кумановска, од ул. Крунске до ул. Краља Александра,
38. — Молерова, од ул. Цара Николе II до ул. Краља Александра,
39. — Курсулина, од ул. Цара Николе II до ул. Крунске,
40. — Мутапова, од ул. Браничевске до ул. Његушеве,
41. — Ново Пазарска од ул. Цара Николе II до ул. Војводе Драгомира,
42. — Престолонаследника Петра, од ул. Милешевске до Дубљанске ул.
43. — Цара Николе II, од Ново Пазарске до Чубурске,
44. — Чубурска, од ул. Цара Николе II до Шуматовачке,
45. — Авалска, од ул. Књегинје Зорке до Катанићеве ул.,
46. — Звечанска, од Булевара Ослобођења до Гучевске,
47. — Булевар Ослобођења од ул. Војводе Миленка до Булевара Франше Д'Епере,
48. — Краљевића Марка, од ул. Југ Богданове до Карађорђевог,

49. — Јаворска, од ул. Црногорске до ул. Карађорђевог.
50. — Каменичка, од ул. Карађорђевог до ул. Краљице Наталије,
51. — Личка, од ул. Карађорђевог до ул. Босанске,
52. — Милована Миловановића (Тетовска) од ул. Карађорђевог до Босанске,
53. — Станична, са делом Теслине ул. од Немањине до Војводе Миленка,
54. — Каћанскова, од Тузланске до Миодрага Давидовића ул.
55. — Истарска, од Тузланске до ул. Миодрага Давидовића и
56. — Андре Николића, (Љубовијска) од Тузланске до ул. Миодрага Давидовића.

III. — Да врсту и ширину тротоара одреди Суд Општине у споразуму са Техничком дирекцијом у току рада приликом пројектовања, но тако да се при извршењу овога програма сума од 7.500.000,— динара, колико износи кредит по текућем рачуну код Државне Хипотекарне Банке, не сме прекорачити.

IV. — Да надзорни инжењер буде на овоме послу г. Брадна Едо, инжењер Инжињерског отсека.

V. — Издатак да падне на терет одобреног кредита по текућем рачуну код Државне Хипотекарне Банке у износу од 7.500.000,— динара.

8.

На предлог Суда ОБр. 15570 Одбор је РЕШИО:

Да се Нашичкој творници Танина и Паропила Д. Д. уступи испорука импрегнираних стубова за потребе Дирекције трамваја и осветљења као најповољнијем понуђачу на одржаној оферталној лицитацији на дан 8. јуна тек. год. и то:

150 ком. дрвених импрегнираних стубова 9 мет. а Дин. 393.—

100 ком. дрвених импрегнираних стубова 10 мет. а Дин. 473.—

за један комад, франко магацин Дирекције трамваја и осветљења, у свему према условима Дирекције трамваја и осветљења, испорука месец дана од наруџбине.

Издатак има пасти на терет унутрашњег зајма од 125 милиона динара тачка 2.

9.

На предлог Суда ОБр. 15571 Одбор је РЕШИО:

Да се испорука разног електротехничког материјала за потребе Дирекције трамваја и осветљења као најповољнијим понуђачима на оферталној лицитацији од 9. маја тек. год. и мишљењу комисије, уступи следећим фирмама:

1. — Техничком Бироу Мир. Б. Маршићанина за укупну суму од Дин. 7.570,—
2. — Зденку Љ. Аљанчићу за укупну суму од Дин. 64.500,—

3. — Фирми Сименс А. Д. из Београда за укупну суму од Дин. 820,—
4. — Фирми „Норис“ К. Д. из Београда за укупну суму од Дин. 106.630,50
5. — Јовану Милосављевићу трг. из Београда за укупну суму од Дин. 1.129,50
6. — Фирми „Елин“ за укупну суму од Дин. 39.032,50
7. — Фирми „Елвогас“ за укупну суму од Дин. 16.220,—

Целокупан издатак за ову набавку износи Дин. 235.932,50.

Издатак пада на терет буџ. парт. 112, 113, позиције 1, 2, 3 и 5 буџета за 1931 годину, Дирекције трамваја и осветљења.

10.

На предлог Суда ОБр. 16065 Одбор је РЕШИО:

Да се изврши набавка 80 м³ импрегнираних дрвених коцака и 10.000 м³ одговарајућих лењерића од индустријско техничког предузећа „Бао“ Турудића и Комп. а по цени од 1750,— дин. 1 м³ коцака, у коју је цену урачуната испорука 10.000 м³ лењерића, за укупну суму од дин. 140.000.—

Материјал има одговарати поднетој мустри и осталим прописима специјалних и техничких као и општих услова, који су важили за ову набавку приликом лицитације.

Исплата овог кредита од 140.000,— дин. има пасти на терет партије 93. поз. 3. буџета за 1931 год.

11.

На предлог Суда ОБр. 16066 Одбор је РЕШИО:

Да се изврши набавка 2.000 м³ ломљеног камена од предузимача г. Милоша Поповића, а по цени од 123,— дин. 1 м³.

Материјал има одговарати поднетој мустри, понуди и осталим прописима специјалних и општих услова, који су важили за ову набавку приликом лицитације.

За ову набавку одобрава се кредит од 246.000,— динара, чија исплата има пасти на терет партије 93. поз. 3. буџета за ову год.

12.

На предлог Суда ОБр. 16485 Одбор је РЕШИО:

Да се изврши набавка од г. Милосава Зорића 8 вагона ситних коцака по цени од 5.900 динара један вагон и 400 м³ камених призама по цени од 196,— дин. 1 м³ франко ма која улица или општинска депонија у атару Београдске општине.

Да се за ову набавку одобри сума од 125.000,— дин. на терет партије 93. поз. 3. буџета за ову год. а из већ ангажованог кредита од 172.000,— дин. решењем Суда ТДБр. 11505-31.

Материјал има одговарати прописима нормалних и техничких и специјалних услова као и општих услова, који су важили за ову набавку.

13.

На предлог Суда Обр. 16673 Одбор је
РЕШИО:

Да се на основу мишљења Секције за Е. А. од 4. јуна 1931 год. и мишљења Грађевинског Одбора од 26. јуна 1931 год. прода г. Алексију Шошкићу општински плац на углу Доситијевој и Скендер Бегове улице у површини од 219,75 м² по цени од 400,— динара по метру квадратном.

Преносну таксу сиоси купац.

14.

На предлог Суда Обр. 16374 Одбор је
РЕШИО:

Да се продужи закуп зграде у Краља Милана ул. бр. 61-а, коју општина држи под закуп за централну Амбуланту Општине београдске од 1. маја 1931 год. до 1. маја 1932 године са месечном киријом од динара 10.000. Зграда је Задужбинског Одељења Министарства Просвете.

15.

На предлог Суда Обр. 16375 Одбор је
РЕШИО:

Да се за потреб: II кварта и на даље задржи зграда г-ђе Нети Леоновић и Леона Коена из Београда у Књегине Љубице ул. бр. 24 с тим, да закуп траје од 1. маја 1931. до 1. маја 1932 год. са досадањом месечном киријом од 10.000,— динара, која ће се закуподавцу плаћати месечно унапред на основу признанице прописно таксираних.

Отказ овог закупа важи за обе стране на месец дана пред 1. мај 1932 год.

16.

На предлог Суда Обр. 16376 Одбор је
РЕШИО:

Да се Дирекцији Речне Пловидбе продужи закуп општинских шлепова побројаних у предњем реферату још за једну годину дана с тим, да закуп траје од 24. јуна тек. год. до 24. јуна 1932. год. са досадањом киријом од 378.500,— динара годишње.

Сви остали услови предвиђени у раније закљученом уговору важе и за ову годину.

17.

На предлог Суда Обр. 16089 Одбор је
РЕШИО:

Да се усвоји протокол колаудовања перманентне комисије, одређене решењима Суда ТДБр. 3276-31 и ТДБр. 8274-31, за пријем извршених радова, које је извршио Одељак за одржавање калдрме при Техничкој дирекцији у својој режији у времену од 1. јула 1930 год. до 3. марта 1931 год., према коме вредност извршених радова износи Д. 587.732,61.

18.

На предлог Суда Обр. 16679 Одбор је
РЕШИО:

1. — Да се одобри рад колаудирајуће комисије одређене решењем Суда ТДБр. 21390 од 10. септембра 1930 за колаудовање извршене набавке ивичњака за калдрмисање Бео-

града, која је лиферирација била уступљена г. Др. Михајлу Франку по одлуци Одбора Обр. 7365 од 8. априла 1930 године за суму од 840.000.— динара.

2. — Да се усвоји обрачун ове комисије, по коме се стварна вредност излифированих ивичњака утврђује на суму од 788.361,84 динара.

3. — Да се лиферанту г. Др. Михаилу Франку исплата сума од динара 241.935,52 као остатак његовог потраживања, пошто је по контролнику Инжињерског отсека и извештају Главног Књиговодства О. Ф. Бр. 25727 од 30. маја 1931 утврђено да му је на име појединих рата већ исплаћена сума од 456.426,34 динара.

4. — Издатак у суми од 241.935,52 динара има да падне на терет контокурентног зајма од 20.000.000.— динара код Општинске Штедионице од које се суме има исплатити одмах динара 86.571,27 а ресто при завршетку коришћења овога кредита, сходно извештају Привредно-финансијског Одељења О.Ф. Бр. 28427. од 18. VI. 1931. и О.Ф.Бр. 27064 од 9. VI. 1931., пошто је из поменутог зајма резервисана за Д-р Михаила Франка само сума од 120.000.— динара, из које му је суме за исплату остатака потраживања за излифировану ситну коцку већ ангажована сума од динара 33.428,73.

5. — Да се лиферанту врати основна кауција положена приликом лицитације, пошто погодбеним документима није предвиђен никакав рок гаранције, а такође и допунска кауција, која је задржата приликом исплата појединих рата.

19.

На предлог Суда Обр. 16152 Одбор је
РЕШИО:

1. — Да се усвоји протокол колаудације извршених радова на довршењу општинске кланице, које је извело Предузеће „ОГРАП“ инж. Јана Швејкара према којем вредност свих радова износи суму од динара 1.179.815.

2. — Да се одобри накнадни кредит у суми од Дин. 166.594,61.— и исплати Предузећу остатак у суми од 33.452,40 динара из унутрашњег зајма од 125.— милиона динара а по распореду утрошка кредита тач. 3. предвиђене суме за школе и кланицу у износу од динара 18.000.000.—, као и поврати допунска кауција.

20.

На предлог Суда Обр. 16090 Одбор је
РЕШИО:

1. — Да се одобри протокол суперколаудације радова на подизању филтарске инсталације за чишћење савске воде на Белим Водама, које је изводило А. Д. за водоградњу и бушење из Београда.

2. — Да предузеће на име потребних оправака на инсталацији према примедбама суперколаудирајуће комисије, положи Глав-

ној Благајни Општине Београдске суму од Дин. 1.677.— и

3. — Да се Предузећу поврати остатак кауције у износу Дин. 200.000.—, коју је оно положило приликом лицитације, и да се Предузеће ослободи даљих обавеза према Општини београдској по овоме послу.

21.

На предлог Суда О.Бр. 16264 Одбор је РЕШИО:

Да се г. Живану М. Петровићу, пеш. п.п. пуковнику уступи једна мала гробница бесплатно, за сахрану посмртних остатака његовог почившег брата наредника-авијатичара Михаила М. Петровића, који је погинуо у борби са непријатељем приликом летења изнад Скадарских положаја као прва жртва наше авијације.

21-а.

Код тачке дневног реда: „Предлог о одређивању нових чланова комисије за економска добра и комисије за експропријацију“, прочитан је предлог Суда, па је Претседник г. Милан Нешић образложио потребу временог смењивања појединих комисија, како би се дала могућност свима одборницима да уђу у општинске послове.

За овим је настала дискусија у којој су учествовали г.г. Д-р Страшимир Милетић, Алберт Фирт, Јован Мисирлић, Никола Крстић и Милан Нешић. г. Петар Гребенац изјављује да се не може примити за члана комисије за економска добра.

Потом је Одбор на предлог Суда О.Бр. 16540

РЕШИО:

1. — Да се разреши досадашње дужности чланова комисије за експропријацију: г.г. Јован Мисирлић и Д-р Мића Анић, одборници, и чланови комисије за економска добра г.г. Алберт Фирт и Димитрије Станчуловић, одборници.

2. — Да се за чланове комисије за експропријацију одреде г.г. Ђ. Бајаловић и Таназије Здравковић, одборници, а за претседавајућег г. Никола Крстић, потпретседник.

3. — Да се за чланове комисије за економска добра одреде г.г. Ђорђе Попара и Негослав Илић, општински одборници, а за њихове заменике г.г. Јосиф Фрид и Богдан Крекић.

22.

На предлог Суда О.Бр. 14296 Одбор је РЕШИО:

Да се одобри измена регулације улице Змаја од Новаја, како је то у плановима обележено.

23.

На предлог Суда О.Бр. 13457 Одбор је РЕШИО:

Да се одобри измена регулације Дунавског краја, како је то у плану плавом бојом уцртано.

24.

На предлог Суда О.Бр. 14078 Одбор је РЕШИО:

Да се одобри измена регулације Горњачке улице, како је то у плану уцртано плавом бојом.

25.

Повучена је с дневног реда тачка: „Предлог за измену регулације Ивковићеве улице“, ради проучавања од стране Правног одбора.

26.

На предлог Суда О.Бр. 16682 Одбор је РЕШИО:

Да се одобри измена регулације краја између продужења улице Старине Новака, железничке пруге, улице Војводе Добриња и Миријевског пута, како је то у плану плавом бојом означено.

27.

На предлог Суда О.Бр. 16681 Одбор је РЕШИО:

Да се одобри измена Генералног плана просецањем улице на имању поч. Саве Урошевића, проф. Универзитета, које се налази у улици Миријевски пут бр. 51., како је то у плану плавом бојом уцртано.

28.

Код тачке дневног реда: „Предлог да се затвори Пасаж између Обилићевог и Зеленог венца“, прочитан је предлог Суда, па је одборник г. Д-р С. Милетић заступао гледиште да овај пасаж треба оставити онако како је предвиђен Генералним планом.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 16680 Одбор већином гласова (против г.г. С. Милетић и Ђ. Бајаловић)

РЕШИО:

Да се одобри измена Генералног плана — затварање Пасажа између Обилићевог и Зеленог венца, како је то у плану уцртано плавом бојом.

29.

На предлог Суда О.Бр. 15215 Одбор је РЕШИО:

Да се дотрајале ствари-материјал у Заводу за стерилизацију млека, наведене у списку Завода под Л.Бр. 418 од 23. марта 1931. године расходују и продају најповољнијем понуђачу.

Издатак за штампање огласа да падне на терет буџетске партије 34. позиције 1. буџета за 1931. годину.

30.

Код тачке дневног реда: „Расходовање више изузете плате г. Боривоју Ђуричићу, бив. наплаћивачу пијачне таксе“, прочитан је предлог Суда, па је одборник г. Д-р Страшимир Милетић предложио да се предмет повуче с дневног реда и упуту Судском Одељењу ради вођења евиденције о проналаску дужника. Ако би се овај дуг расходовао онда би престало трагање за дужником и општина би била оштећена.

Потпретседник г. Никола Крстић одговара г. Милетићу да се овим расходовањем општина не одриче свога потраживања, већ се само олакшава вођење рачунских књига и склапање завршних рачуна. Ако се дужник пронађе Општина ће одмах тражити да наплати своје потраживање.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 1637/ Одбор већином гласова (против 4)

РЕШИО:

Да се више изузета плата у износу од 1.025.— динара коју је подигао Богољуб Ђуричић бив. наплаћивач пијачних такса, расходује пошто се према извештају Судског Одељења поменути Ђуричић није могао пронаћи 31.

На предлог Суда О.Бр. 15374, 15372 и 15373 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се Видосави Контић инвалиткњи, уступи и даље бесплатно за становање један стан од себе и заједничког предсобља у општинској згради у ул. Штросмајеровој бр. 9., пошто је сиромашног стања и оптерећена са двоје деце.

Рок овом закупу траје док га Општина не откаже, а Општина задржава право да исти закуп откаже свакад на 15 дана у напред, кад Општини зграда затреба, или се приступи рушењу зграде ради регулације или других техничких разлога, у ком случају закуп је дужан без икаквог изговора иселити се из стана до означеног времена.

2. — Да се Даници Петровић инвалиткњи уступи бесплатно на становање стан од себе и кујне у општинској згради у Штросмајеровој ул. бр. 9., пошто је сиромашног стања и оптерећена са двоје деце.

Рок овом закупу траје док га Општина не откаже, а Општина задржава право да исти закуп откаже свакад на 15 дана у напред, кад Општини зграда затреба, или се приступи рушењу зграде ради регулације или из других техничких разлога.

3. — Да се Дамњану Радовићу гимназисти, уступи бесплатно на становање једна соба у општинској згради у Штросмајеровој улици бр. 9. пошто је ђак, сиромашног стања и ратно сироче.

Рок овом закупу траје док га Општина не откаже, а Општина задржава право да исти закуп откаже свакад на 15 дана у напред, кад Општини зграда затреба, или се приступи рушењу зграде ради регулације или других техничких разлога, у ком случају закуп је дужан без икаквог изговора иселити се из стана до означеног времена.

32.

На предлог Суда О.Бр. 16560, 16561 и 16562 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се Војислав К. Стојковић, бивши надзорник Чистачке Колоне Општине бео-

градске, ослободи дужне кирије у суми од динара 789, коју је остао дужан за општински стан бр. 3, павиљон IV. код Топовских Шупа, а за месеце март и април 1931. год., са разлога, што је услед болести отпуштен из општинске службе, и што није у стању, као болестан, да што привреди.

2. — Да се породица почив. Младена Константиновића, бив. чистача Возног Парка Општине београдске, који је умро на дан 11. јуна 1931. год., ослободи плаћања кирије за општински стан бр. 7. павиљон III код Топовских Шупа, а за месеце: јули, август, септембар и октобар 1931. г. у укупном износу од динара 1.656 са разлога што иста породица после смрти умрлог Младена, а коју сачињавају: удова Миленија, кћери Милица и Анка и син Благоје, остала без сретстава и незбринута.

Ослобођење ово важи до 1. новембра 1931. год. с тим, да је иста породица дужна, да се тога дана безусловно из овог општинског стана исели.

3. — Да се Душан Чолаковић, машиниста парног купатила у Мишарској ул. бр. 6. ослободи плаћања кирије за стан који заузима у купатилу, са разлога, — што је обавезан радом у купатилу и дану и ноћу.

33.

На предлог Суда О.Бр. 10536, 10177, 11151 и 7535 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се г. Спасојевићу Д-р Јовану, лекару одељења за социјално и здравствено старање, призна за напредовање у општинској служби (2) две године, (3) три месеца и (20) двадесет дана државне службе.

2. — Да се г. Камчевићу Лазару, в. д. експедитора Контролног отсека Привредно-финансијског одељења, призна за напредовање у општинској служби (4) четири године, (2) два месеца и (2) два дана државне службе.

3. — Да се г. Михајловићу Милутину, референту општинског Одеља на Бањици, призна за напредовање у општинској служби (6) шест година, (7) седам месеци и (22) двадесет и два дана самоуправне службе.

4. — Да се г. Спарићу Пантелији, надзорнику Инжињерског отсека Техничке дирекције, призна за напредовање у општинској служби (4) четири године, (11) једнаест месеци и (29) двадесет и девет дана државне службе.

5. — Да се повуче с дневног реда предмет признања година службе инж. г. Грицка-ту Ђорђу, ради накнадног проучавања.

34.

Код тачке дневног реда: „Експропријације и апропријације” Одбор је

РЕШИО:

1. — На предлог Суда О.Бр. 16067. Да се изврши накнадна процена имања г-ђе Станке Павловић на Дедињу које се екс-

проприше за водоводни резервоар путем изборног Суда а у смислу чл. 9. закона о атару. За општинске процениоце одређује се г.г. Алексић Павле и Младеновић Чедомир (заменици: Васа Марковић и Милан Јовановић).

2. — На предлог Суда О.Бр. 14756.

Да се изврши накнадна процена имања са делом зграде г. Драг. Андоновића у Бранковој улици бр. 23. у површини од 74,00 м² путем процене Избраног суда, а у смислу чл. 9. Закона о атару Општине београдске.

За општинске процениоце одређују се г.г. Боровоје Ђуричић (зам. Васа Марковић) и Чедо Ивановић (зам. Пера Милошевић).

3. — На предлог Суда О.Бр. 14253.

Да се у вези одборске одлуке О.Бр. 10811 од 22. маја 1930. године изврши накнадна процена имања г-ђе Милеве Илић у Бранковој улици бр. 31. које се експроприше ради проширења Бранкове улице.

За општинске процениоце одређују се г.г. Боровоје Ђуричић (зам. Васа Марковић) и Чедо Ивановић (зам. Пера Милошевић).

4. — На предлог Суда О.Бр. 15635.

Да се експроприше имање г. Николе Васића, у улици Људевита Гаја, за потребе цркве Св. Марка на Возаревом Крсту путем процене Избраног Суда, а у смислу чл. 32. Грађ. Закона.

За општинске процениоце одређују се г.г. Павле Алексић и Стојан Вељковић (заменици: Чедо Младеновић и Војин Ђурић).

5. — На предлог Суда О.Бр. 16068.

Да се изврши експропријација једног дела имања г. Карла Матаушека у површини око 240,00 м² а у смислу чл. 9. Закона о атару ради везе са Руском улицом, и да би се омогућио прилаз сопственика својим имањима у новој улици примењујући чл. 31. грађевинског Закона који се односи на повећане вредности имања просецањем улице и добијањем новог лица, што је овде случај.

У исто време да се изврши експропријација једног дела земљишта од имања И. Бајлони-а и Синова у Новој улици у површини од 165,00 м² који се имају додати сопственицима г-ђи Драгињи Протић и Марији Рајх, испред чијих се имања налази овај део земљишта. Ова експропријација да се изврши у смислу чл. 32. Грађевинског Закона који се односи на комасацију имања. За општинске процениоце одређују се г.г. Павле Алексић и Стојан Вељковић (заменици: Чедо Младеновић и Војин Ђурић).

6. — На предлог Суда О.Бр. 15452.

Да се изврши експропријација имања г. Милана Вељковића, за потребе кадрмисања на углу Цара Уроша, Цинцар Јанкове и Змаја од Ноћаја улице а у смислу чл. 9. Закона о атару.

За општинске процениоце одређују се г.г. Павле Алексић и Стојан Вељковић (заменици: Чедо Младеновић и Војин Ђурић).

7. — На предлог Суда О.Бр. 15454.

Да се експроприше имање г. Тодора Цветановића у улици Људевита Гаја, за потребе Цркве Св. Марка на Возаревом Крсту путем процене Избраног Суда, а у смислу чл. 32. Грађ. Закона.

За општинске процениоце одређују се г.г. Павле Алексић и Стојан Вељковић (заменици: Чедо Младеновић и Војин Ђурић).

8. — На предлог Суда О.Бр. 15435.

Да се изврши експропријација имања г. Василија Огњеновића, у Браничевској улици бр. 5. путем процене Избраног Суда а у смислу чл. 9. Закона о атару.

За општинске процениоце одређују се г.г. Павле Алексић и Стојан Вељковић (заменици: Чедо Младеновић и Војин Ђурић).

9. — На предлог Суда О.Бр. 15356.

Да се изврши експропријација дела земљишта г. Аркадија Милетића у Цетињској улици у површини од 29,00 м² по тако да му се половина плати по 1000.— динара по м² а половину да сопственик уступи Општини бесплатно.

10. — На предлог Суда О.Бр. 16700.

Да се експроприше део земљишта г. Димитрија Алимпијевића у Штипској и Паранској улици у површини од 72 м² по цени по 100.— дин. по метру квадратном, с обзиром на остатак плаца.

Преносне таксе зноси сопственик.

11. — На предлог Суда О.Бр. 16694.

Да се за потребе полагања водоводних цеви изврше експропријације делова земљишта имања у улици Леди Каудри и то од ових сопственика: Бавдека Карла у површини од 141,00 м² и Српске Земљорадничке Банке у површини од 223,00 м² путем Избраног Суда а у смислу чл. 9. Закона о атару, пошто су по извештају Квартал XII наведена лица прави сопственици ових имања, те да се одборска одлука од 16. марта 1931. године О.Бр. 5762 у оволико измени.

За општинске процениоце одређују се г.г. Чедо Ивановић и Душан Тодоровић (заменици: Петар Милошевић и Милан Милошевић).

12. — На предлог Суда О.Бр. 16699.

Да се изврши накнадна процена имања г. Михајла Матића, које се експроприше за водоводни резервоар на Дедињу, путем Избраног Суда у смислу чл. 9. закона о атару.

За општинске процениоце одређују се г.г. Чедо Ивановић и Душан Тодоровић (заменици: Петар Милошевић и Милан Милошевић).

13. — На предлог Суда О.Бр. 16698.

Да се изврши накнадна процена имања г. Љубе Јанковића, које се експроприше за водоводни резервоар на Дедињу, путем Избраног Суда, а у смислу чл. 9. закона о атару.

За општинске процениоце одређују се г.г. Чедо Ивановић и Душан Тодоровић (за-

меници: Пера Милошевић и Милан Милосављевић).

14. — На предлог Суда О.Бр. 15541.

Да се изврши експро-апропријација делова земљишта г.г. Александра Николајевића и Душана Павловића, и Регулационог Фонда Општине Београдске по тако да се метар квадратни експроприсаног земљишта обрачуна за метар квадратни експроприсаног а разлику да сопственик уступи Општини бесплатно.

Преносне таксе сноси обе стране.

15. — На предлог Суда О.Бр. 15355.

Да се изврши експро-апропријација делова земљишта г. Милана Стефановића и Регулационог фонда општине Београдске имању г. Стефановића на Топчидерском Венцу бр. 38 ради регулације имања, а цена да се утврди путем процене Избраног Суда у смислу чл. 9. закона о атару.

За општинске процениоце одређују се г.г. Павле Алексић и Стојан Вељковић (заменици: г.г. Чедо Младеновић и Воја Ђурић).

16. — На предлог Суда О.Бр. 15634.

Да се изврши експро-апропријација г-ђе Марине Стефановић, у Петраљичкој улици и Димитрија Туцовића, ул. по тако да се метар квадратни експроприсаног обрачуна за метар квадратни апроприсаног а разлику да г-ђа Стефановић плати Општини по 120.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе сноси обе стране.

17. — На предлог Суда О.Бр. 15633.

Да се изврши експро-апропријација имању г-ђе Загорке Драг. Живојиновића, м² за квадратни метар без икакве накнаде једна страна другој.

Преносне таксе сноси обе стране.

18. — На предлог Суда О.Бр. 16733.

Да се изврши експро-апропријација имању г-ђе Полексије Протић-Пуришић на углу Звечанске и Горњачке улице по тако да се метар квадратни експроприсаног земљишта обрачуна за метар квадратни апроприсаног а вишак да г-ђа Пуришић плати по 150.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе сноси обе стране.

19. — На предлог Суда О.Бр. 15354.

Да се апроприше имању г-ђе Драгиње Обрадовић у Малајничкој улици бр. 7. и 9. део земљишта регулационог фонда Општине београдске у површини од 41,20 м² ради изласка на регулациону линију, а по цени од 700.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе да сноси купац.

20. — На предлог Суда О.Бр. 15353.

Да се апроприше имању г-ђе Руже Јовановић у Крунској улици бр. 36. део земљишта регулационог фонда Општине београдске у површини од 2,38 м² ради изласка на регулациону линију а по цени од 1.000.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе да сноси купац.

21. — На предлог Суда О.Бр. 15352.

Да се апроприше имању г-ђе Милице Аћимовић у Југословенској улици бр. 24. део земљишта Регулационог фонда Општине београдске у површини од 4,75 м² ради изласка на регулациону линију, а по цени од 100.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе да сноси купац.

22. — На предлог Суда О.Бр. 15540.

Да се апроприше имању г. Ђуре Стојковића у Краља Александра улици бр. 206. део земљишта Регулационог фонда Општине београдске у површини 36,00 м² а по цени од 270.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе сноси купац.

23. — На предлог Суда О.Бр. 15608.

Да се апроприше имању г. Василија Васића у Хилендарској улици бр. 23 део земљишта Регулационог фонда Општине београдске у површини од 3,30 м² ради изласка на регулациону линију, а по цени од 1.500.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе да сноси купац.

24. — На предлог Суда О.Бр. 16734.

Да се апроприше имању г. Бошка М. Тоскића на углу Звечанске и Фабрисове улице део земљишта Регулационог фонда Општине београдске у површини од 63,00 м² ради изласка на регулациону линију а по цени од 160.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе сноси купац.

25. — На предлог Суда О.Бр. 16697.

Пошто се није могао постићи директан споразум, то да се део земљишта Регулационог фонда Општине београдске у површини од 135,00 метара квадратних апроприше имање г. Најдана Марковића путем законске процене а у смислу чл. 9. Закона о атару.

За општинске процениоце одређују се г.г. Павле Алексић и Стојан Вељковић (заменици: г.г. Чедо Младеновић и Воја Ђурић).

26. — На предлог Суда О.Бр. 16735.

Да се апроприше имању г. Тодора Максимовића у Војводе Степе бр. 65. део земљишта Регулационог фонда Општине београдске у површини од 27,00 м² ради изласка на регулациону линију а по цени од 120.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе сноси купац.

27. — На предлог Суда О.Бр. 16736.

Да се апроприше имању г. Ристе Милошевића у Гвоздићевој улици бр. 28. део земљишта Регулационог фонда Општине београдске у површини од 1,75 м² ради изласка на регулациону линију а по цени од 200.— динара по метру квадратном.

Преносне таксе сноси купац.

Седница је закључена у 9 часова увече.

Оверавају:

Деловођа
Бож. Л. Павловић, с. р.

Претседник
Београдске општине
Инж. Милан Нешић, с. р.

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ:**ЛИЦИТАЦИЈА ЗА ИСТОВАР И УТОВАР
УГЉА**

Суд Општине града Београда одржаће на дан 16 септембра 1931 године у 11 часова пре подне у канцеларији Економата Узун Миркова ул. Бр. 1. другу усмену јавну лици- тацију за истовар 29.850 тона угља из же- лезничких вагона код „Шарана“ и за утовар 76.720 тона угља код „Шарана“ и на Дунав- ском Кеју, за потребе Дирекције трамваја и осветљења.

Услови су прописани и могу се видети у Економату Београдске општине Узун Мирко- ва ул. Бр. 1 сваког радног дана.

Кауција у 20.000.— динара у готовом новцу полаже се на каси Депозитне благајне Општине београдске.

Из Економата Општине града Београда О. Ф. Бр. 42019 од 4 септембра 1931 године.

**ПРОДАЈА РАСХОДОВАНИХ СТВАРИ
ПУТЕМ ЛИЦИТАЦИЈЕ**

Суд Општине београдске одржаће на дан 21 септембра 1931 године прву усмену јавну лицитацију за продају расходованих ствари Завода за стерилизацију млека, као и пола вагона полупаних флаша.

Лицитација ће се одржати у згради За- вода за стерилизацију млека у Краљице На- талије ул. Бр. 20 у 11 часова пре подне.

Услови су прописани и могу се видети у Економату Београдске општине Узун Мир- кова ул. Бр. 1 сваког дана за време канцела- ријског рада.

Кауција ће се полагати комисији на дан лицитације и то: 5% односно 10% од пону- ђене суме.

Из Економата Општине града Београда О. Ф. Бр. 34644 од 7 септембра 1931 године.

ПАЖЊА РОДИТЕЉИМА

Калемљење деце против великих богиња вршиће се до краја септембра у Централној амбуланти ул. Кр. Милана Бр. 7 сваког дана од 3—6 часова по подне и у амбуланти у Средачкој ул. Бр. 2 сваког дана сем недеље од 1½ до 4 часа по подне.

Скреће се пажња родитељима да своју некалемљену децу донесу на калемљење, а

ко не донесе биће кажњен на основу Закона о сузбијању заразних болести.

Из Отсека Јавне хигијене Дирекције за Социјално и здравствено старање Општине града Београда.

**ЛИЦИТАЦИЈА ЗА НАБАВКУ ОДЕЛА ЗА
ПОТРЕБЕ ПОЖАРНЕ КОМАНДЕ**

Суд Општине београдске одржаће на дан 30 септембра 1931 године у 11 часова пре подне у канцеларији Економата, Узун Миркова ул. Бр. 1 прву усмену јавну лици- тацију за набавку 49 пари одела за потребе Пожарне команде.

Услови су прописани и могу се видети у Економату Општине београдске сваког радног дана.

Кауцију полажу на каси Депозитне бла- гајне и то: 5% држављани Краљевине Југо- славије а 10% страни поданици, у готову, државним и државом гарантованим хартија- ма од вредности, или гарантном писму које мора бити регистровано у Министарству фи- нансија.

Из Економата Општине града Београда О. Ф. Бр. 40685 од 7 септембра 1931 године.

**ОФЕРТАЛНА ЛИЦИТАЦИЈА ЗА ИЗРАДУ
ЗИМСКИХ УНИФОРМИ ЗА ТРАМВАЈСКО
ОСОБЉЕ**

Према решењу Суда Општине Града Бео- града О.Бр. 20460/31 Дирекција Трамваја и Осветљења расписује 1 оферталну лицитацију за израду и испоруку 700 пари зимских уни- форми за саобраћајно особље Дирекције Трам- ваја и Осветљења.

Лицитација ће се одржати у Дирекцији Трамваја и Осветљења на дан 3. октобра ове године у 11 часова пре подне.

Кауција се полаже на благајни Дирекције до 10 часова пре подне и то наши држављани 5%, а страни 10% од своје предрачунске суме, у готовом новцу или вредносним папирима.

Општи и Технички услови добијају се у Дирекцији Трамваја и Осветљења (Саобраћајно Одељење) сваког радног дана од 9—11 часова пре подне.

Из Дирекције Трамваја и Осветљења Д.Бр. 32263.